

Při příležitosti sedmdesátého výročí úmrtí **Vladislava Vančury** (23. 6. 1891 Háj u Opavy – 1. 6. 1942 Praha) jsme se rozhodli dílo tohoto významného autora zprostředkovat v nové moderní podobě. Nabízíme volně ke stažení nejen jeho známý román *Markéta Lazarová*, ale současně v Ústavu pro českou literaturu Akademie věd v jeho elektronické **Edici E** vydáváme jako elektronické knihy digitální podobu obou projektů Vančurových Spisů, jež v minulosti vznikaly na půdě tohoto akademického pracoviště. Tyto soubory doplňujeme výběrem z Vančurovy publicistiky Řád nové tvorby.

Čtenářům je tak k dispozici v elektronické podobě celek dosud knižně kriticky vydaného Vančurova díla a tím se toto jeho dílo otevírá i pro případné nové čtenáře.

Za svolení k publikaci patří poděkování J. Papcunové, J. Víškové, M. Blahynkovi, O. Hausenblasovi, J. Opelíkovi, M. Pohorskému, dědicům E. Lukeše, Z. Pešata a Š. Vlašína.

Spisy Vladislava Vančury

Spisy Vladislava Vančury

(Praha, Československý spisovatel 1951–1961)

Řídil Jan Mukařovský

1. Obrazy z dějin národa českého [Díl] 1., ed. Rudolf Havel (1951)
2. Obrazy z dějin národa českého [Díl] 2.–3., ed. Rudolf Havel (1951)
3. Pekař Jan Marhoul, ed. Rudolf Havel (1952)
4. Pole orná a válečná, ed. Rudolf Havel (1953)
5. Marketa Lazarová, ed. Rudolf Havel (1953)
6. Luk královny Dorotky, ed. Rudolf Havel (1954)
7. Rodina Horvatova, ed. Rudolf Havel (1954)
8. Rozmarné léto, ed. Rudolf Havel (1955)
9. Útěk do Budína, ed. Rudolf Havel (1957)
10. Konec starých časů, ed. Rudolf Havel (1958)
11. Hrdelní pře aneb Příslaví, ed. Rudolf Havel (1958)
12. Poslední soud, ed. Rudolf Havel (1958)
13. Tři řeky, ed. Rudolf Havel (1959)
14. Hry, ed. Rudolf Havel (1959)
15. Amazonský proud; Dlouhý, Široký a Bystrozraký, ed. Rudolf Havel (1959)
16. Občan Don Quijote a jiné prózy, edd. Alena Santarová a Rudolf Havel (1961)

Spisy Vladislava Vančury

(Praha, Československý spisovatel 1984–1988)

Řídila ediční rada Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV a nakladatelství Československý spisovatel ve složení Milan Blahynka, Jiří Holý, Emanuel Macek, Milan Pávek, Miloš Pohorský, Bohumil Svozil, Jarmila Víšková, Milan Zeman.

1. První prózy a první pokusy, ed. M. Pohorský (1985)
2. Pekař Jan Marhoul, Pole orná a válečná, ed. J. Víšková, doslov E. Lukeš (1984)
4. Povídky a menší prózy, ed. M. Pohorský (1988)
5. Markéta Lazarová, ed. J. Víšková, doslov J. Holý (1986)
7. Konec starých časů, ed. O. Hausenblas, doslov Z. Pešat (1987)
8. Tři řeky, edd. J. Papcunová, J. Víšková, doslov E. Lukeš (1985)
9. Rodina Horvatova, ed. M. Pohorský (1989)

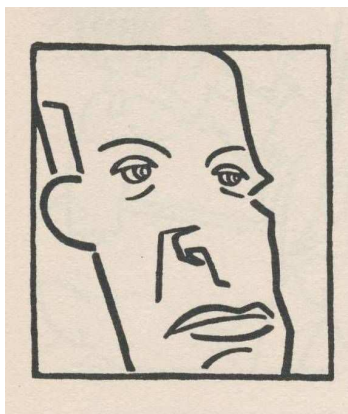
Spisy nebyly dokončeny, chybějící svazky: 3. Poslední soud, Hrdelní pře, 6. Útěk do Budína, 10. Obrazy z dějin národa českého I, 11. Obrazy z dějin národa českého II–III, 12. Dramata (v původním návrhu jako dva svazky: Divadelní hry I a II), 13. Filmová tvorba a 14. Publicistika.

Soubory Spisů doplňuje svazek publicistiky

Řád nové tvorby

(Praha, Svoboda 1972)

Uspořádali, edičně připravili, předmluvu napsali a komentáře sestavili Milan Blahynka a Štěpán Vlašín

Napsali o Vladislavu Vančurovi

„O tajemstvích slovesného tvaru ví Vladislav Vančura více než my všichni dohromady, pánové. Proto: čepice dolů před ním. A hezky nízko!“
(F. X. Šalda)

„Výsledným a úhrnným znakem Vančurovy osobnosti se nabízí výraz harmonie, harmonie slova, jednání, práce, gesta, pohledu, výrazu – všechno na pozadí těžké životní zkušenosti, přísně a nesmlouvavě disciplinované, navenek rovnovážně a nesmlouvavě uměřené osobnosti, oslovující bližního družnou pozorností. Ano, kalokagathia, jak jsme se o ní učili a snili.“
(Bedřich Fučík)

„Vančurovo nazírání skutečnosti nebylo nikdy přímým odrazem její povrchové reality. Bylo vždy výrazem umělecké stylizace, odehrávající se ve Vančurově díle na dvojím souběžném plánu: patos a ironie, tragika a grotesknost jsou primátem jeho básnického zraku. Hledá vždy dvojí současný výraz jedné a téže věci: způsob, jakým se toho dotvářil, učinil z Vladislava Vančury výsostného českého slovesného umělce.“
(Jiří Pistorius)

„Stojíme před dílem Vladislava Vančury a máme náhle pocit, jako bychom stáli na křižovatce literárních dějin, jako by tímto dílem, podobně jako kdysi nížinou moravskou, táhly všechny hlavní cesty spojující západ s východem, sever s jihem, minulost s budoucností.“
(Milan Kundera)

Internetové zdroje

Ústav pro českou literaturu

Webové stránky ÚČL

Webové stránky Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR
<http://www.ucl.cas.cz>

Slovník české literatury po roce 1945

Přes 1200 autorů, časopisů, nakladatelství a literárních organizací
<http://www.slovníkceskeliteratury.cz>

Česká elektronická knihovna

Zpřístupňuje více než 1700 básnických knih česky psané poezie 19. a počátku 20. století, vyhledávání motivů, frekvenční slovníky
<http://www.ceska-poezie.cz>

Digitální archiv časopisů

55 literárních a kulturních časopisů nebo novin ve formě fotoarchivu:
Česká literatura, Divadlo, Humoristické listy, Literární noviny, Lumír, Rudé právo a další tituly
<http://archiv.ucl.cas.cz>

Bibliografie české literární vědy

přes 300tisíc záznamů recenzí, článků, studií a doslovů od roku 1960 do současnosti, 10 000 záznamů k české literatuře v exilu 1948-1989, 100 000 záznamů předmětové části retrospektivní bibliografie 1775-1945
<http://isis.ucl.cas.cz>

Digitalizovaná retrospektivní bibliografie české literatury 1775-1945

Kolem 1,75 milionu excerptů o článcích a textech z oboru české a světové literatury a příbuzných disciplín (divadlo, historie, žurnalistika aj.) zveřejňovaných v periodickém tisku vycházejícím v daném období v českých zemích v češtině i němčině
<http://retrobi.ucl.cas.cz>

Edice E

Spisy F. X. Šaldy, tzv. akademické Dějiny české literatury, příručka Editor a text, antologie Avantgarda známá a neznámá, Výbor z české literatury po dobu Husovu a z doby husitské, strojopisné i tištěné sborníky

<http://www.ucl.cas.cz/edicee>

České literární osobnosti

Biogramy více než 30 000 autorů, publicistů a vědců z dějin i současnosti české kultury, v internetové databázi zveřejněna zatím polovina, další záznamy uvolňovány postupně

<http://clo.ucl.cas.cz>

Bohemistika. Literárněvědný informační servis

Internetová nástěnka s informacemi o přednáškách, stipendiích, nabídkách práce, nových knihách; zprávy vytvářejí a publikují sami uživatelé

<http://www.bohemistika.cz>

Databáze literárních cen, Thesaurus českých meter, stránky Studentské literárněvědné Konference a další informační zdroje

www.ucl.cas.cz

Knihovna Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.

Na Florenci 3/1420, 110 00 Praha 1

studovna v centru Prahy, vedle Masarykova nádraží,

otevřeno PO – PÁ 10.00–18.00

tel. 222 828 147; knihovna-sli@ucl.cas.cz

- » největší specializovaná knihovna české literatury a literární vědy s šedesátiletou tradicí
- » otevřena všem studentům, pedagogům, vědeckým pracovníkům i zájemcům o literaturu
- » 140 000 svazků, více než 1 000 časopiseckých titulů
- » díla české beletrie v prvních vydáních či kritických edicích
- » 40 000 svazků cizích literatur v překladech i originálech
- » 12 000 svazků divadelních her a odborné teatrologické literatury
- » staré tisky, bibliofilie, příležitostné tisky a letáky
- » přístup k licencovaným databázím Literature Online, EBSCO, SCOPUS, Web of Knowledge
- » k dispozici fulltextová databáze MediaSearch s obsahem denního tisku, rozhlasového a televizního vysílání a zpravodajských portálů;
- » k dispozici Wi-Fi připojení

Katalog: <http://tinweb.ucl.cas.cz>

Středisko literárněvědných informací ÚČL AV ČR nabízí dále odborným zájemcům:

- » článkovou bibliografii české literární vědy 1960 – současnost
- » retrospektivní bibliografii české literatury 1775–1945
- » nejucelenější sbírku reprodukcí staročeských bohemic
- » biografický archiv osobností české literatury

Pravidla a podmínky poskytování služeb na www.ucl.cas.cz.

SPISY VLADISLAVA VANČURY

Svazek jedendctý

HRDELNÍ PŘE ANEBO PŘÍSLOVÍ

VLADISLAV VANČURA

HRDELNÍ PŘE

ANEBO

PŘÍSLOVÍ

PRAHA 1958

ČESKOSLOVENSKÝ

SPISOVATEL

VLADISLAV VANDURA

THE BELMONT PRESS

NEW YORK

1936

207 VIII 36

6357 III

LIBRARY

UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

KAPITOLA PRVNÍ

O NEZKUŠENÉM PÍSKLETI

Víte velmi dobře, že se blíží jaro. Mistrovský plášť leží přehozen na bidélku, s nímž jsme včera honili krmníka, zatím co řezník nemohl pro smích zvednouti palici. Ach, není každý kuchař, kdo nosí dlouhý nůž za pasem; kazili jsme to a věc nám trvala až do večera.

Proč se nám přiházejí podobné nesnáze? Vyhledáváme kratochvíli. Pan Zazaboucha dostal při honičce škytavku a starý Vyplampán nemohl opakovati ani dvě slova. „Namoutě,“ řekl jsem, „proč uzdíte toho koně po ocase?“, ale tu jsem se dal rovněž do kašle a nemohl jsem z místa. To bylo včera, nyní však nejde již o řemínek, ale o celou kůži. Vepřík visí za nohy mezi dveřmi sklepa a kývá jím vítr. Hody jsou v suchu, avšak popatřme na dvůr a na stavení, popatřme na starého kokrhu, jenž má stále zření a naději k děvčatům, popatřme na svět z tohoto kouta přes kouřící talíř a láhev.

Je pět hodin, paní Skočdopolová se vrací od svých

slepíc. Je rozhněvána. Je rozhněvána a zle se horší, zatím co Skočdopole spravuje ručnici a ztratil nýtek.

„Má drahá,“ řekl, sahaje po brýlích, „má drahá, vzmuzte se na chvíličku! Co je mi do vašich slepic? Cožpak opravdu chcete, abych nikdy nepřestal býti přiseráčkem, který drží v zubech cípek vaší zástěry a leze střemhlav do kurníků? Což nevidíte v mých rukách zbraň?“

„Což o to, což o to, zbraň je příliš veliká, abych ji neviděla, a vy jste spíše násilník než domalíp a pecivál. Se svojí ručnicí upadnete v přísloví, avšak já teď mluvím o vejcích, na která chodí váš pes. Vidíte ho, vidíte ochlemtu, jakou má růžovou tlamu? Ach, bože, to je turecké hospodářství.“

Vím velmi dobře, že Skočdopole psa nesmekl (vždyť ten hafan nemá ani obojek a chodí si po dvoře jako pán), ale mluvte s paními! Připlichtil jsem se k této řeči jenom slovíčkem, ale dostal jsem co proto!

„Pojďte, starý,“ řekl jsem Skočdopolovi, „co bych vám přisoloval, žákům panna, chlapům korbel, dopijeme a půjdeme po svém. Propískáme svůj vztek.“

Ale Skočdopole je čtverák a nechtěl odejít, dokud by paní něco veselého neprovedl. Mívá v hlavě všelijaké žerty a věčně jej bere zmek. Je však mnoho čápů a málo žab. Zazaboucha, Vyplampán a já se rovněž snažíme o žerty, ale věc se vždy nedaří. Bohužel, neboť smáti se je lépe než vědět.

Paní Skočdoplová se již ušklíbla, znamenajíc, že jsme jí vyměnili sýr za krajáč s medem. Potom nabrala vrchovatou lžící, a opakujíc: Ham tam i s voskem! přiměla nás, abychom požili sousto. Všiml jsem si, že je její paže doposud oblá, a zdála se mi hezká, když stála nad hrncem, zvedajíc loket.

Ze statku jsme šli, rozmlouvajíce, do hostince U nezkušeného píscklete.

„To ví ďas, proč je mi tak nesnadno nebýti soudcem,“ řekl Skočdopole, „to ví ďas, proč se mi od dvou měsíců nelení poslouchati zmatené příběhy a vymýšleti k nim začátek. Soud již není můj pluh, a přece jsem na poskoku, kdykoliv se obrátí řeč na právo. Teprve nakonec se pozná, jakou má písnička notu. Hrome! bojím se, že se mi bude stýskat po prachu na stole, do něhož jsem psával jména slavných pijáků a soudní výměry. Co si počnu bez své služby a bez své kanceláře!“

Odpověděl jsem mu, aby nenaříkal, vždyť po celá léta nenechal na svém úřadu cti ani za penízek a nyní, vrácen své sedlačině, po něm touží. Jaká zvrácenost! Skočdopole je potrhlý chlap; býval soudcem, to jest seděl na své židli jako na mezku, očekáváje snídani o desáté, a sotva snědl svoji uzenku, myslil na oběd. Víím, že šetřival tuláků jako červených vajec, ale vyskytl-li se lakomec, nebo ten, kdo pouští srpek v cizí žeň, přisoudil mu trest tak rychle, jako se práská bičem. Věru, býval to ostrý chlapík, mnoho se s da-

reby nepáral a ráz naráz, jako když se troubí na poplach, byl hotov se soudem.

Tu máš dva měsíce, tu máš tři týdny! A pij rychle, pij, nebo ti přileji ze soudního džbánku, jenž je plný času!

Platíval hotovými, ale nakonec si řekl, že vlk míří vždy na berana, a šel do výslužby. Ovšem, doma není o nic lepší a na statku je plno různic.

„Tlam, tlam po zelí, dostrouhaly košťály?“ spouští, zatím co paní nedomluvila. A není to vždy nesmysl, co Skočdopole nechce poslouchat. Nikoliv, namnoze jde o rozumnější věci, než má sám v hlavě. Ale narodil se jako pudivítr, má věčně napřaženou ruku a věčně pospíchá. Vídám ho vždy s nohou pozdviženou nad zem, bývá ukoptěn a vlaje mu štetka vlasů. Tu je na útěku, tu se vrací, a nemaje díla, švihá se bičíkem po lýtkách.

Nu, prosím vás, dívám-li se na to vrtidlo, jsem zmlácen, jako bych jel na hrbatém býku. Pah, nikdo ho nezkrotí! Ani paní Skočdopolová, jakkoliv leckteré její slovíčko mu uvázlo v kůži a leckterý šrám mu přefal výmluvnost. Je zajisté z pekla a měl prodávati po trzích slaměné víchy.

Jakže, řekl jsem, že na Skočdopole nikdo nevyzraje? Proklatě, to tak není! Ještě se najde, kdo mu dá za vyučenou! Jeho syn Vavřinec! To je ztřeštěnec nad ztřeštěnce a tato jeho vloha nás všechny vykoupá. Když se chlapík oženil, ubylo nám starostí, ale za čas

se ukázalo, že náš větremmíchal dbá o ženu jako zajíc o buben. Ďas ví, kde mladý pán spává, od deseti dnů nebyl již doma. Nu počkej, Vavřínče, až se vrátíš!

Došli jsme do hospody k Nezkušenému pískleti věru včas. Byl jsem určen a nemohl jsem píti, zato Skočdopole ani si nepřisedl, sotva se pozdravil s lidmi a již vylízl sklenici. Vsadil bych se, že to bylo cizí víno, neboť kde by se vzala u Písklete horlivost čekati s láhví již odzátkovanou. A sotva jsme položili ruce na stůl a sotva jsem se opřel loktem o hranu a dlaní o tvář, již se Skočdopole hádal s Vyplampánem a štípl Zazabouchu do lýtka. Ach, to je nekázaná trojice!

„Nuže, Vyplampáne, blýskněte se na dobré časy,“ děl Skočdopole, vytahuje měchuřinu s tabákem, jenž se mu sypal crčkem na koleno, „blýskněte se!“

„Pro vaši nemírnou mysl?“ odpověděl Vyplampán, „napíji se tajně, zněma a potmě, co pletete svoji zbrklost k nenáhlé žízni.“ Vyplampán si zavdal a potom se dotazoval, zdali jsme slyšeli, jak Skočdopole nepodobně mluví. Pravda je, že jsme všichni popíjeli a všichni žvanili.

„Chlochlochlo, chlachlachla, jedna, dva, tři, čtyři,“ povídá opět Skočdopole, „obratte tu láhev naruby jako rukavici, vysajte pískleti prs, zůstaňte přisát, dokud se neobjeví krůpěj krve na vašich rtech, krůpěj, kterou byste mohl setřít ukazovákem jako školák, jenž si utírá nos.“

Hospoda U nezkušeného píscklete je maličká kapsa hojnosti. Prozřetelnost ohraničila několik metrů rajské zahrady silnými zdmi a naplnila prostor mezi nimi vším, co ráčí srdce pijáků a žroutů. Jsou tam stoly věčně zelené, jako dorůstající pažitka, jsou tam bečky s ozdobenými čely a těsnou pípou, je tam lednička, kterou prochází elektrický proud, a opět ohniště, jež se tak dobře hodí k roštění a připékání masa. Mám z míry rád vše, co je dobré, ale nad jiné si potrpím na raky, neboť nejsem hltavý jako Skočdopole a mívám času nazbyt. Sedávám zády ke dvěřím a tváří k nálevnímu stolu a ke kuchařům, abych viděl, co je nového. Jím, maje za pasem smrt, a mhourám přitom očima a směji se, až se rozpláči. Stáří mne naučilo snášenlivosti a nemám nic proti hostu, jenž, rozraziv dveře, se rozkročí a rozkřikuje, aby mu přinesli jídlo dříve než ostatním. Strpím i takového sobíčka. Avšak onoho dne sotva jsem se vrátil, vybrav ve vodní sádce pstruhy (mám zásadu zvoliti vždy rybu nejživější), zastihl jsem jednoho z těchto křiklounů, jak stojí před Skočdopolem s rozchlupacenou hlavou a rozpálen jako pánev. Srozuměl jsem, že se hádají o nic menšího než o poznámku, ve které Skočdopole prohodil cosi o kapce krve. Ach, ten cizinec, to byl randabas!

„Pane,“ děl bez shovívavosti, která scházela i Skočdopolovi, „poznal jsem vás podle žvástu, jako se pozná kohout po peří. Vy jste propuštěný soudce

a můj příbuzný. Svého času jste mi stlával lože v ohavných koutech. Ach, vy darebníče, ještě po letech se nezdráháte mluvit o krvi. Jakže, dosud vám nikdo nevyvrátil palec, ukazovák a prostřední prst, jimiž jste vládl prožluklou násadkou? Dosud vám nezcepeněl jazyk, dosud kýváte hlavou?“

Nejsem zajisté práč, ale byl bych pana křiklouna přetáhl s chutí ubrouskem. Skočdopole však přivlekl židli, a nadouvaje tvář jako žáček, povstal mu na přivítanou, potom jej představil.

„Pane Půlpytle,“ řekl, když jsme již zase seděli, „chtěl bych vás ujistiti, že rozumím všemu, co pravíte. Necítím přirozeně totéž, ale uhaduji příčiny vašeho vzteku.“

„Pah,“ odvětil výtržník, „vy se doposud zabýváte hádáním? Nikdo nebyl horším uhadovačem než vy!“

Vyplampánovi přinesli v tu chvíli vepřovou hlavu, ale Skočdopole přitáhl mísu před příchozího. Zdálo se mi, že jedná hůře, než kdyby vzal žebrákovi mošnu.

„Snad si nemyslíte, že mám zálsuk na vaše večere?“ pravil Půlpytel a zamračil se, až mě zamrazilo, dali mu tedy vína, ale nechtěl pít a odsekl mi, když jsem se ho tázal po zdraví. Co s takovým stolovníkem? Zazaboucha, který je lékař a ven a ven netečný člověk, obrátil se k němu zády, pronesl koutkem úst jakousi nadávku a přál mu, aby se udávil vlastní zdvořilostí. Skočdopole až do této chvíle jedl, neztrácije dobré míry, náhle však se udeřil do čela a div že nevykřikl:

„Vy se již nepamatujete na to jméno? Vždyť ten bratříček, jenž si přisedl na naše čtyřspřeží, je hrdlořez a krutihlav! Stál před porotou a unikl neusvědčen.“

„Nepustím vás, neodcházejte,“ dodal, přidržuje Půlpytla za rukáv, „hle, Vyplampán, Zazaboucha a tento mluvka, který povede zápis,“ tu ukázal na mne. „Obnovíme soudní řízení, k ďasu! Přijdeme věci na kloub a vy, který jste štván svědomím, neboť věru jste unikl konopnému šípu jen omylem, budete mítí zadostiučinění v této pozdní spravedlnosti.“

„Hola, studente,“ zavolal na číšníka, „dejte nám vína, ať se vrátí hrdinné časy, v nichž jsme sváděli své šrůtky. — Vy, starý brachu,“ pokračoval, „zanechte již škrobenosti a vzteku, jenž je od této chvíle scestný. Pah, vaše nevina! Každá žába je sobě rusá a vlk ostronos. Vezmeme věc z jiného konce.“

Tu jsem viděl klacka, jak se rozehřívá. Napřed vytáhl ruku ze zánadří a položil na stůl malou pistoli. „Vy jste se, soudce, zbláznil, cožpak myslíte, že strpím, abyste plácal jako před devíti lety? Hleďte, od našeho setkání chodím ozbrojen a straším se před prodavači, kteří se náhle obrátí, před čtenáři novin, před zevlouny na nádražích, jejichž kapsa se vzdouvá zbraní. Naučil jsem se rozeznávat tyto slídily a poznávám se strachem vaše spojence, označené buřinkami, notesy, kabátky přidržujícími břich posledním knoflíkem, označené zdviženým ramenem, pokleslou

paží, štětičkou, chrupem a špatným dechem. Co jste mi to, vy chlape, nadrobil!“

Zazabouchův obličej zčervenál srdečným zájmem. „Dobrá,“ děl, nalévaje znovu vína, „jste si souzeni. Toť hloupé, zřící se svých příhod, pokud rozeznávám, nemůžete mluvit o nich, leč s tímto soudcem bez úřadu. Když kdáčí slepice na dvoře, je těžko slyšeti kdák, ale rozhlédněte se! Vůkol je shovívavá pohoda večerí bez profousa. Třeba měl náš votant tipec, přece je dosti pokojný a dosti hloupý, aby se přiblížil oné svatosti, jež přísluší soudcům, vážícím lidské skutky.“

Skočdopole si utřel ústa hřbetem ruky a děl: „Myslím horlivě na vaše provinění. Nabývá nového smyslu. Hroznějšího! Neboť s tohoto sklánějícího se návrší po deseti letech nevidím na jeho hlavě ko-runky trestu. Váš čin je prostovlasý, či, ať tak dím, lysý.

Vím, že myslíte na podíl, jehož se vám nedostalo při krajském soudě, vím, že jste sešel za tohoto strašení se, neboť je lépe jednou smrtí umřítí, než živ mnoha smrtí se báti. Můj příteli, kdyby ses ve všem Dunaji myl, nesmyješ viny.“

„Domníval jste se,“ pokračoval, „že lze vyzrátí na soud. Jaký omyl, jaký omyl, neboť kdo snědl mnicha, aniž mu zůstala kápe v hrdle? Vracel jste se na stará místa, a chodě mimo soud, hleděl jste do jeho oken s přáním, jež se neozvalo, neboť je snadno pískati v pustém lese, ale nikoliv před soudním dvorem.

Nuže, již jste se dočkal! Promluvte, to jsem já, kdo má pro vás klíče a odpověď.“

Zdálo se mi, že Skočdopole opět přebral míru, neboť sodomář, s nímž takto neuctivě mluvil, byl veliký chlap. Odhadl jsem jeho sílu na dva kyje, a kdyby byl chtěl, mohl nám spařiti dršťky ve studené vodě. Dával jsem tedy svému příteli tajná znamení a díval jsem se na něho tak pronikavě, až mu přidoutnával zátylek. Není to ovšem moje vina, že je Skočdopole tupý chlap a že neznamenal jediné z mých výstrah. Žel, nepřipomínáme si s dostatek opatrnosti, a tak z čista jasna vyjel si onen propuštěný zločinec na mě, řka, že mi zvalčuje záda. Zdá se, že se domýšlel nějakého podskoku, k němuž dávám znamení. Snad mě považoval za policejního komisaře, jenž si vyšel v tomto přestrojení tloušťtíka. Buď jak buď, doktor Zazaboucha vlepil mu jednu za ucho a tu, jak jsme staří, octli jsme se v čertovském kole, dorozumívajíce se bez úchvatné výmluvnosti. Bylo mi toho litovati, neboť jsem byl poškrábán v obličejí a na hřbet mého nosu nasedl otok, porušující úsměv.

„Netropte si blázny,“ houkl mi do ucha tento pekelník, zatím co jsem oddychoval a měl péči o oděv, který byl uveden do nepořádku. Vyplampán se smál, vida mě tak pocuchána, a protože je bláznovo srdce v jeho ústech, jal se potřepávati Skočdopolova vězně po bedrech a říkal mu omluvu za omluvou.

„Nyní, když jsme se zcela zvrtačili tímto počát-

kem," pravil, „nyní, když je jisto, že jste pil, nyní se posadme, abychom rozmlouvali, užívajíce úsudku.“

Viděl jsem, že Vyplampánova tvář zvlhla dojetím a že opět propadá výstřednostem svého zaujetí. Tento učitel je lačný příhod, z nichž, žel, neodvodí nikdy poučení.

Kuchař Nezkušného písklete zapůjčil mi svůj límec. On a já jsme vrstevníky a naše tělesné rozměry jsou tak stejné, že si můžeme vypomoci částmi oděvů.

Kdysi, vraceje se z nákupu kapounů, byl napaden celým hejnem těchto ptáků a byl klován tak vydatně, že pozbyl svojí zástěry. Připadal si nah, byl zahanben a nechtěl vyjít na cestu. Tu bylo na mně, abych jej opatřil pláštěm, jež doposud nevrátil. Připomenul jsem to jen letmo, neboť Vyplampán mi často vytýká obšírnost.

„Do masné kuchyně se slétá mnoho much," děl Skočdopole, objednávae pro pana rváče hovězí žebro, „hlaste se o svůj díl, nebo vám to snědí, a jezte rychle, hrome, ať nám nezvětrá naše řízení.“

Neměli jsme ani čas přátí Půlpytlovi dobrou chuť, chlap se dotýkal vidličkou a nožem talíře jako bubeník, ve chvíliče byl prázdný. Podíval jsem se na něho po prvé se zalíbením.

„Skočdopole nemluví vždy pravdu a vy doposud neznáte můj příběh. Přišel jsem, abych vám jej vypravoval," řekl, když byl hotov s jídlem.

„Drkoty zuboty," spustil, „kluci, poslouchejte, která

slepice nenese, a kdáče," ale sotvaže počal, zamával rukama a prosil, abychom mu maličko poshověli.

„Ne, ne, ne, Skočdopole, dříve než se dám do řeči, musím odpovéděti. Co jste to řekl o soudech a o mých straších? Mohl byste se za to vše stydět! Nepociťuji nic než blízkost blázniviny, s níž jsem se obeznámil v zemských haluznách. Víte, jaký nápis by měl být na štítech těchto prožluklých budov? Slepý slepého vede do jámy! Nic více. Kdybych měl malířskou obratnost, štětičku a čerň, zobrazil bych dva nevidomce, jak jeden z nich klopýtá a druhý skáče.

Suďte, soudce, mé soužení. Mám mezi lopatkami svědivé místo, jež jsem si rozedřel, drhna hřbet o dveře temnice, a kdykoliv na ně položím dlaň a pohnu prsty, nevím, je-li zima či léto. Přechází mne přitom mysl tak, že jsem hotov nezastaviti se, by bych měl pozbýt oka. Ach, pane, hříšné slasti vedou k propasti, ale co nás má k tomuto zakázanému štěstí? Co vás ponouká, abyste vedl nečistoty se ženskými a usiloval o moje bezhrdlí? Bylo vám to vdmychnuto zároveň s barvou duhovky a vousu. Narodil jste se nestydou a soudcem.

Mě, který vyznávám boha a ostříhám svoji duši, okouzluje krev. Krev, která jako nové víno uvedí bouřlivý sen.

Ty, věrný bože, ať mě nevěsí na duby, objedli by mě holubi! Ty, věrný bože, ať mě nechají s pokojem, nejsem na štěstí ten, koho hledají.“

„Proklatě, chlape,“ řekl Vyplampán a vstal, odsouvaje břichem stůl, „zmýlil jsem se. Vy jste opravdu jakási mezinárodní příšera. Býti očarován krví! Víte, že mě to zbavuje chuti k jídlu? Víte, že se podobné vlastnosti nevyskytují v literatuře našeho kmene? Oh, vy rozvratníku, vaše řeč je jakž takž podobná naší materštině, ale to, co povídáte, je odporné. Já jsem rybář příhod a hodnotitel příhod, věru, já se nedám polapiti lecjakým ověřeným úslovím! Chcete-li mluvit česky, vypravujte, jak jste ve vši slušnosti strádal a jak vás napravila některá pokrokářská věta. Járku, ať je v tom ušlechtilost, kterou pocituji, ať jsou v tom lidé, jak je znám a jak je snáším! Ať je v tom láska dobře větraná, palcát, dudy a něco ze statečnosti legionářů! A mluvte jazykem úradů a středních škol, mluvte, jak mi narostl zobák, nebo vás vykleštím!“

Zdálo se mi, že je třeba, aby se Vyplampán napil sladké vody, a velmi pečlivě jsem ji připravil. Snad ulevila jeho játrům.

Zatím propuštěný vězeň, pokrčiv nad naším dobrým učitelem rameny, jal se vypravovati svůj příběh.

KAPITOLA DRUHÁ

OBSAHUJÍCÍ VYPRÁVOVÁNÍ HROZNÉHO JIŘÍHO PŮLPYTLA

„Vesele, jen vesele, třeba se zle děje,“ řekl propuštěný vězeň, a pije a chechtaje se, vypravoval tak hbitě, jako se jezdí na voze.

„Nuže, byli jsme dva bratři a každý z nás byl tak vzdělaný a mírný a tak sličný, že to bylo s podivěním. Víno se dobývá z hroznů tlakem a člověk přichází trápením k dokonalosti; právě při této zkoušce jsem všecko ztratil a stal se ze mne hajdalák. Pozoroval jsem, že je můj bratr ve všem lepší než já; rychlejší, odvážnější a nad všechny lidi milejší. Moje veselí je rozsápané, mám hubu napříč, když se chechtám, a břicho mi chřestí, vrže a píská, avšak můj bratr se smál hlasem, který jímá jako nástroj rusalčin.

Bůh chraň, abych se přiznal k nějakému nízkému citu, což jsem neřekl, že jsem byl mírný a vzdělaný? Netrápil jsem se tedy pro bratrovy ctnosti, ale pro vlastní nezvedenost. Konečně mě získal satan pro svoji obřízku. Ušel jsem tajně z domova. Kéž bych byl

tehdy konal něco bláznivého! Kéž bych si byl hrál, kéž bych byl zapomenul a zůstal! Neříká se nadarmo, aby ten, kdo se chce ubránit marným myšlénkám, učil se generálbas. Byl bych odzpíval tento hřích. Ale stalo se, že jsem se octl ve světě a tloukl špačky nad knihami a běhal za kdejakou sukni a poroučel svým penězům, až mi zbyla jedna kapsa prázdná a druhá vysypaná. Zatím se můj bratr učil k svému prospěchu umění, dobrým mrávům i ctnostem. Čas přecházel po svých píšťalách, povívaje kouři a zimou a léty. Náš otec zemřel a stál jsem před rakví jako rarach před rameny kříže. Zdrán, zježen a trna strachy jako ztracený syn, kterému nedobrá práce zvrtala ruku a zdrala bok. Lítost, od níž není léku, mi přecházela kostmi. Ach, tato smrt! Viděl jsem kradí krátkou zbraň a tratoliště krve. Bylo to k ránu, kdy se ukracují noci. Král krásy rázem srazil můj krok. Viděl jsem průsečík času, který vzrůstá, a času, který se ztrácí. Hurá, mí chrochtající chrapouni, viděl jsem chrám, který chátrá, zřel jsem mráz, který stravuje. Údy jsou stánkem ducha a tento duch se vzdaloval a krev stydla. Maje hřbet sehnut jako býk, rval jsem si břicho v jakémsi trnutí času, v jakési horečné slasti a blaženství, v něž přeskakuje řev bolesti. Ach, toho okouzlení, byl jsem opět maličký a byl jsem opět oděn modře jako za časů, kdy mě chůvy obětovaly panně Marii. Moje prsty zrůžověly a moje ústa byla okrouhlá voláním modlitby.

Zřel jsem se na hromadě mrtvých, zatím co gotická katedrála zůstávala nedokončena a školometi psali do svých knéh rok třítisícátý pětistý. Hle, řečiště, jež se hemží raky ubíhajícími zpátky. Obrácen k budoucnosti jako všichni mužové, zšílel jsem pro okamžik bez souvislosti. Ó, deště času a krupěje krve! Ó, králičino, ó, kraviny krasoduchů, které ukrajují z útroh krajíc po krajíci, nerozeznávající těla! Bylo vám dopřáno ztučnění a chlemtati víno, ale já jsem byl zasažen vteřinou, která vzrůstá v kruh poledníku. Moje břicho zůstane vyduté a můj hlad bez konce. Ale budete platiti smrti svůj dluh! Již stojí u podvoje ta chvíle. Tvůj vyledlý hnát, kmotříčko, rachá kolem stolu a ty přikládáš pařát k důlku úst, abys zahoukala.

Dost, dost, mé děti, má růžolíci hovádka, jimž ztuhl v hrdle crček vína. Odkášlejte si a zadržte oblaka svého citu. Budeme opět pádni jako cvičebnice dějepisu, jež se žene od Asyřanů přes Egypt, Řecko a Řím úchvatným středověkem k tomuto dni, který se mračí jako lvové.“

„Mlčte, nechci to poslouchat!“ vykřikl Vyplampán. Tu se strhla pěkná hádanice.

„Plinci planci, půjdeme k tanci,“ mlel sodomita a svlékl si kabát, ďas ví, jaký je to rváč. Ale nakonec jsem ho pohnul, aby vypravoval dále. Zazaboucha a Skočdopole souhlasili se mnou a nikoliv s Vyplampánem, který je výtržník.

Kdo v svém rodu kurvy nemá, ten to písmo smaž! Jen se, prosím vás, nehoršete, když mi bylo kolem třiceti, byl bych se rval stejně snadno, a abych řekl pravdu, zalíbilo se mně v tom chlapíkovi! Je hubený, má krátké rusé vlasy a dlouhou hlavu, nos vyčnívá jako hák a uši přiléhají. Má hladkou kůži a sklíčko v pravém oku. Všiml jsem si, že je dobře oděn, jeho šaty šil anglický krejčí a rukavice jsou zřejmě belgického původu. Vyplampán a Skočdopole by na něho rádi vstrčili nevěrnou a úkladnou kuklu, ale což o to dbám! Proč vésti křiklavé řeči, proč říkati o Půlpytlovi, že je hezký jako páv a jako on že má zlodějský krok?

Ale můj přítel se vrátil již k vypravování.

„Když jsem povstal z této krvavé rozkoše a bolesti, mohl jsem opět mluvit s bratrem, který se ujal otcova statku. Byl doposud tak sličný jako před lety, ale já jsem se obrátil tak nepodobně, že mě snad nepoznával. Díval se mimo, když mluvil, a jakkoliv jsem opakoval svoje pozdravení, nezvedl mě v náruči. Všichni v domě si přede mnou vedli jako kuřata před luňákem. Teprve k večeru jsem zhlédl bratrovu ženu.

Kusa nedbám na děvče, jež se neobrací příliš spanile, ale tato paní byla tak krásná, že mě doposud obchází úzkost z této dokonalosti. Víte, vy chlapi, jaký měla kůtek a zápěstí a šíji? Kéž bych vám to mohl říci! Ale vy, Skočdopole, který jste ji viděl svýma kyšícíma očima, jakpak můžete jídati se sousedy kyselá jablka a hryzati plané hrušky?

Nuže, tato paní, tak příliš krásná, byla smilná jako opice. Věru, nebylo těžké najít její pelíšek, neboť si lehávala se snadností děvky na všech místech. Slyšel jsem oddychování milenců v zahradách mezi keři, na sýpkách, v kolnách, kde stály řadou vyjížďkové vozy, žebřiny a nástroje polního hospodářství. Slyšel jsem dech a frkání jejích milenců, kteří v sprosté rozkoši ji obraceli, dotýkajíce se nohou jejího břicha, tak jako převracíme kysu, kterou přinesl říční proud.

Ach, jedl a pil jsem tehdy velice lakomě. Onemocněl jsem hněvem, urážkami a jakousi náklonností k této běhňě, náklonností, kterou jsem skrýval. Můj bratr nepronesl slova ve věcech manželství a z patnácti dnů dva týdny nebyl doma. Smečka milenců prolezla celý statek. Vedli v předsíních hádky, hráli v karty na terasách a pili víno. Bylo však nutno vymýšlet si záminky pro tato stolování, a tak oděni jako maškary přicházeli na lov a klábosili, majíce ručnice mezi stehny. Pod touto záminkou se sjížděli v střeleckých kočárcích, v lehkých vozičkách a v archách čpících ztuchlinou a kolnami hospodáře, jenž mívá více lejna než dobré pýchy. Srozuměl jsem, že někteří záletníci si přejí a přátelsky si pomáhají, zatím co osočovali a pomlouvali ostatní. Viděl jsem mezi nimi majitele horských bud, stařečka, jenž kvůli lárýni zaskrtil svůj břich loveckým opaskem a byl by stejně ochotně pro ni ztratil svůj špinavý statek. Viděl jsem chlapečka, jenž doposud rostl a jehož rukávy se zkra-

covaly před mýma očima. Tito dva platili za její milence, ale vedle nich celé množství závodilo o paninu přízeň. Všichni, kdo znali mé lehké obyčeje v mluvení a skutcích, neshledávali, že bych měl příčinu býti rozmrzen. Věru, nebyl jsem o nic lepší a namnoze jsem si vedl dočista hovadsky, ale to vše ode mne odstupovalo, přál jsem těm chlapům, aby je pražily pekelné kotly, a byl bych je vymlátil vidlicí lucipervou. Po několika dnech jsem shledal, že se něco kuje, a jakkoliv nenaslouchám, přece jsem poznal, že umlouvají cosi o slavnosti. Onen starý krčmář, jehož dásně prostupovalo zkuté zlato, pobíhal jako fretka, sháněje straníky svého lože. Zdálo se, že se mezi ženichy schyluje k válce. Skutek ukáže pravdu. Na druhý den vystrojili hostinu. Byl zimní slunovrat, den paniných narozenin. Všichni byli důkladně vystrojení a nejmladší ze záletníků, který se jmenoval Talafous, měl bílé šaty. Vedli si po zahradách jako zimní slavíci. Ale nikde jsem neviděl úklad.

Ach, soudce, až domluvím, otáži se vás, zdali jsem sám neobmýšlel smrt pro tyto chasníky. Nevím, ubývá mi již paměti. Toho dne byl můj bratr mimo dům až odpoledne. Byla pohoda, jako se právě přihází v září. Statkem procházel zvěrolékař, věnuje svůj zájem vepříkům, jimž červenaly uši po vpichu. Zdá se mi, že si vzpomínám na zvuk, jenž obcházel dům, na táhlé zvonění, zahoukání a prodlužovaný hlas býčka. Zdá se mi, že doposud vidím vlnění trávy

a kývání klásků v koutě zahrady. Zdá se mi, že ta chvíle doposud trvá, chvíle, při níž jsem se zarmoutil a omdlel až do krvavého potu.

Pijte, můj Skočdopole, aniž byste propil smích.

Zastihl jsem paní a nejmladšího milence, jak se objímají. Táhlo na šestou, místo bylo zjevné a nechráněné, bylo světlo. Viděl jsem sladké údy, ručej vlasu a šípkový keř, jenž se zdál vyrůstati z tohoto lože. Stál jsem, zakoušeje žeh a prahnutí. Tu jsem spatřil rudý bod, stuhu krve, jež vystříkla z krční tepny. Muž mi zmizel, viděl jsem jen paninu smrt.

Ó, děsná křídla epileptiků a hvězdičko epileptiků! Moje krev se zastavovala a můj chřtán chroptěl a sípal jako kačer, zvedaje krupičky hlenu a zpěněnou slinu. Ó, bezvědomí krácející po toporných nohách, bezvědomí, v němž přihořívá děsná myšlenka! Ó, nevěrné ruce a vracející se hodinko smrti! Viděl jsem, že lučištník zvolna popouští tetivu; panino náručí se otvíralo, vzpřímujíc oblouky spanilých loktů. Viděl jsem opět krvácející ránu.

Můj Skočdopole, vy a já jsme stejně bidní. Vím, že jste se zbláznil pro tuto záhadnou smrt, vím, že sestra zavražděné žila u vás, a vím, že se nyní provdala za vašeho syna. Ale ani vaše péče, ani moje trápení neumenší zlých pochybností. Jaká byla mrtvá paní? Jak zemřela? Kde máte svůj plášť a biret, který by vám propůjčil starý klid? Musíte kráčet po vězení, nad sklepením času, abyste vyrazil důstojnost z kroku,

který je jen potrhlý. Co to děláte, proč pijete tak příliš, proč zvětšujete svoje hoře smíchem a nejistotu tvrzením, jemuž jste neuvěřil? Považujete mě dosud za vraha? Vězte, pánové, že jsem byl nalezen sotva několik kroků od mrtvoly. Byl jsem v bezvědomí, toť vše, co svědčí proti mně.

Vaše řemeslo, soudce, vás nabralo na rohy. V odění a koňmo honíte nepostižitelnou myšku. Vaše veselí je bubnování na morový buben. Pozbyl jste klidu, neuvěřiv na prosté věci, vy hledači pravdy příliš lidské, vy hlupáčku, který jste nepochopil, že holé skutky jsou nepostižitelné. Nechte své snahy, neboť vše, co známe, je deformováno k určitému obrazu. Hle, na plném břichu veselá hlava, již přechází smích. Hnal jsem se, že na maso, a vy jíte kýšku!“

„Mlčte, mlčte, mlčte!“ vykřikl Skočdopole a smetl láhve se stolu.

Nemohl jsem se zdržeti, abych je nepokáral. „To nám ještě zbývalo,“ řekl jsem dopálen, „zbůhdarmé řeči a k tomu nečistota na stole. Nevíte, co praví lidová moudrost? Neměj ve svém zvyku zbytečného křiku. Ano, tak je to a nikdo již ani slova! Basta, měla babička kozílka ráda, vodila si ho do vinohrada, dobrá, ale já vám toho vašeho bekaného rohatce vyhodím z naší vinorodé krajiny, jářku, ano! A chcete-li, učiním to hned!“

Zazaboucha všechno, co se propoví, běře doslova a již se chystal, neboť to vybidnutí se mu líbilo. Ale

nebylo z toho nic. Vyplampán se dal do řeči a stavěl nám před duševní zrak vybrané příklady občanských ctností, jejichž míra nebyla stanovena soudnictvím, ale ministerstvem vyučování.

„Kdo neokusil, nemá práva mluvit,“ řekl, „ale já vím, co je to zlo! Však jsem byl také učitelem na gymnasiu a měl jsem co činiti s pětkáři, žactvem zpustlých mravů a se školníky, již šmahem provádějí techtle mechtle se školním topivem. Jejich dcery, ukrádající elektrický proud, žehlí si na útraty veřejné osvěty sukně, a majíce sháňku po špendlících, brakují rostlinopisné kabinety, kde tyto nástroje bývají zatknuty v rašelinových destičkách, aby sloužily k oddělování okvěti.“

„Oh, vy mlukové,“ pokračoval, „znám rozsah lidských skutků a nedám si pověsiti na nos bulíky o deformaci pravdy a poměrnosti klasifikace. Snad se za císařství přihodila nějaká sviňstva, ale což nejsme v mezích zákona novými lidmi! Čerti se smějí vaší zlobě, ale já jsem rozumář a svobodomyšlný člověk.“

„No, na vás to trhlo, vy jste to nabral, vy Vyplampáne! To jste jistě pil ze Skočdopolovy sklenice, že máte tak skákavé myšlenky,“ děl Zazaboucha.

„Půlpytle,“ řekl sklíčený soudce, „je mi nepochopitelné, jak můžete mluvit o zemřelé tak špatně. Jen jedna vaše služka říkala podobné věci, avšak vy jste se doposud zdržoval. Kdybyste znal sestru mrtvé paní, vedl byste si jinak.“

„Mluvil jsem o tom jen proto, že si ze srdce přeji, abyste mě přesvědčil o něčem jiném. Věřím proti své vůli, že jsem řekl pravdu,“ odpověděl propuštěný vězeň.

Zazaboucha se doposud chechtal Vyplampánovi a pro smích nemohl ani naléztí rukáv u kožichu. „Pojďme domů,“ řekl nakonec, „Skočdopole je smutný a jenom mrňouká. Vy bláhový,“ dodal povzbudivě, „to přece nic není. To jsou slovíčka, z nichž se nestřílí. Nevodte nás na opice, jaképak nové soudy! Jaká soužení! Dost na tom, že máte počasný katar nosohltanu.“

Potom se Zazaboucha obrátil k zločinnému Půlpytlovi a poplácá jej po hyždích, řka: „Tak vidíte, maličko a schrastíme pěkný blázinec. To je zábavné, ale nehněvejte se, když vás někdy rýpnu do boku, a věřte mi, že to činím s radostí.“

KAPITOLA TŘETÍ

V NÍŽ SE MLUVÍ O PŮLPYTLOVĚ NAVŠTĚVĚ U PANÍ LUCIE

U všech všudy, jaké je to vypravování! Vždyť nám ty pestré příběhy zakrahotaly, že v nich není místa pro slušnou větu, vždyť se nám v tom Vyplampán nevyzná! Ďas ví, v jaké vodě mě baba koupala, ale jakoliv se říká, že pes neštěká pro ves, ale pro sebe, dám si pozor a koupím pod pachole slušného koně. Jen zvesela, chasníku! Nic nezklekej ani nezkačkej, a pokud stačí tvá hubená mysl, buď obšírný a jasný! Pokus se lépe pokračovati.

Když přišel Skočdopole domů, zahrabal se do přikrývky a spal zakaboněn až do rána. Dozvěděl jsem se, že křičívá při oblékání a že si po tu dobu propěvuje jako na lesy, ale toho dne byl hezky zticha. Vyhledal jsem ho kolem desáté. Pozdravili jsme se a tu, aniž bych meškal drahý čas, jsem ho povzbuzoval, aby na nic nedbal a jedl a pil. „Nezkoušejte,“ povídám, „toho, co má černý ocas, a varujte se tovaryšstva špatně končícího. Pošlete na toho propuštěného vězně své dva kaplany s liščími ocasy, pošlete

na něho Zazabouchu a Vyplampána, ti mu poškubou peroutku. Zapomeňte, kokeši, na soud a vězte, že kdo nechce vypustiti z mysli starou lásku, ten jí nikdy nebude syt. Ostatně, vy špatně placený státní úředník, dopustil jste se vskutku té zaostalosti a milujete svůj úřad? Vždyť jste vyhlížel tak pokrokově a hajdalácky.“

„Již je tomu tak,“ řekl bez úsměvu, „lidé propadají hrám a moje hra, toť soud. Neuvěřil jsem Půlpytlovi, ale snad je opravdu okouzlován krví. Je prý stížen padoucí nemocí. Snad není ani přestupníkem, ale je z těsta, z něhož se hnětou vrahové.“

„Chtěl bych se vám vyznati,“ pokračoval, skláněje hlavu, „že já sám pocívuji jakési puzení k zločinu. Snad jsem se stal soudcem jen proto, abych se dotýkal těchto řežavých skutků. Snad proto pobíhám, snad proto přespříliš piji a lovím a běhám za děvčaty. Hraji v karty a hádám se jen proto, abych zaneprázdnil ducha, který je přitahován k záhadě této vraždy.“

Chtěl mi vypravovati obsírněji o své strážni, ale blížila se k nám paní Skočdoplová. Rozeznal jsem výčitku na její tváři a raději dříve, než by sama mohla tvrditi něco jiného, jsem poznamenal, že jsme se včera u Nezkoušeného pranic nezdrželi. Byla uštěpačná více než jindy a my jsme se jí vydali jako na masné krámy.

„Ještě vám nezůstalo ucho džbánů v ruce, ještě nemáte dost vína ve svém měchu? Ach, já nebožička,

což budu věčně ošetřovati opilce? Vsadím se, že máte opět žízeň a že byste jedli.“

„Píti víno,“ děl Skočdopole, „proč ne? Ach, milá paní, kdybyste věděla, kolika strážním je člověk vydán a nic neříká a všecko snáší, má-li přívětivou ženu a stůl o pevných nohách. Jaké štěstí, že jsem vás našel v tak velikém zástupu ženských.“

Když jsme snídali, přišla k nám do světnice Skočdopolova nevěsta, žena mladého Vavřince. Byla bledá a snadno jsme poznali, že před nedávnem plakala. Skočdopole je věru špatný otec a špatně svého chlapce vychoval. Byl jsem zcela na straně sličné paní a živě jsem litoval, že se provdala za větroplacha, který by si zasluhoval ďáblice s koštětem a růžkem. To je přece lotrovina, potloukati se celý den po městě. Mladá paní má právo býti uražena. Kdybych nebyl tak ostýchavý, poradil bych jí, aby nasadila tomu oslíkovi důkladné parohy. Ale čas ví, jakým kouzlem působí Skočdopole na ženské, mladá paní by chránila svoje vyžle, na němž zhola nic není, a vymýšlejíc pro něho tisíc omluv, div by mě neztloukla. Jindy bývá veselejší, ale ani zármutek jí neuběře krásy. Slzičky jí zašpičatují řasy pěkně do štětičky a její smutek je tak bláhový, že my, staří dědkové, se naň můžeme dívati bez lítosti. Skočdopole a já jsme prodlužovali snídání co nejdéle, pozorujíce, jak jí ubývá na šíji zlatistých vlásků a jak se ztrácejí v královské barvě kůže. Co se takovýmto štěbetalkám může přihoditi

neblahého? Na mou čest, byl jsem nucen ohmatati si ukrutný nos a huňaté břicho, abych uvěřil, že jsem stár.

Rozmlouvali jsme dosti dlouho, když se vrátila paní Skočdopolová, přivádějíc hostě. Nebyl to nikdo jiný než Půlpytel, propuštěný vězeň, s nímž jsme včera trochu žertovali u Nezkoušeného písklete. Viděl jsem, že je z rodu těch šťastlivců, jimž výsadou se dostalo daru mluvit s paními. Jeho monokl zářil a hasl, kdykoliv pohnul hlavou. Vedl si volně, ztahuje jakousi pýchu jako spřežení, jež ohýbá krk a hledí do země. Promluvil hlasem, který jímá. Věru nepoznával jsem chlapíka ze včerejška, jenž se tak tupil u srovnání se svým bratrem, a vzhlédl jsem tázavě na svého přítele. Ale neodpověděl mi. Viděl jsem, že stojí mezi vetřelcem a mladou paní a že se ze všech sil snaží, aby ji za jakoukoliv záminkou vzdálil ze světnice.

V lidech je lichá povaha, byl jsem nakloněn mysliti, že je Skočdopole hlupák a že se zamiloval do své snachy. Všude se věnec draze váže a tak nikoliv z ledačeho, avšak pro tuto ohavnost jsem dostal vztek. Viděl jsem obě paní a nemohl jsem si v tu chvíli nepřipomenouti, že ten, kdo si mála neváží, nemá bažiti po mnohém.

Lituji zlé myšlénky, neboť věc měla jinou příčinu. Půlpytel není o nic hloupější než já a brzy postřehl Skočdopolův záměr dostati mladou paní ze dveří. Jakž by to nepoznal, jakž by se dal tak snadno od-

býti člověk málem trestaný! Ukázalo se to hned vzápětí. Půlpytel obešel Skočdopola a řekl paní Lucii, že především přišel proto, aby spatřil ji.

„Vy se zajisté jen stěží upamatujete na moje jméno,“ pravil, zachovávaje vážnost vhodnou tomuto doptávání. „Jsem bratr manžela vaší sestry, jsem týž, o němž jste snad zaslechla při vypravování o nešťastných příhodách.“

„Uložil jsem si u sebe mlčeti před paními o těchto věcech,“ řekl Skočdopole, vmísiv se v rozhovor. „Onen neblahý příběh se dotýká starých časů, jichž není třeba zde vyvolávat. Co tam, to tam, pane, vaše příbuzenství nesahá z času do času.“

Nicméně bylo viděti, že obě paní nezůstaly lhostejny a živou mocí chtěly mluvit dále. Ďas ví, v čem to vězí, rozumný člověk by čekal, že podobný dobrodruh vzbudí v jejich mysli nevíru a zlost, ale je tomu právě naopak. Rci vlku páteř a on vždy k ovci. Skočdopole se zmýlil, paní nalézaly v rozmluvě zalíbení a já jsem pociťoval své stáří, aniž bych si je znovu připomínal. Skočdopole ani nehlesl. Majíce kolena pod bradou, poslouchali jsme s podivením Lucii, o níž jsme přece věděli, že nebyla dále, než kam je slyšeti hlas farního zvonce. Potřebovaly zvolného času pro svoje vypravování. Skočdopole co chvíli vstával s nízké židličky a zřejmě jim překážel, div že ho paní nenapomenuly, aby nebyl tak neposedný.

Když jsme konečně vyprovázeli Půlpytla z domu,

zastavil se Skočdopole u zahrádek, a založiv si ruce, řekl pozdviženým hlasem, aby se Půlpytel varoval přicházeti častěji. „To jest,“ doložil, „nechci jen, abyste mluvil s Lucií, jinak mně vaše drzost přináší jakousi úlevu. Jste účasten příhody, která mě na výsost zajímá, vaše sdílnost je mi vhod, ale neplete Lucií do naší věci.“

Požádal jsem, aby mi něco řekli o rodině mladé dámy, znal jsem ji již jako malé děvčátko a nikdy mi ani nepřišlo na mysl, že není Skočdopolova.

„Paní Eva Půlpytlová, jejíž smrti litujeme, táž, o které její příbuzný tak hanebně mluvil, měla sestřičku,“ vypravoval Skočdopole. „V čase vraždy jí bylo osm let. Byly dcery vojáka, který pobláznil maršálkova koně, švihnuv ho po zadku. Stalo se to před očima štábu a maršálek, jak se přihází u vyššího důstojnictva, spadl vzápětí po této ráně s koně. Tak se stalo, že kobylka přeskočila příkop bez jezdce. Jakési arcikníže se tomu chechtalo, až mu odletovaly knoflíky od kabátu. Maršálkovi obvazovali podbradek a zatím nešťastný adjutant měl příležitost poděkovati za čest býti honcem velitelova koně.“

Měl bych poznamenati, že za trošek této zábavy dostal propuštěný důstojník jeden z penízů, které byly raženy na paměť šťastného vyvážnutí polního maršálka. To nám dokládá veselou shovívavost císařského dvora.

Avšak jediná vlaštovka nepřivolá jara a tento

peníz se neotelil a nerostl a nekynul a zůstal mizer-
ným střepem, za nějž si nekoupíte špetky tabáku.
Myslíte, že je to snadné zachovati si vznešené způ-
soby a býti bez haléře? To byla těžká shánka!

Nuže, náš voják jedl se stříbra mrkvičku a pil ze
zlata vodu. Když přišel čas, provdal svoji starší
dceru za vašeho bratra, přihlížeje spíše k stáří ro-
diny než k statku, který, jak vím, stál pěkné peníze.
Po sňatku oba rodiče zemřeli a odtud maličká Lucie
žila u své sestry na skaličském statku. Eva ji velmi
dobře vychovávala.“

„Vy zlořečený utrhači,“ děl, obrátiv se na Půlpytla,
„jak jste mohl o této paní říci, že byla špatných
mravů? O paní tak milé a tiché a krásné! To vše bylo
předmětem soudního šetření. Vy jste mlčel o těchto
věcech a soud zjistil, že se jenom podobně mluvilo,
ale nikdo neměl důkazu pro pomlouvačné řeči. Je však
těžko pobýti u pravdy na hospodě. Často strach při-
dává výpovědi síly, často rozvaha soudců si vynucuje
náhlost svědkovu a vážnost otázky přikývnutí. Jsem
hotov obnoviti při, jsem hotov počítí znovu.“

„Nakonec,“ doložil Skočdopole, „cítím se zavázán
vysvětliti svůj zájem o záhadnou smrt. Znal jsem
mrtvou, ale především jsem zasáhl do pře, když se
projednávala před soudem. Toť důvěrnost ranhojiče,
který ponořil svoji tlapu do břicha nemocného a jenž
si stírá jeho krev s obličej. Tato příhoda je více věcí
mých nocí než chvílí zběsilce, který snad vraždil. Zdá

se mi, že jsem přivedl jako porodník na svět malou Lucii, neboť věřte mi, zkrásněla teprve z nudy našich střech a z mléka pokojnější kozy, než byl strach v domě Půlpytlova bratra. Je mojí dcerou, a to tím více, že se před šesti měsíci provdala za mého syna.“

Zatím jsme došli k vysokému posedu, jež Skočdopole zřídil na rozhraní houštiny a vysokého lesa. Byl krásný den, nyní však, když se snášel soumrak, již přituhovalo. Skočdopole vystoupil na vyvýšenou stoličku, Půlpytel seděl na dolní příčce a já, obrácen tváří k nim, jsem stál před posedem. Nad vrcholkem sosen přelétli večerní krkavci. Ukazovaly se červánky a podle nich jsem soudil, že nazítří bude větrný den. Řekl jsem to, považuje počasí, které jest a které přijde, za důležitější bouří již minulých. Avšak Skočdopole a Půlpytel stále mluvili o věcech starších. Zdálo se mi, že si vzpomínají s velikou radostí na tašky a vzájemné úsilí prohlásiti jeden druhého za lháře.

Mimo nadání a dobré důvody se tito lidé milovali. Na mou čest, soudce a propuštěný vězeň nalézali štěstí v usvědčování se z chybiček paměti a maličkých omylů. Často jsem se bál o dobrý rozum Skočdopolův a nyní se moje úzkost zvětšovala. Byla již tma a tito dva přátelé (neboť jak jinak je nazvati?) se doposud dohadovali. Ach, pravda se zle oře. Každý z nich střídavě vedl klečky. Byla mi zima a se strádáním se mi opět vnucovala myšlénka, že jsem upadl mezi blázny. Slyšel jsem dvakrát vypravovati týž

příběh, ale tak rozdílně, že se mi zdálo nemožné, aby šlo o jedinou událost.

Slyšel jsem příběh, jenž mě nerozechvívá, neboť jej zasul čas. Nešťastná paní je mrtvá, nuže, ať netrhají zvoncem paměti nad jejím hrobem zajisté poklidným. Mé nepopíratelné zdraví neskrblí na slzičku, avšak proč zvedati spor o záhadnou pravdu, jež dávno je ta tam. Čekal jsem na chvíli ticha, abych vhodně připomenul, že je čas mysliti na večeri, a poslouchaje odtud pozorněji, postřehl jsem stopu lítosti a něhy v této vádě. Nemohl jsem již zůstatí netečný. Poznával jsem, že soudce a vězeň se dožadují téže milosti. Nebylo mezi nimi nepřátelství a podobalo se, že je něco vznešenosti v tomto hledání.

Když jsme se konečně rozloučili a když jsem se nasytil, požádal jsem svoji hospodyni, aby mi přinesla psací náčiní, a opíraje svá záda o kamna, neboť mnou trásla zima, dal jsem se do psaní.

KAPITOLA ČTVRTÁ

JEŽ OBSAHUJE ZÁPIS O LESNÍM JEDNÁNÍ

„Někdy si myslívám,“ řekl Skočdopole, „že lidská dokonalost přivodí stejně snadno neštěstí jako vášeň a lehká mysl. Kdyby mi soud byl k tomu propůjčoval moc, trestal bych i svatoušky, páchnou mi čertovinou. Fi, čísti mladé ženě hodinky, oddělovati si peníze pro almužnu, civěti nad ptačím hnízdem, choditi po lesích s knihou a hráti před spaním ušlechtilé hry.

Pane, mluvím o vašem bratrovi a je mi líto, že nemohu uvéstí jediné chvíle, v níž by se byl projevil méně nudně. Vlekl se vždy jako moucha z pomýjí, byl více světlovlasý, než je dovoleno, a jakživ neklel. Chůva, která zestárla na vašem šatku, mu donášela pomluvy o ženě. Chodil kdoví kudy, ale neřekl na to ani slova. Snad stačila jediná hádka, jediný škrabaneček, aby si padli do náruče. Proč neudělal něco takového? Byla poklička hodna svého hrnečka? Jděte mi s nekňubou! Jděte mi s Půlpytlem, který v sobě

netají než pravítko ctnosti, pravítko, kterým se stříhá na kalhoty, je-li v ruce pořádného kněze nebo soudce nebo vojáka, ale jež není jinak k ničemu.

Kdyby se byl alespoň podobal vám, vy marnotratníku. Kdyby byl aspoň něco provedl, aby mohl být změřen a zvážen a milován od lítostivých lidí. Vzbuditi lítost! Aspoň kdyby si byl dopřál tohoto maličkého štěstí v souhvězdí krvinek.

Jacísi mluvkové hlásají po století pokroku, že je všechno chrapounství, co je živé, a naopak, věci v klíčkách, psi bez chrupu a chlapi bez varlat se jim zdají ušlechtilí. Myslím, že váš bratr k nim patřil. Snad, ale shledal bych i důvody k domněnce, že byl nemocný či zvrhlý.

Vlčata z jednoho hnízda bývají všechna šerá, jak se to stalo, že jste se nezvedli po sobě? Pamatuji se velmi dobře, jak vy, pane Pašku, jste si vedl v onom čase. Vyslechl jsem bezmála dvacet číšníků a dvacet vrátných a všichni o vás mluvili tak uznale, že jsem byl přesvědčen o vaší zhýralosti. Jeden z těchto cherubů s vystřiženou vestou vám přinesl výslužku. Bylo to víno. Ten byl tehdy zklamán, ten si to sypal, rozdurděn, když mu naznačili, že do vyšetřovací vazby se nevchází jako do lóže. Není mi neznámé umění sedati po hospodách a pískati na kuchaře, ale bojím se, že bych to nesvedl jako vy. Jakž by ne, když jste odpočíval v péči žalárnika, jenž čpí postelí a sny. To byl veliký duch a uchránil vás mnohé snídaně o řízcích

citronu a kávě tak silné, že až otvírá nůž v kapse nejmenšího kuchtíka. Ale jakkoliv se vám podivuji, musím doznati, že jste byl vězeň k omrzení. Mluvil jste pro sebe, chodil věčně po komůrce, byl jste štiplavý a odulý; to jste se špatně držel.“

Tu Půlpytel přerušil Skočdopola a řekl mu, aby mluvil méně okázale. „Kde by se vzalo chlapisko dosti otrlé, aby ve vašich mornách nenaříkalo? Vidím, že nevíte o vězení zhola nic.“

„Proč mi to vytýkáte,“ děl Skočdopole, usmívaje se, „viděl jste pekaře, který by se sytil vlastními koláčky? Ostatně soud netrestá místem, ale časem.“

Zdálo se mi, že věc zabíhá, a tak jsem poprosil, aby se vrátili k svému příběhu. „Řekněte všechno, co víte o zavražděné paní. Jak se zamilovala, jak došlo k svatbě, jak si vedli v manželství, kolik peněz vydávali, s kým si dopisovali, kdo je navštěvoval, jakou měli panskou, jak vařili, jaký měli sklep, kdo je vyjídal, co četli, jak spali, jaké vášně projevovali a jak došlo k vraždě. Mluvte, jak vám to povídám, a uvažte, že musím o věci zpravit Vyplampána.“

„Nu, tak hloupý přece není, aby nevěděl, proč chodí kráva před pastýřem a kam pěnička sedá nosem,“ řekl Skočdopole, ale již pokračoval o tom, nač jsem se ho tázal.

„Mám za to,“ děl, „že paní Eva nemilovala svého

manžela ani za mák a že při něm shledávala leč kterou nevýhodu, srovnávajíc ho s vámi. Ovšem, ještě dříve, než jste se vrátil, setkávala se s hýsky a několika muži, kterých nezvala a kteří přicházeli na důtklivé vybidnutí vašeho bratra. Proč to činil? Nevtírá se vám podezření, že snad chtěl svoji ženu zostuditi? Nehledal důvod k trestům? Vy a veřejné mínění praví, že váš bratr Josef je mírný a laskavý, soud nezjistil nic jiného. Ale je to pravda?

Pamatuji se na veřej ve vašem domě, zpruhovanou ranami tak, jak by ji asi zasáhl zuřivec křížující svým karabáčem. Žel, tato stopa je falešná a nepoběhnu po ní, nicméně byl by to jakýsi výklad pro zástupy hostí a škrabance na veřejích. Ostatně kdybychom směli počítati se zručností vašeho bratra, mohli bychom ji přisouditi i vám.“

Byl jsem zděšen, slyše tento výklad, a chtěl jsem odejít. K čemu mi slouží rozryvné řeči uprostřed lesa? Jedině k ošklivosti a postrašení. Snáším záhadnost při světle lampy, ale štítím se vraždy. Bylo mi útěchou, že Půlpytla soud kdysi již osvobodil, a jen z toho důvodu jsem mohl setrvati.

Bylo chvílku ticho a tu jsme zaslechli frkání a kašlání a tleskot střevíců a rachání hole. Skočdopole chvílku natahoval uši a potom řekl: „Zdá se mi, že slyším hlasy našich známých a že rozeznávám krok Vyplampánův a nedbalou chůzi Zazabou-

chovu. Ale kdo to s nimi jde? Slyšíte ten drobný dupot a chichtání?“

Vskutku byli to oni. Uprostřed obou přátel cupitala jakási postava. Záhy jsem poznal, že je to Leonie, velmi shovívavé děvče ze sousedství. Vedli si družně, maličká opírala střídavě hlavu o rameno Vyplampánovo a tiskla Zazabouchovi ruku. Zavolali jsme na ně noční pozdravení a tu se rozloučili, nepospíchajíce nás uviděti. Všiml jsem si, že Vyplampán posílá za Leonii větrné políbení. Když jsme se podívali svým přátelům do tváří, shledali jsme, že zrůžověli a že mají zářivé oči. Vyplampán hned spustil, že nejde o únos.

„Bodejt' by šlo,“ odpověděl Skočdopole, „vlčici se líbí, co vlk činí, a z motovidla nebude nikdy šíp. My vás nepovažujeme za svůdného.“

Shledal jsem se rád s dvojicí našich přátel, neboť se nepodobalo, že se vrátíme k starému rozhovoru, avšak propuštěný vězeň si nedal věc ujít. Opakoval v několika krátkých větách Skočdopolova podezření a vypočetl tři věci, jež podle našeho soudu mohly býti podnětem k vraždě: Půlpytlova žárlivost, roddinná pýcha či duševní nezdraví, to jest zvrhlost nebo snad střídavé pomnutí smyslů související s jeho padoucí nemocí. Když to dořekl, obrátil se na Skočdopola a hnal se proti němu jako drůbežník na veřej Stavovského divadla:

„Jaké to vymýšlíte hlouposti! Vaše řeč nestojí

za borovou šišku. To, co jste považoval za otisky dŭtek, o nichž se pravdĕpodobnĕ domníváte, že byly opatřeny háčky a ostatními kuličkami, ty rýžky, které jsem zahlédl před deseti lety, nebyly leč znamení vyhloubená rýhovacím kotoučkem rádla, jež užívají švadleny. Toť stopy zájmu o náš vzrůst, toť znaménka, která vrývali domácí lidé, přidržující ukazovák na tom místě, kam až sahalo temeno našich hlav. Tak vidíte, šišimiši, s jakou jste se potá-
zal oslovinou.“

„Kde je soudce, tam i přestupník, kde jsou husy, tam je smrad a štĕbety. Ale teď již přestaňte, nebo vám to spočítám,“ řekl Vyplampán. Nato se nás otázal, co myslíme o jeho hezké přítelkyni.

„To je tak,“ pokračoval Skočdopole ve své úvaze, „přiznávám se, že jsem nedospĕl dosud k výsledku více než pravdĕpodobnému. Proč se na mě hnĕváte, proč mě jmíte bŭhví čím a proč mi lajete šišimišů? Nemám práva domnívati se, že otisky byly způsobeny bičíkem či mečem či kterýmkoliv nástrojem vražedníků? Co dím, právo! Jsem zavázán touto ostražitostí starému úřadu, a vida rozbitý hrnec, jsem nucen myslet na vetřelce, jenž se ohánĕl bambítkou, a hledaje srdce lakomcovo, zasáhl tuto nádobu. Dovolte mi, abych mluvil dále.

Vražda byla provedena úzkým a tenkým nožem, zranĕní bylo hluboké a nepomĕrnĕ malé. Šlo o pro-
tĕtí krkavice a soubĕžných nervů na levé stranĕ

právě nad klíční kostí. Nůž, který se našel opodál mrtvoly, byl snad nástroj, jímž byla způsobena tato rána. Komu patřil a odkud se vzal, nebylo možno zjistiti. Podobal se hračce. Byla to kudlička zhotovená z toledské oceli a tak tenká, že se prohýbala. S podobnou zbraní je možno řezati, ale je naprosto nezpůsobilá k bodné ráně. Usuzuji, že by se sebevrah nemohl rozhodnouti pro tuto zbraň, leč kdyby jednal v afektu, pro něž nám scházejí důvody i znaky. Víím, že zoufalci, kteří svoji smrt připravují, volívají pathetické zbraně, ale připusťme, že v prudkém hnutí mysli, za střidy štěstí, paní přece mohla sáhnouti po tomto střípku s úmyslem usmrtiti se. Bah, nevěřím, že by takto rozechvěna mohla zasáhnouti jediným vzmachem právě cévu. Přihlédněte k tomu, jak byla vedena rána; pravím, že to byl spíše řez do hloubky než bodnutí. Věc byla provedena pevnou rukou, vražedníkem, jenž si zachoval klidnou mysl a byl obeznámen s průběhem velikých cév.

Vím, že mi chcete namítnouti maličkou možnost, s níž počítám. Domníváte se, že paní snad chtěla nahnati strach manželu a zděsiti ho, aby ji horoucněji miloval. Myslíte, že je někdo tak prostoduchý, aby vedl okrasnou ránu napříč hrdla, domníváte se, že by paní mohla zvoliti krk za cíl tohoto gesta, krk, kde lze tak snadno vyhmatati žilobití? Nezvolila by raději srdce a nestihla by svým nožem právě

ohbí druhého žebra či axillu? O tom všem je zbytečno uvažovati, nešlo o sebevraždu, neboť paní neměla důvodu k této krutosti. Nestrhlo se žádné neštěstí, ani různice, ani výčitky, ani peněžní tíseň, netrpěla nemocí, ani nezájmem, ani nedůvěrou. Napopak, kula jakési plány a snad pomýšlela na cestu. Pořídila si kostým a den před svým skolem, tak děsným, měla dost trpělivosti, aby celou hodinu jednala s krejčím. Není jediného důvodu, který by někdy v minulosti svědčil o tom, že měla sebevražedné myšlenky a že by k tomu konci něco podnikala. Nikoliv, podobné blouznění jí nikdy nezachvátilo a nemohlo se tudíž vrátiti. Zavražděná paní byla, jak rychle dodávám, zdráva a především její duševní zdraví bylo velmi dobré. Byla jak náleží veselá a to, co jste slyšel o jejích volných mravech, nebyl leč smích, který si sprostí lidé vykládali po svém.

Jedna z teorií praví, že sebevrah nikdy nevěří na vlastní smrt a že vteřinu po smrtící ráně je sám nejvíce udiven, znamená, že s krví unikají jeho tělesné síly. Tato ocel je navýsost vhodná, aby prolila náprstek krve a zjednala pověst odvaze, ale okolnost, že jí bylo užito s takovou vytrvalou dovedností, vyvrací z kořene tuto domněnku. Jde tedy o vraždu. Svědčí o tom směr rány a způsob jejího vedení. Na místě skonu nebylo známek po zápase, je tedy dlužno věřiti, že paní byla překvapena a že se nebránila. Vrah se přiblížil, nevzbuzuje bázně.

Byl to zajisté chlap. Vůkol strašného místa, pod stromem, jenž uzavírá převislou větví něco stínu, rostla ostrice, byla zpola suchá a kladla se na zem, že nebylo možno zjistiti stop toho, kdo přišel. Mám za to, že paní odpočívala, pokukujíc mezi větvovím po svých hostech. Tu, jak zpola seděla a zpola ležela, opírajíc se levým loktem o zem, zcela zjevně se přiblížil vrah, neskrýváje ani své zbraně. Byl to dobrý známý. Ve svojí zločinné hře řekl, co zamýšlí, jsa jist, že mu nebude uvěřeno. Nyní podtrhl levici, na které spočívala, tak, aby se paní dostala pod hřbet, a přidržíje druhý její loket koleny, neboť již přiklekl, volnou rukou obejmul její hlavu, stiskl hrudník paží pravice a provedl svůj děsný záměr. Uhaduji, že nepohnul leč zápěstím, drže nůž jako pilku mezi palcem, ukazovákem a prostředním prstem.“

Vyslechli jsme Skočdopole s hrůzou a on sám rovněž ztratil rozvahu, třesa se a volaje: „Tiskl jste hlavu umírající, řídě proud krve a maje bedlivý pozor, aby nezasáhl váš rukáv.“

„Kdyby byla paní zůstavena sama sobě,“ dodal, uklidniv se, „byly by stříkance na straně levé i pravé, zajisté by se obracela, žádajíc pomoci a volajíc, zajisté by se nalezlo něco zryté půdy, již zkypřila cukajíc se nohou. Zajisté by vykřikla a zalomila rukama. Zajisté by sáhla k ráně, nastavujíc dlaň proti crčku.“

„Běda, běda,“ odušil Půlpytel a nám všem bylo

úlevou, že mluví, že se nezhroutil a že snad vyvrátí to, co mu Skočdopole kladl za vinu. „Běda,“ opakoval propuštěný vězeň co nejtruchlivěji, „dovedete podnítiti svého ducha, aby po způsobu psíků vlezl do děr sprostého tisku. Vy, básníku lůzy, vy, básníku běhen, které se obžirají nekrofilii nad stránkami vaší obžaloby. Vaše vědění vázne jako pták v skonu, ale vaše umění je strašné. Vnuká více zla, než bylo stvořeno. Jako hovado jí a pije svou váhu, tak vzrůstá hrůza vašim šetřením. Skočdopole, jste děsný jako vrah.“

Soudce mlčel a tu Vyplampán postoupil o půl kroku vpřed, a utřev si orosené čelo, otázal se propuštěného vězně hlasem přerývaným oddechováním, může-li nešťastník na svou občanskou čest opakovati, že je nevinný.

„Ano, ano, ano,“ odpověděl Půlpytel silným hlasem. „Jsem nevinný, ale kdybych andělským jazykem mluvil, tento zběsilý sudí mi neuvěří. Jsem mu však zavázán díkem za svoje obrácení.“

KAPITOLA PÁTÁ

V NÍŽ SE MLUVÍ O PŘÍHODĚ UČITELE VYPLAMPÁNA

Toť se ví, Vyplampánova přítelkyně někde vyslechla, že je Půlpytel obviňován z hrdelního zločinu, a všechna zděšena a křížujíc se, našla záminku, aby přiběhla do hospody, kde bydlil. Je to holka od rány, sedla si blízko našeho nového známého a dala se do snídaně.

Kolem deváté mívám potřebu vypítí číšku čaje, a protože moje hospodyně v ten čas smejí, chodívám, kamkoliv mne zrak zavede a nohy zanesou, abych učinil zadost tomuto obyčeji. Tak jsem se octl u Nezkušného píscklete, právě když dívčina upustila svůj kapesník k Půlpytlovým nohám. Svižně jsem jej zvedl, a postřehnuv její zájem, trochu jsem ji postrašil, řka, že by ji náš rozparovač poslal hned na krkavčí skálu, kdyby s ním byla chvílička sama.

„Vy máte z pekla štěstí,“ řekl jsem, dotýkaje se jejího podbradku, „vy máte štěstí, že jsem přišel.“

Viděl jsem, jak sklopila oči, a byl jsem rád, že jsem prokázal Vyplampánovi malou službičku. Nato jsem přisedl k Půlpytlovi. Mluvili jsme o polních pracích, jež nastávají našemu rolnictvu. Můj soudruh osvědčoval hojně vědomosti a rozvahu. Tu, právě uprostřed rozhovoru, mě vyhledal kuchtík, a zakašlav mi za hlavou, měl mě k tomu, abych poodstoupil.

„Pane,“ řekl, pohazuje utěrkou, „slečna, která s vámi mluvila, vás prosí o malou úsluhu. Čeká na vás za dveřmi, ale nemáte se omeškat.“ Vyšel jsem velmi neochotně, ale i po mrzutém žlabu teče čistá voda, a tak opět se usmívaje, jsem se otázal slečinky, co si přeje.

„Po tom, co jste mi řekl,“ odpověděla, „jsem všechna nesvá. Nemohu se vrátit sama domů a snažně vás prosím, abyste mě dovedl. Či lépe, zavolejte, prosím vás, Vyplampána, aby mě odvedl sám a aby mi poradil, co mám dělat. Nevrátím se domů ani živou mocí. Namoutě, velice se bojím.“

Viděl jsem, že tato ovečka doslova chce kaliti vlku vodu, a rozmlouval jsem jí věc řka, že vydám právě tolik jako Vyplampán a že se zavazuji zdržeti svého přítele Půlpytla, dokud by nedošla, kam si zamane. „Ostatně,“ řekl jsem, „ujišťuji vás, že je to muž vybraných způsobů, nemohu věřit, že by ublížil kuřeti.“ Ale co naplat! Vrtěla hlavou, vyváděla, jako by jí srdéčko usedalo, a měla na krajíčku slzy jako z konve. Omluvil jsem se tedy Půlpytlovi,

a vyprázdniv svůj hrneček, bral jsem se volným krokem k Vyplampánovu obydlí.

Kdo dělá, co chce, setká se s tím, co by nerad. Slečinka naléhala jako bez rozumu a já, starý hlupák, podlehl jsem její svévoli nevhod. U Vyplampána byla mimo nadání jeho sestra, paní Zámešová, táž, o níž se říká, že dovede Vyplampánovi natřít uši. Stáli před otevřeným prádelníkem a paní, vyjímajíc kus prádla za kusem, některý roztrásla a jiné kladla na stoh, až navršila velikou kupu. Na můj pozdrav odpověděla jenom letmo. Zvěděl jsem, že přijela s dvěma dcerami, které zatím byly u známých ve městě, a že se zdrží několik dnů. Každý jinde hledá to, čeho má doma nazbyt, paní Zámešová zřejmě hověla svému zvyku probírat se košilemi a utěrkami. Souhlasil jsem s ní, že se Vyplampán odívá ledajak, ale celkem se mi zdálo, že poněkud na toho dobráka nasazuje.

Ve vhodné chvíli sdělil jsem příteli, proč jsem ho vyhledal. Stáli jsme před oknem, ale nastojte, pohlédnuv na ulici, spatřil jsem slečinku přecházeť před domem. Nejevila známek nepokoje, avšak Vyplampán se vskutku polekal. Bylo mi jasno, že by paní Zámešová nesdílela bratrovo nadšení pro maličkou, a velmi vhodně jsem před ní pomlčel o svém poslání, avšak teď byla moje obezřetnost zmrhána. Slečinka zamávala na nás rukavičkou a rozběhla se rovnou k domovním dveřím.

„Co, prosím tě, chodíš jako nějaký Saturnus?“ otázala se paní a Vyplampán v rozpacích jal se vykládati kdesi cosi a že má schůzku a toť se rozumí, že spěchá z domu. Zdálo se mi, že věc dobře dopadne, neboť paní nejevila zájem o to, co se povídalo, a naznačila jen, že Vyplampán si zapíná knoflík o díрку výše. Tu však bylo zaklepáno na dveře a maličká přítelkyně vešla či vběhla, majíc po boku psa Reka, který, vydávaje radostný kvik, velmi přátelsky se k nám měl.

„Ach, to jsem zmíry rád, že jste zastihla moji sestřičku,“ řekl Vyplampán jazykem zpola ochromeným, „to jsem rád!

Myslím, že jsem ti nezapomněl napsat, že já a slečna se zabýváme touž věcí. Tato číperka je od dána zcela literatuře a mně bývá velmi milé čas od času s ní porozprávěti.“

„Víte, příteli,“ děl, obraceje se konečně na mě, „nepřestáváme být tím, čím jsme bývali. Dosud se cítím učitelem a byl bych nesvůj, kdybych se nesetkal se žáčky nad slušnou knihou.“

Cítil jsem nutkání něco rozbít, abych způsobil hluk, ale nakonec jsem zvolil souvětí, jehož slova padala jako krupobití.

„Zdá se mi,“ pravila paní Zámešová, když jsem domluvil, „zdá se mi, že jsem chybila, přivádějíc k tobě své dcery. Snad by bylo lepší, kdybych vás nevyrušovala.“

„Ach, nikoliv, milostpaní,“ odpověděla maličká, půvabně usedajíc, „jen se pozdržte dle libosti. Myslím, že skříně věru postrádají pečlivé ruky, pokud vím, vládne v nich hluboký nepořádek. Váš bratříček je v tom směru hotový ničema. Chodívá s knoflíkem na jediné niti a div že mu nelezou lokty z rukávu. Často mu to vytýkám, neboť má, chvála bohu, dosti rozumu a dosti velký důchod, aby se mohl držeti v pořádku a v čistotě. Poznala jsem mezi lidmi, jak je to důležité.“

Rozeznal jsem v této řeči hamižnou snahu přizpůsobiti se panině zájmu a nemohu zatajiti, že se mi tato přetvářka jevila sprostou. Ale buď již tak či onak. Paní Zámešková složila vlastní zavazadlo, a podtrhnuvši sloupek prádla tak, že se sesul, obrátila se k maličké, neprojevuíc více přisnosti, než je nutno k člověku činícímu pokání.

„Byla bych vám dobrou radou,“ pravila, „abyste zanechala této společnosti. Zde neuvidíte dobrého příkladu. Myslím, že jste asi ve věku mých dcer, nuže toto rané mládí se nikterak nehodí do ohrady zhýralců. Máte tu jedinou dobrou knihu?“ dodala, obrátivši se na Vyplampána, který neměl času poklepati na svého Plinia ani odpověděti. Paní již na nic nečekala a požádala mě, abych zavolal drožku.

„Má drahá,“ řekl Vyplampán, „nesu těžce tvoje rozhodnutí, ale nemohu nesouhlasiti. Učiním vše, abych tě uspokojil, avšak uvážila jsi, že vlak od-

jíždí o páté? Teď schází hodina do poledne. Co chceš po tu dobu dělati?“

„Poradím si již sama,“ odpověděla, „však si již poradím, a kdybych měla strávit ten čas v pivnici či na nároží, učiním lépe, než když setrvám. Ostatně, ty výtečný učiteli, mám ve městě víc přátel, než se domníváš. Pojedu k paní Skočdopolové, snad ji budou zajímat moje zkušenosti; vy a její manžel máte asi stejné spády.“

„Nenamítám nic, chcete-li mě doprovázet,“ řekla maličké, když vycházely. To bych se byl nikdy nenadál, že si paní odvede slečinku s sebou, tomu se říká choditi s hákem na ptáky. Milý bože, hatláček chce vždy míti mrháčka.

Když jsme s Vyplampánem osaměli, bylo mi do smíchu a nemohl jsem nepožádati o hlt vína. Veselí Vyplampánovo bylo tiché.

„Skočdopole bude unesen tou návštěvou,“ řekl, nalévaje do líbezných sklenic, „ale co si počnu se skříněmi, vidíte, jak jsou popleněny, vidíte, jak ta lýtice naložila s mojí výbavou. Připomněla mi živě bílý týden pláteníků. Eh co, moje sestra je nestyda. Pojdme odtud, pojdme do druhého pokoje, neboť se to nehodí civěti nad útroby oděvů.“

„Víte,“ dodal po chvíli, „jsou dva druhy lidí; jedni, kteří se hněvají, a druzí, kteří na to nic nedají.“

Viděl jsem, že je Vyplampán lišák, ale zároveň

mně bylo divné, proč změnil svoji horlivou řeč za vytáčky. Cožpak se to srovnává s pokrokovostí, kterou zastává?

„Vždyť jste byl nepodoben onomu Vyplampánovi, který četl výčitky propuštěnému vězni, slibuje, že jej vykleští, nebude-li dbáti národních ctností.“

„Arci,“ odpověděl Vyplampán, „pokrokářství a vše ostatní nejsou leč křídla, jež mě unášejí po větru. Letím nad krváky převratníků, a zůstáváje v poloze nikoliv nízké a nikoliv vysoké, stihnu svůj cíl. Ale ten, kdo se ze své hlavy rozhodl pro tento prostředek moudrosti, jsem já, já se svým břichem a huňatými prsy. Hrome, o to není můj hlad o nic menší. Neodvolám své pokrokářské přesvědčení, ani kdybych byl nucen den co den je přestupovati. Ha, za tuto věrnost bych zasluhoval býti odborovým přednostou.“

Takto a podobně rozmlouvajíce, vypili jsme půl láhve, a protože táhlo k poledni, šli jsme na procházku, abychom se po druhé hodině vrátili velikým obloukem do své hospody.

Na druhý den jsem se dozvěděl, co se dalo v Skočdopově domě. Ti lidé byli vyhnáni na zlou horu.

„Hr na vás z konopí, jen na vás!“ křičel soudce, vcházeje s jakýmisi papíry do světnice. Byla plná ženských a Skočdopole, potřásaje jim rukama, opakoval již po druhé, že tato návštěva znamená nebyti hotov s prací.

„Vy se nikdy neukvapíte s koncem, vám je to přece jedno,“ pravila jeho žena, „neviděla jsem, že byste kdy něco dokončil.“

„To mi právě zachovává mladost,“ odpověděl Skočdopole, „věčně něco počínati, převraceti, hledati, kutiti, ztráceti a nabývati, to jest moje živobyť.“

„Zapomněl jste na vyrazení se čtenářkami našeho strýce, neboť co by v tom bylo, abyste neznal holku, která k němu dochází,“ pravila paní Zámešová. Na rozdíl od nás se Skočdopole nepolekal tohoto útoku a odpověděl se smíchem, že má každý hřích omluvu.

„Čemu se však podivuji,“ děl, „je to, že nazýváte návštěvnici čtenářkou.“

Skočdopole je tak zcela neznalý úskoků, že nemohl být ani soudcem! Z tohoto prořeknutí vzniklo obšírné dotazování a Skočdopole se smál a obracel a žížlal si prst, nevěda, jak věc napravit.

„To je hromské trapidlo, ten náš člověk,“ řekla paní Skočdopolová, ale ještě teď slyším zníti uspokojení v tomto povzdechu, neboť můj přítel navzdory všemu, co provedl, je hoden lásky. Mně se aspoň líbí.

Odpoledne vrátil se znenadání Vavřinec a vpadl právě doprostřed výtek. Jeho žena a dvě dcery paní Zámeškové stály kdesi u včelína a tak byla vhodná chvíle vytahati holoplíště za uši.

„Ty tuláku,“ pravila paní Skočdopolová, „což se nestydíš přicházeti domů jako na dovolenou z vojny? Starý otec aby hospodařil a mladý pán běhá po světě. Věru, Skočdopole, zasluhoval jste si lepšího syna a lepšího manžela pro nešťastnou Lucii.“ Když paní domluvila, poslala Vavřince, aby se převlékl a přišel k obědu. Zatím se vrátily slečny s mladou paní. „Vavřinče,“ řekla, když se přivítali, „ty na nás zapomínáš, cožpak tě tak příliš zaměstnává úřad?“

Vavřinec byl po vzoru svého otce právníkem a před nedávným časem mu byl svěřen nevýznamný úřad u politické správy. Domníval jsem se, že bude dojat něžnou výčitkou, ale hubeňour jí nedbal, od-

povídaje políbením jako chlap vracející se s moře, jemuž se nesluší vypravovati hned po návratu, že kvočna zastudila vejce.

„Mohu ti říci,“ děl mezi dvěma sousty, „že se již nevrátím. Požádal jsem, aby mě zbavili služby, a dříve než uplyne měsíc, budu u soudu. Chtěl bych být, otče, státním zástupcem.“ Starému stoupl ruměncem do tváře a uplynula dobrá chvíle, než procedil mezi zuby, že se ještě uvidí a že s Vavřincem promluví mezi čtyřma očima.

Byl jsem šťasten, vida sličnou Lucii v dobré míře. Zdálo se mi, že její krása daleko zastíňuje státní zastupitelství, a všechny úřady se mi zdály hotovou prfárnou u srovnání s jejím prstíkem, jehož růžový nehet je označen dvěma měsíčky, prvý je při kořeni a druhý na konci drápku. Mladí lidé se k sobě měli zamilovaně a podobalo se, že až odejdeme, Vavřinec nebude příliš plísněn.

Za chvílku zavolal Skočdopole svého syna a mě, abychom s ním šli do jeho světnice. Starý zůstával v podstřeší u samé půdy. Byla to větrná místnost s oknem na západ a východ jako otázka a odpověď. Myslím, že zde mrzl a pekl se podle své chuti, jež vždy přehání.

„Prosím vás,“ řekl soudce, když jsme vystupovali, „prosím vás, abyste mě zadržel, kdybych snad chtěl svého výrostka ztlouci.“ Slíbil jsem mu to bez dojetí.

„Nuže, ty jsi se rozhodl pro soudní službu? Vystoupil jsi ze správního úřadu a neřekl jsi ani slova dříve, než jsi přivedl věc ke konci? Zdá se ti, že k tomu musím mlčet?“

Skočdopolovi naběhla na čele hněvná žíla; byl jsem znepokojen, vida touž kresbu na čele Vavřincově. Zdálo se mi, že ironická spravedlnost nadala oba touž prudkostí, zdálo se, že je mezi nimi zrcadlo hluboké třicet let.

„Tatínku,“ řekl Vavřinec, „dovol mi, prosím tě, abych o svých věcech směl sám rozhodovati.“

„Nepečme snědený chléb,“ pravil Skočdopole, „vypuť z mysli, co jsi si zamanul se státním zastupitelstvím. Nepřeji si to.“

„Když mi bylo osmnáct let a když jsem vstoupil na právnickou fakultu, mluvil jsi se mnou stejně hněvivě,“ děl opět Vavřinec. „Proč? Což je mi zakázáno všechno to, co ty jsi sám dělal?“

Odpovídali si, jako se při pochodu střídá levá s pravou, a mně, který jsem je viděl, bylo dopřáno poznati, že otec a syn jsou opravdu jedno. Táž pře se vlekla týmž soudnictvím. Právě tak (byť jsme sami byli lehkomyšní) budeme zbraňovati mladým slečnám, aby utíkaly k divadlu, právě tak budeme střežiti chlapečky, jež pobloužňuje vůně třených barev, neboť jsme prohráli svoje herectví a kdysi jsme zhotovili čmáranici, které se dostalo výsměchu. Pro tato krásná a palčivá zklamání jsme se stali

zlí a nevěřící. Skočdopole nechtěl, než aby jeho omyly se skončily a aby příčina neklidu nepřezila jeho stáří. Ale na tom nesejde, kdyby nebylo soudu, Vavřinec by si vymyslel něco jiného. Říká se, že není radno půjčovati koně do bitvy, ale jestliže můj přítel ztratil pole, co sejde na klisně?

Oba Skočdopolové stáli proti sobě jako dva hlupáci. Musím doznat, že byli směšní. Čelo Vavřincovo bylo zastíněno tupou zarputilostí a vousem starého škubal vztek, jejich rty byly odulé a oči jim zkrvavěly. Řekl jsem jim to, ale nedali na moje napomínání.

„Každý z nás máme na mysli věci, o nichž se nemluvívá, ale nutíš-li mě, abych byl sdílnější, než se mi líbí, řeknu, oč jde. Moje žena měla sestru, jejíž záhadná smrt tě po několik týdnů a dosti povrchně zajímala. Nuže, toto tajemství, na které jste po letech všichni zapomněli, obrátilo se mi v jistotu. Sestřička mojí ženy byla zabita! To je důvod, pro nějž jsem zavázán obnoviti proces.“

Skočdopolova tvář doznala maličkých změn, bylo viděti, že jeho hněv ustupuje a že se mu vrací shovívavý smích.

„To je jiná,“ řekl po chvíli ticha, „ale uvážil jsi, že soudce nemá sám sebe mstít? Uvážil jsi, že tvoje důvody jsou málem nízké? Vím něco málo o té při, ale nevzpomínám si, že by stávaly nějaké důkazy proti vražedníkovi. Koho obviňuješ?“

„Manžela!“ odpověděl Vavřinec a jeho tvář na-

byla pochmurného a rozmrzelého výrazu soudců z povolání. „To je tak,“ pokračoval, zatím co se starý obracel v sloup, „dopustili jste se kdysi omylu, uvěřivše jednoduššímu výkladu. Lapiti toho, kdo je nejbližší u mrtvoly, připomíná policajtský bystro-zrak. Je mi to k smíchu.“

Nyní nám Vavřinec zevrubně vyložil všechno to, co už známe, a popsav povahu zranění a polohu mrtvoly, obrátil svůj zřetel k tomu, který byl nalezen opodál zavražděné v bezvědomí. „To jsou věci,“ děl, „kdybys byl, otče, jen trochu více soudcem, nemohl bys nepoznati, že ten, kdo padl tváří k mrtvé, nemohl býti vrahem. Vzdálenost byla delší než dvacet kroků, nuže, vrah, který by došel tak daleko, v okamžiku mdloby by se již neobracel. Vedle toho neměl ani jediné oděrky a na jeho šatech se nenašlo ani vlásku.“

„Slýchal jsem, že nemocní padoucí nemocí mohou upadnouti hlavou zpátky proti směru chůze a krev prý přitahuje pohled těch, kteří ji prolili.“

„Nikoliv na útěku,“ odsekl Vavřinec a jal se přecházeti po světlici. Tu se mi zdálo, že se k Skočdopolovi přibližuje stáří, aby mu ostříhalo bradu a vtisklo do ruky metličku husopasčinu. Ale opět jsem se mýlil. Starý měl důvody, jimiž by svého chlapce překonal, neučinil to však z příčiny, kterou jsem nepostřehl.

Za chvíli se můj přítel pohnul a zatřásl hřívou.

„Tomu, kdo rád tancuje, je snadno pískati,“ řekl. „Pře nestojí za nic, zdá se mi, že je temná a spleťtá a že ti nemůže poskytnouti uspokojení. Ovšem, nejsnadnější je uchopiti jednu z možností, jež visí na povříslu, a osvojiti si hrdé vědomí obhájce práva. Zdá se však, že jsi již zvolil. Domluvili jsme. Vrátka jsou otevřena. Jdi. Soudní síně se podobají divadlu a knihovnám! Nikde se nesměstnal svět na prostoře tak úzké.“

„Rubem podobných zločinů bývá láska,“ řekl opět Skočdopole a vzápětí dodal: „Hrome, máš pravdu, mýlíval jsem se, ale co již na tom sejde. Však se obejdeme bez pravdy, jsme-li do ní zamilováni.“ Kázání se protahovalo.

„Ty, chlapíku, se neboj a hlasuj pro vinu, naostři svůj jazyk a otáčej kohoutkem trestů, neboť tato odvaha znamená mír pro zběsilce, spánek zuřivci a utišení posedlým ďábly,“ řekl vposled soudce. „Bude ti k radosti, až spatříš zlosyna, jenž zbřichatěl a lepší pytlíčky, hledaje lepší výklad pro žalář, než znamená slovo trest.“

„Pojďme,“ děl, obraceje se ke mně, „pojďme ke svým přátelům, neboť nejsme tak staří, abychom nemohli dokončiti své věci. U všech všudy, nebudme nesnášenliví, toť lhostejno, máme-li stejnou cestu, tím lépe.“ Sestoupili jsme hřmotně, zanechávajíce Vavřince poněkud zdivena.

Zatím paní Skočdopolová přemluvila Vyplampá-

novu sestru, aby neodjížděla a pozdržela se několik dnů. „Proč spěchati,“ pravila, „jítro je rozumnější večera, váš bratr by se mohl domnívati, že se hněváte. Musíme býti shovívavy ke svým chlapům, nepočítají dobře času, přicházejí pozdě a dovádějí, jako by jim bylo méně o třicet let. Toť svízel, ale konec konců jsou to dobráci, a ještě se nestalo, aby se nevrátili do svého pelíšku. Promiňte jim zastavení se čtenářkou. Je hezčí než já a Plinius pana Vyplampána; můj bože, jsme už staří a tato jistota mě činí smiřlivou.“

Rekl jsem, že bych si nepřál lepší ženy, než je paní Skočdopolová. Odpověděla mi, že jsem starý břichopásek. „Kdepak Skočdopole, to je jiná, to bývaly vády a smíření! Ale co tam, to tam.“

„Nenaříkejte,“ odušil Skočdopole, „však ještě najdete příčinu, pro niž byste mě vypeskovala.“ Tu přinesla Lucie konvici kávy a všichni jsme se sedli kolem stolu, rozmlouvajíce o jaru, jež přichází.

„Řekněte Vyplampánovi,“ pravila paní Zámešová, „aby přišel zítra o desáté, chtěla bych mu dáti listinu, na niž jsem zapomněla. Vidím, že lze na jeho poklesek pohlížeti z jiné stránky, a nechtěla bych ho trápiti déle, než je v této krajině zvykem.“ Ujistil jsem ji naprostým odpuštěním. Skočdopole zatím předváděl Lucii a slečnám Zámešovým psa. Dalo mi dosti práce, než jsem ho přiměl, aby se vrátil k našim přátelům.

KAPITOLA SEDMÁ

VE KTERÉ JE ZMÍNKA O DŮLEŽITÉM PŘÁTELSTVÍ

V nálevně našeho hostince bílili, stěžoval jsem si do podobných zdravotnických opatření a Zazaboucha žádal, abych zatajil svoje středověké myšlenky. „Nicméně,“ řekl, „lékařství, které stříhlo velikolepou módu sportu a čistoty, je namnoze samo prásácké. Tak se naplňuje pravidlo, že ševcova žena chodí bosa právě tak jako ten, komu celá ves kupuje boty. Znal jsem jedno kníže této vědy, v jehož světnici se nesmejčilo po celé desetiletí. Byl vášnivě oddán pathologii, lidičky, ten slovatný lékař drancoval pitevnů a zmocnil se všech změněných útrob. Kolik zármutku mu způsobovala pomíjejcnost nádorovitých tvarů, neboť i smrt čeká zkáza. Vyplampan by mohl říci, že onen lékař byl básníkem neřádu, ale já pravím, že se nemyl a že mu prstence zaschlé krve pruhovaly předloktí. Vypravuje se, že od nějaké doby pozbyl smyslu pro humor a že zkouší studenty jako kat, avšak jeho staré zvyky neohrožují mu zdraví.“

„Ničeho příliš,“ děl Vyplampán, „přijímejme vše s pochybovačností, neboť i věda se může zvrtnouti v pověru, sloužíme-li jí slepě.“

„I vy šelmo,“ děl Skočdopole, „což je možno sloužiti jinak než slepě?“

Poznamenal jsem, že se mi nelíbí jedna ze stěn, kterou neblahý malíř pokryl květinovými blesky, a tu se na mě obořil opět Půlpytel řka, že všechno musí být zdráno tak, jak bylo střiženo a šito.

Tyto odpovědi nepovzbudily rozmluvu. Mixed Grilles se nepovedl. Byl jsem rozmrzen a chtěl jsem jíti domů. „Pojďme všichni,“ děl Skočdopole, „teď když mám plné ruce práce, nechce se mi vysedávat u korýtky. Pojďme do lesa.“ Mimo Zazabouchu jsme všichni souhlasili. Avšak Vyplampán, dozvěděv se cestou o rozmluvě s paní Zámešovou, oddělil se od nás řka, že se nesluší, aby za ní nespáchal. Zbyli jsme tedy jen tři.

Sešeřilo se a v lese již vládla první tma. Zdálo se mi, že se stromy k sobě naklánějí, aby vytvořily spanilou a pochmurnou kresbu, síť, již přechází hvězda za hvězdou. Viděl jsem nespočetné podoby, jež hnízdí v podrostech. Některé z nich byly zlé a otlemené, jiné sličné a opět jiné truchlivé. Šli jsme mlčky a zastavovali jsme se vždy po několika krocích. Větvoví se dotýkalo našich klobouků a zhlédli jsme legendární úplněk.

„Domníval jsem se, že znám dokonale tento les,“

řekl Skočdopole, „ale víte, že jsme již před hodnou chvílí sešli s cesty?“ „Věru, to není divné za této tmy a měsíčního okouzlení.“ Eh, chtěl bych zadržeti toto slovo, neboť to je Půlpytlův výraz. Ale moji přátelé mlčeli, jako kdyby dobře koupili. Náhle přeběhl přes cestu stín. Slyšel jsem lehký šustot listí a vzápětí jsem ucítil na svojí ruce vlahý a pohybu-
jící se nos Skočdopolova ohaře. Tulák, kde se tu vzal? Podivil jsem se, že ho Skočdopole nepotrestal, ale nemyslíl na to. On a Půlpytel šli o několik kroků přede mnou a vyměnili sotva několik slov.

Hrome, ti chlapi se drželi za ruce! Nesnáším okázalé důvěrnosti a poslal jsem k ďasů celým měsíční blázinec.

„Vy probošče z mokrého pole,“ vykřikl jsem, „včera jste se s tím mordhákem rval, deset let jste se s ním rval a nyní v podvečer mu tiskne ruku! Což mě budete věčně udivovat svými proměnami, což se neusadíte?“

„Kdybyste raději mlel, co vám sypeme na žernov,“ děl Skočdopole. „Půlpytel a já nemáme, proč bychom nechodili ruku v ruce. Víte, nešťastníče,“ dodal, obraceje se k propuštěnému, „že jsem vaši při již prohrál? Můj syn Vavřínek se ujal sám soudního řízení.“

„Vím, že se k tomu chystá,“ odpověděl Půlpytel.

Myslím, že se Skočdopole znovu zarděl, byl chvíli na rozpacích, ale zjednav ve své mysli pořádek, děl s obhroublým veselím, jemuž jsem přivykl: „A po-

dívejme se! Vy se znáte? Snad jste se nesmluvili, že nakonec zavřete mě? Vy, špatný zákazník, jste si vybral nového soudce? Nebyl jsem dost řízný? Vy, břídile, se chcete vyvléci spravedlnosti? Chcete, abych se spokojil s tím, že se mi podařilo vyjmenovat všechny okolnosti zločinu a označiti vraha jen zpovzdálí? Víím, co mám věřiti, ale chce se mi obšírných důkazů a veřejného jednání. Chodec je syt, ale možna doposud hladoví.“

„Toho si nezasluhuji,“ řekl Půlpytel, cítě dotek soudcova úsměvu, „a vy, který jste si pohrával s jablky moci, byste se neměl tak zapomenouti, abyste snižoval úřad. Bojím se, že jste svým vínem již zvetšel. Cožpak to znamená vyklouznouti soudu, lezu-li přímo do tlamy státního zástupce? Nevyjadřuje to sdostatek moji nebázeň? Co učiníte, kdybyste mě snad usvědčil? Nic příkrého, nic, co by odpovídalo rozměrům starého Skočdopole. Byl byste odkázán na přátelství novináře, jehož knížka je plná tabákových drobtů. U soudu by vás vyslýchal mužík přiboudlého vlasu, ptal by se vás po jménech rodičů a po očkovacím vysvědčení. Pah! vaše časy již minuly. Lépe míti hrst moci, než pytel pravdy. Vy, který nemáte nic z toho dvojího, jste v nevýhodě.“

„Nechci již, aby moje pravda podržela vrch,“ řekl Skočdopole, „chci poznati věc tak, jak se udála, a nehledám spravedlnosti.“

„Tím hůře,“ zvolal propuštěný vězeň s náhlým

a nevysvětlitelným rozhořčením, „bažíte po něčem, co není v lidské moci. Proč jste nezůstal ouřadou, v mezích zákona naplňuje královskou spravedlnost a spravedlnost republikánského ministerstva? To je to, co vás ponoukalo k nesmyslům, proto jste býval špatným úředníkem. Žádný nemá býti mrskán dvěma metlami. Konejte spravedlnost a nechte pravdu pravdou.“

„To mně opravdu vhání krev do hlavy,“ dodal po chvíli, „to mě nasírá. Podle jakéhosi zákona, ve shodě se zvyklostmi práva a podle úvahy, jež byla podepřena zjištěnými okolnostmi, byl jsem souzen a držán ve vazbě. Bylo to spravedlivé a vaše nic netušící čelo je bez viny. Dobrá, ale přestaňme na tom, nebo budu žádati, aby přišla vaše hlava na pekáč a já ve jménu pravdy byl laskán na náměstí nejstarším profousem. Ach, pravda je bláznivá! Zdá se mi, že jednou již obkročila váš krk a že dosud střechujete.“

„Budme opět moudří,“ odtušil Skočdopole, zastavuje se před srncími jeslemi, „spravil jste to jako vítr mouku. Jak jste se sešel s mým Vavřincem?“

„Pamatujte si, že je dlužno vystříhati se nepravděpodobné pravdy,“ odpověděl tázaný, „sešel jsem se s ním, protože jsem na něho myslel, ale raději vám řeknu, že jsme jednoho dne zvolili touž hodinu, abychom ohledali místo neštěstí. Bylo to asi před rokem. Vavřinec měl klobouk v týle a přeskočil zeď, kterou

je obehnán lesík. Poznal jsem ho na první ráz a nemohl jsem se zdržeti úsměvu, vida sovi zobáček a okrouhlé oči, jež vám oběma dodávají výrazu ztřeštěnce. Pískl jsem na něho a odpověděl mi zamáváním. Vzápětí přiběhl a zahrnul mě neobhajitelnými narážkami na soudní řízení. Mluvil o koze a petrželi a pošvihával se přitom po lýtkách o něco horlivěji, než byste to byl činil vy. Jeho mládí je příliš štrapaté, nicméně má viru a zaujetí básníka. Podobalo se, že uhádne v chvatu tajemství, jež nám uniká.“

Skočdopole stál v zsinalém měsíčním světle, nad jeho hlavou se kývala koruna modřínu, dávajíc zářiti měsíci a opět jej zastírajíc. „Znáte příběh navléknutého šídla a šídla bez dratve?“ otázal se s pousmáním.

„Nechte si to,“ vyhrkl Půlpytel, „nechte si pitomé příměry!“ Za těmi lidmi se táhnou hříchové jako dým za hlavní, to jsou po česku horké mysličky.

Vlepil jsem každému lípanec a měl jsem je k pořádku. Pošťuchují se, mluví po způsobu Rusů o vině a trestu, ale aby je čert přiměl k jasné řeči, bylo to tak a tak.

„A bylo to nejinak, než že Půlpytel zavraždil svoji příbuznou,“ vpadl mi soudce do řeči a pokračoval:

„Kdo měl zájem na panině smrti? Vy sám! Mohu předpokládati, že ji manžel miloval; je tak netečný, že nemohl žárlit, i kdyby měl příčinu, ale neměl jí. Nevyvratili jste mi, že paní byla svému muži věrna.

Všichni, kdo byli vyslechnuti, se shodují se mnou a jen jediné svědectví mluví pro tuto nepravdu. Pah, nedám nic na babu! Byla to vaše chůva a chtěla vám nějak pomoci. Doposud vidím, jak se jí třásl podbradek, když vypovídala. Zdá se mi, že byla statečnější, než dovedla. Křivopřísežnice, zemřela na druhý den po rozsudku. Vy sám jste se nedovedl rozhodnouti mluvit o mrtvé špatně před soudem, teprve nyní vykládáte po lesích a po hospodách o její vilnosti. Necítíte, jak se zužuje kruh vašich vytáček? Nikoliv, nepřerušujte mě," pravil, když Půlpytel chtěl něco namítnouti. „Mezi dvorskými lidmi nebylo zabijáka, jemuž bychom mohli přičísti tento zločin. Přátelé a přítelkyně paniny byli dobrotiska či bezzubí pomluvači. Mezi ostatními jsem věnoval zájem především dvěma. Prvý z nich byl zbohatlý číšník, jemuž patřily horské hotely. Byl to málem stařec a přihodilo se mu neštěstí, že se zamiloval do paní Půlpytlové. Za vražednického shonu přišel málem o rozum. To je týž muž, který vystrojil slavnost v den posledních Eviných narozenin. Pamatuji se na jeho stařecké slzy. Měl zkřivenou tvář a podobalo se, že se směje. Sklon hlavy vyrovnal mu záhyby sprostého zátylku a zvedl ohbí paruky. Ale jeho číšnická a tuhá náprsenka, jakkoliv byla skropena slzami, nevykazovala zlomu ani rýžky, kterou by přivodil zápas.

Ůvaha o límci a košilích přiměla mě, že jsem si

všiml mládence, jenž na rozdíl od ostatních byl oděn měkkým prádlem. Vy říkáte, že jste zahlédl paní a nejmladšího z jejích milenců v těsném objetí. Nuže, ten hoch byl nejmladší z přítomných, a kdybych mohl připustiti, že paní všechny nápadníky neodmítala, byl by to pravděpodobně on, o němž bych mohl věriti, že si získal její přízně. Zatím co vy jste byl v bezvědomí a co vás střežil četník ve zbrani, vypytať jsem se ho, nezakrýváje soudcovského řemesla. Byl jsem pozorný jako sova. Proužek košile, který mu vykukoval z rukávu, byl čistý, jeho límeček zůstal bez poskvrny, ale to, co mě přesvědčuje, byly spodky oslnivě bílé a střevíce oslnivě bílé. Vaše barevné šaty byly zmuchlány a potřísněny travou, ale tento chlapec, oděný bíle, zůstal čist. Nevěřím vám, nevěřím, že jste ho zhlédl s umírající, neboť kdyby byl stál před ní, jak pravíte, nemohl by se uvarovati, aby nebyl poznamenán krví. Toť důkaz, že se vše událo jinak.“

Měsíc doposud svítil, Skočdopolův fantastický stín smekl se po propuštění vězni a ulehl k mým nohám. „Nuže, Půlpytle,“ končil starý soudce, „nyní, když jsme si zopakovali třetinu událostí, vzdejte se již svého tvrzení. Proč vždy znovu uvádíte, že jste viděl paní již umírající a tohoto mladého muže, jenž ji líbal. Vždyť je to holá nepravda, vždyť si nic nepomůžete s podobným tvrzením, naopak, zbavuje vás zcela věrohodnosti.“

„Vy se budete, Skočdopole, až do smrti domnívat, že jste hledal pravdu po celou dobu, co jste jedl a pil a utrhal lidem na cti. Fi, liško bez čenichu, liško s podbradkem a jiskrou ve chlupech! Cožpak se domníváte, že bych nevymyslíl příběh lépe, než se udál, myslíte, že bych nedovedl, počítaje s vaší pováživostí, seřaditi několik obrazů v prostinký sled povídky? Kdybych vás chtěl přesvědčovati o tom, že tento její milenec, tento Eduard Talafous zabíjel, líčil bych vám ho, jak se plížil k panině hlavě, drže podušku, aby jí zakryl tvář. Nepochybuji, že by se vám to líbilo a že byste byl dojat, až bych vybavil příběh cituplnou a vulgární příčinností. Žel, vy Síbyllo v kalhotách, vy vyznavači kalendářů, věci nejsou tak prosté jako představivost délesloužících poddůstojníků. Viděl jsem paní a Eduarda, jak se objímají. Paní krvácela z rány, kterou nedovedu popsat. Dosti, tak se věci přihodily. Ale pro vás, můj Skočdopole, bych chtěl vymýšleti zvláštní povídku, již byste mohl bez neshnází uvěřiti.“

KAPITOLA OSMÁ

JE PLNÁ NESMYSLŮ

Raději vynechám chválu četnického stavu, kterou chtěl Půlpytel soudce získat. Krátce, pravil, že andělství četníků je nepopíratelné a že jim vyrůstají na zádičkách malinká křidélka. Žádal jsem ho, aby něco řekl o místě zločinu, a tu spustil velmi zdaleka.

„Skalička je výtečný dvůr, který se nevyplácí a nic neskýtá, leda zajíce, kteří se po honech věší na bidélka. Je to pěkná podívaná, jak se kymácejí, ale jinak by vás vzal čert, neboť ve skaličské stáji je dvacet devět kusů dobytka a mohlo by ho býti sto třicet sedm, svítí se v nich petrolejovými lampami a mohlo by se svítiti elektrickým proudem, mohl by tam býti lihovar vedle sušárny na čekanku, mohla by se síti řepa, ale sejí se jenom obilniny a ty, aby to vzal ďas, leží na sýpkách a sytí myši, neboť člověk nikdy neví, kdy by nejvhodněji prodal. Je s tím práce! Abyste každou hromadu po dvou měsících přehazovali a tu si dvorští chlapi (mor na básníky,

kteří oslavují oráče!) sypou zrní do kalhot a za košili, majíce zálsk na králičinu, která je po obilí jako buchtička. Panebože, na Skaličce se vystřídalo něco správců! Jeden z nich měřil vodní srážky, luskal prsty nad barometrem, studoval chemii a mluvil věčně o mrvě. Druhý zastával názor, že mrcha vždy zůstane mrchou a co prý tam, to tam a o to hlavy nelam. Byl hezký čtyřicátník, jenže byl drzý a střílel hostem zajíce před nosem. Třetí kradl, čtvrtý šišlal, pátý čpěl prasečincem, šestý měl duši inženýra a zašel, nemaje po ruce traktory a parní oračky, sedmý byl semenář, osmý koňář, devátý štěpař a tak šli jako kluci ze školy až po zvěrolékaře. To se ví, že je jiná práce u Budišína, nedali si vtlouci domácí mrav a my jsme je poslali k čertu. Dobrá vůle jí koláče, zlá tepe hlavu a pije řídké pivo. Dobře jim tak, ale šlo to od deseti k pěti. Měli jsme na štěstí druhou hlavu v tobolce a v dobré, pane, bylo z čeho bráti a chleba péci.

Tak se měly věci, když jsem odešel z domu. Vrátil jsem se k otcově smrti. Nyní se rozpomeňte, s kým se můj bratr oženil a jaký byl dobrák. Za několik měsíců vrátily se na Skaličku radovánky a pilo se, zatím co můj bratr chodil po lesích.“

„Pah,“ vpadl mu Skočdopole do řeči, „to již známe, ale chcete-li slyšeti pravdu, pil jste vy s několika kumpány, kteří se k vám přitovaryšili, a protože jste nebývali střízliví, vedli jste všelijaké řeči. Vrávorá-li

opilec lesem, zdá se mu, že stromy poskakují, to je váš případ.“

„Nechte mě,“ odpověděl Půlpytel, „nabírám dechu, abych provedl zdůvodnění přístupné vašemu rozumu. Dne desátého září bylo na Skaličce čtrnáct mužů a sedm paní, na druhý den se počínal zaječí hon. Zde je výčet střelců: Kosmonosý Váňa, chlapisko bez peněz a v toulavých botách. Přišel jen tak, aby se neřeklo, že není všude tam, kde se střílí. Druhý v pořadí čtrnácti je Skočdopole. Byl poněkud zánovnější, než je dnes, hleděl si pilně ručnice a pil, jak by smet. Proč jste k nám chodil?“

Soudce chtěl odpovědět, ale Půlpytel neposlouchal a jal se vypočítávat ostatních dvanáct návštěvníků. Ten byl takový a onen makový, jeden měl štětku za kloboukem a druhý peříčko. Ach, bože, to bylo řečí, a což když přišel na ženské!

„Proč to povídáte tak obšírně?“ otázali jsme se Půlpytla.

„Honiti zajíce kusého?“ odsekl, „cožpak nevíte, že lépe zpívá pěnkava s ocáskem než bez ocásku?“

„Podržte si v paměti,“ pokračoval, „co jsem řekl o Eduardovi s řemenem na bílých spodcích a to, co jsem řekl o majiteli horských bud Kubelákovi. Ti dva byli zamilováni až po uši a měli tedy dobrý důvod k vraždě, neboť zabíjeti z lásky je tklivé a pochopitelné. Máme je ověřeno z četby a Skočdopolovi se to líbí. Jářku, komu z obou mám přičísti ten skutek?“

Kubelákovi. Sper chlapa kat! Jakže, což nemám důvodu mysliti, že to byl zrůdný člověk? Nestřílel po veverkách, které jsou opičkami našich lesů, neukra-
coval života laním, jež se tak něžně popásají? Otažte se na soud grafologa, vizte nepřírozený a zlověstný průběh písma na jeho účtech. Pozastavte se nad oči-
vidným zanedbáváním mezer mezi řádky, zděste se seskupení ve velkých tazích, popatřte na strašidelné
měnivosti v zdůrazňování tlaku, jenž nakonec vypu-
dil kaňour z jeho pera, kaňour — mráкотnou před-
zvěst jeho zločinu. Ahoj! Té zločinecké těsnosti,
mrňousovitého vázání a šíleného úhlu, těch úděsných
dolních smyček, jež se vracejí k tělu písmene a s je-
kotem je probodávají.

Nemám po ruce jen tento jediný důkaz, znám jeho život, protkaný neřestmi. Jenom namátkou mohu uvést, že se ten chlapík již před lety znečišťoval a že odcházel na odlehlá místa, aby věnoval zájem svému tělu. Otažte se mě dále, jak je jeho ruka zryhována
příšernými znaky obžerství, zločinnosti a děvkářství. Zhlédněte jeho vlčí zub a krkavčí dráp. Ha, z drobnohledné skladby jeho chlupu jsem seznal, že má cen-
trální nervstvo v hlubokém rozvratu, neboť tyto deri-
váty vznikají z jediného zárodečného listu a my mů-
žeme souditi ze stavu jedné tkáně na stav druhé.
— Ještě jsem se nezmínil o jeho snech a nekoordinované vnitřní sekreci a již je jasno, že jde o člověka
schopného nejhorších skutků. Není mu nic platno,

že po celý život předstíral mírnost. Nás to nezmate, nás to neomýlí. Vidíme jasně svého lumpáka Kube-láka, jak brousí toledskou zbraň (je to nožík, kterým se rozřezávají v horských boudách piškotové dorty), vidíme ho, jak se plíží. Hle, úděs ubohé paní, hle, hrůza, jež ji zbavila hlasu a vlády nad tělem!“

„Půlpytle,“ řekl jsem, „proboha, nepopisujte dále tu hrůzyplnou skutečnost, či neříkejte aspoň: řízy, řízy, slova, která si váš zlosyn jistě mumlal. Ustaňte, vaše představitivost je velmi výrazná.“

„Mohl bych pokračovati dobrou hodinu,“ děl propuštěný vězeň, „ale nedomnívejte se, že jsem se narodil s touto schopností. Byla mi propůjčena po dlouhém studiu určitých knih a četbě soudních síní, nejpěknějšího koutku v novinách.“

„Víte, který svatý je nejlehčí?“ otázal se Skočdo-pole, „svatý kvintík, česky říkají čtvrt, těch vchází čtyři na lot! Rozumíte té souvislosti?“ dodal, „nuže vidíte, jak je svět složitý. To jsem vám řekl místo vyplínění a napomenutí. Přidržíte-li se tohoto způsobu řeči, zřeknu se vaší spolupráce. Kdopak si ze sebe nechá tropiti žerty, hlupáku?“

Celý příští den jsme strávili hrou v karty a vypravováním s dámami Zámeškovými. Vyplampán rozmlouval se svými neteřemi. Zaslých jsem několik výrazů z řeči o příběhu v ministerstvu. Podivno, zdálo se mi, že slečny jsou nakloněny poslouchati strýce ochotněji než jindy. Zazaboucha si věci rovněž všiml a poznal, že slečinka Leonie zjednala Vyplampánovi vážnost. „To je proto,“ děl, „že paní vykázala dcery z Vyplampánova bytu, teď jsou nakloněny považovati starocha za namlouválka.“

„Copak jím není?“ otázal jsem se.

„Méně než vy,“ děl se smíchem. „Méně než vy, který jste starší a šerednější.“

Chtěl jsem mu odpovědět, ale tu k nám přistoupila paní Lucie a ptáček mi uklouzl. „Prosím vás,“ pravila, pohlížejíc střídavě z jednoho na druhého očima, v nichž se odráží střípek slunce, „prosím vás o příspěvní. Vavřinec a starý pán přede mnou cosi tají. Dohaduju se, že se to týká mé zemřelé sestry.

Chtějí prý zjednatí právo; je to zajisté ušlechtilá snaha, ale bojím se, že se nesluší mluvití bez přestání o mrtvé, lapatí příběhy, jež se snad ani neudály, a hledatí výklad pro slovíčko, jehož užíváme, abychom mluvili. Vše, co jsem kdy prořekla, vrací se jako rány soudního řízení. Moje sestřička je věčně v lidských ústech. Byla jsem velmi malé děvče, když sestra zemřela, ale zdá se mi, že jsem si vyložila neštěstí lépe než tito soudcové. Smířila jsem se. Někdy se mi přihází, že v polobdění domnívám se slyšeti oddychování, na jehož vlnách přichází štěstí a hoře. Toť souvislost věcí, jež skýtá mír, avšak jediný výkřik a jedno zavzlykání a chvílička štěstí nás poblážíuje. Nemohu to říci svým Skočdopolům, neboť jeden je příliš mlád a považuje mě za dítě a druhý je skoro můj otec. Ale vám zajisté nebude nepadno přesvědčiti je, že pře o mrtvou, jež na nebesích sestárila již o desetiletí, není věcí soudců. Měli právo souditi i mýliti se i uvězniti nevinného člověka, ale, když nemohlo býti rozhodnuto, je zakázáno podezřívání tak dlouho protahované.“

Odpověděli jsme, že nemáme tolik vlivu na Skočdopola, abychom mohli způsobiti to, co si Lucie přeje. Nikdy nevypustil z mysli soudního řízení. Nebylo dne, aby si nevzpomněl na některé slovo, jež zaznělo, na jakousi smítku, kterou zhlédl. Jak naučiti kráčet vrabce? Jakkpak někoho z kořene změníte?

„Vypravovalo se,“ pokračovala Lucie, „že se Jiří dopustil zločinu, ale nikdy jsem tomu nevěřila. Je to hodný člověk, odpovídal bez úzkosti, nelhal, a když někteří špatně mluvili o mojí sestře, nikdy jim nepřisvědčil.“ Chtěl jsem uvést, že věc již neplatí a že Půlpytel nyní mrtvou pomlouvá, ale nakonec jsem to neřekl.

Po chvíli jsem se setkal se Skočdopolem a měl jsem příležitost mu domlouvati. „Věnoval jste pozorný zájem při s Půlpytlem,“ pravil soudce, „zbývá mi oznámiti, že jsem poněkud zaváhal.“ Sotva to řekl, zvedl jsem stavidla své výmluvnosti a naléhal jsem a přesvědčoval jsem ho, aby věci nechal již načisto. Osvojil jsem si Luciino mínění se snadností novináře, jenž směnil pána, a propůjčil jsem mu pathos špatných knih. Skočdopole se však nedal přesvědčiti.

„Jak bych neměl učiniti zadost své povinnosti,“ děl s pohrdavým pohledem, „co jste si to vzal do hlavy? Odkládati věc do psích letniček! My soudcové rozumíme jinak spravedlnosti. Zastavil jsem se nikoliv proto, abych se vrátil, zbývá mi však navštívití pana Talafousa, jenž je oním Eduardem v bílých šatech, a pana Kubeláka, který dosud pronajímá horské boudy. Chtěl jsem vás požádat, abyste šli se mnou.“

Zazaboucha odpověděl, že ho ani nenapadne, aby se pro jakési třesky plesky znepokojoval. „Das ví,“ řekl, „proč štvete na lidi hrdelní soud. Což není dost

nemocí, aby na ně zemřeli hříšníci i spravedliví? A všichni v mukách a všichni se zoufalstvím. Dejte si říci a pusťte mimo sebe vztek, smrt vám klepe již na rameno a snad již zítra zemřete.“

„Poshovte mi jediný den,“ odpověděl Skočdopole, „poshovte mi, abych mohl navštívit své známé. Mám zítra v sedm schůzku s Půlpytlem, který na věc naléhá, a tak půjdeme, kdyby palice padaly.“

Přislíbil jsem, že pojedu s nimi, neboť co zbývalo, když jsem se již zapletl do tohoto příběhu. Pánové a paní setrvali v Skočdopolově domě, já jsem však odešel a setkal jsem se s oběma přáteli teprve na druhý den. Půlpytel byl na místě včas. Stál před vraty statku, oděn až po paty v kožich a sklíčko v jeho tváři zdálo se býti přidržováno nadějeplným úsměvem. Váhal vejíti, aby záhy po ránu neobtěžoval pohostinný dům, a tak mi nezbývalo, než posečkat s ním. Skočdopole nás spatřil oknem a vyšel před stavení. Jeho nos se leskl jako formanská tobolka a bylo viděti, že se dobře vyspal. Hned přinesl malý stolek před vchod a pobízel nás: „Chcete kousek slaniny, či vejce, či raději topinku? Hrome, nemám nic proti tomu, říkáte-li, že jsem dareba, ale mrzí mě, že jste nevešel dále. Nebyl jste u mě v drahá léta a nevcházíte ovšem ani v laciných časech, ale vše se mění, vše se obrací a kdo ví, zač bude zítra ovce.“

Půlpytel odpověděl, že ještě nedávno byly jeho

návštěvy odmítány. „Vidím,“ doložil, „že vám nejde již ani o mrtvou, ani o vinníka, ale o samu při, jež vám prodlužuje mládí.“ Nemohli jsme souhlasiti, ale proto jsme nasedli na vůz v dobré neshodě. Oba nepřátelé seděli na zadním sedadle. Dotýkal jsem se koleny jejich kolen, sděluje se s nimi o otřesy vozu. Vyjeli jsme s veselým troubením a míjeli jsme žáčky spěchající do škol, malé hospodyňky s pomoučněným nosíkem a psy, kteří se vrhali na naše čtyřkolí, umdlévající mezi dvojím houkáním. Náš automobil se smýkal, vykružuje krásné vlnovky v zatáčkách, zachvíval se a hučel silou, propůjčuje nám pošetilé radosti sanice. Město bylo již dávno to tam. Projížděli jsme krajinou svého mládí, jež prchala rychle vzad. Přidržíte si ve větru klobouk, ukázal jsem Skočdopolovi maličké stavení, kam jsme chodívali za dvěma sestrami. Odpověděl mi přikývnutím. Těch let, té prohry! Viděl jsem, že jsme staří, že Skočdopolův pýrnatý nos přehání barvu, a nadouvaje povzdechem ústa, zhlédl jsem svůj převislý knír, jenž se podobá křídlu bez letek. A přece počínalo nové jaro, táž krajina kvetla touž spanilostí, tytéž lesíky, táž pole rozvíjela se v milostném vějíři, opakující dozajista stará dobrodružství. Skočdopole stiskl mi koleno a mávl rukou, ale vzápětí se rozesmál řka, že mladým lidem před lety nepřichází rozum. Tu si vzpomněl na svého Vavřince a nadále jsme mluvili o tomto mládenci. Chvála bohu, ulehčilo se nám, či

lépe mně, neboť Skočdopole neměl čeho litovati. Pah, jsou to chlapíci tito Skočdopolové, zatím co starý schází jako liščí kůže o letnicích, mladý pán se vybarvuje. „K řasu,“ řekl jsem, „proč jsem se neoženil!“ Ale můj přítel uhádl, nač myslím, a odpověděl mi, že není třeba něčeho litovat. „Měl byste zlou a svárlivou opici, která, zastírajíc špatně svoji rozmrzelost, měla by vás k návštěvám divadla. Na mou duhu, příteli,“ děl, „není druhé paní Skočdopolové.“

„Járku, ty taškáři, proč bych se byl nemohl oženiti právě s ní?“

Avšak Skočdopole se smál, shledávaje patrně nemožným, aby jej toto štěstí minulo.

Půlpytel nenadělal cestou mnoho řečí a zdálo se, že se nedívá, než na zátylek řídičův. Konečně jsme minuli borový lesík a skupinu topolů, konečně jsme se octli v Brodech, kde náš Eduard Talafous byl advokátem. Zastavili jsme na čtyřhranném náměstí, v jehož středu jest kruh platánů a kašna věčně prázdná. Prošli jsme podél domů, snažíce se uhádnouti, který z nich je Eduardův. „Hle,“ vykřikl Půlpytel, ukazuje na nejstarší a bachratou barabiznu, „hle, návěstí doktora Eduarda Talafouse, obhájce ve věcech trestních. Pah,“ poznamenal, netaje svého podivení, „nikdy bych se nenadál, že se spokojí tímto doupátkem. Jak je to ošklivé a jak daleko to neodpovídá vkusu, který projevovál Eduard kdysi tak

útlý.“ „Chci se vsadit,“ pravil Skočdopole, „že náš Talafous ztučněl a že vyznává a hájí svoje vlastnictví, ať je jakkoliv ošklivé, neboť je lépe státi za svým snopkem, než ležeti za cizím mandelem.“

Prošli jsme ohavným podjezdem, jenž čpěl zkyšaným zelím, a vystoupili jsme do prvního poschodí. V předpokoji advokátovy kanceláře bylo několik lidí, ale ukázalo se, že pouze jediný z nich má se zástupcem jakési jednání, ostatní ho doprovázeli. Bylo příliš časně a tak jsme rozmlouvali s advokátním úředníkem. Konečně vešla slečinka připomínající svým účesem vodníčka a za ní se přihrnul doktor Talafous. Skočdopole a Půlpytel vyměnili pohled; zdálo se mi, že tutlají škodolibý smích. Pane na nebi, Eduard, kdysi tak sličný, byl teď tlamatý a pupkatý a olysá, tvář měl zpola pokrytu pupínky a byl tak ošklivý, tučný a neobratný, že se zhora nepodobal svým mladším letům. Do té míry nebyl zajisté popleněn ani Skočdopole ani Půlpytel, neboť doktor nepotřeboval než jediný pohled, aby je poznal.

„Jakže,“ pravil, „pánové, přicházíte mě navštívit, ah, toho bych se byl nenadál, že vejdete pospolu a právě dnes.“ Podobalo se, že si advokát spíše stěžuje, než aby nás vítal. Chtěl jsem se mu omluviti, ale Skočdopole, jak již byl prostořeký, spustil na něho, proč přicházíme.

„Pane,“ řekl, sotvaže usedl v advokátově světnici. „Půlpytel, který, jak se pamatujete, byl souzen

a osvobozen pro vraždu, a já, jenž jsem zasedal při soudu, po celé desetiletí jsme nevypustili z mysli svou věc. Ah, čím kdo více pije, tím více do sebe žízeň lije, a tak nás posedla myšlenka obnoviti řízení a dokázati, že to byl právě Půlpytel, kdo se dopustil toho zločinu. Podařilo se mu uniknouti, ale je tak příliš stísněn svojí svobodou, že mu poskytnete úlevy, když ho usvědčíte. Aby však nepřišly vánoce před letnicemi, dříve než mne vyslechnete, odpovězte, co jste dělal v den Luciiny smrti.“

„Nebyl jsem nikdy podezříván,“ odpověděl Talafous a jeho tvář zbledla hrozněji, než bylo možno očekávati u tohoto třicetipětiletého tloušťka, „nebyl jsem nikdy podezříván a nemám trpělivosti, abych vám odpovídal. Jste vítáni, netvařte se však jako soudcové.“

„Poshovte nám chvíličku,“ pravil Skočdopole s převahou člověka, jenž ví, co chce. „Říká se, že se advokát div nekozlí, když se k němu netáhnou sudiči, a vy, jak se zdá, nám ukazujete dveře.“

„Vysvětlím vám to,“ odpověděl Talafous a ustal v řeči. Za dveřmi bylo slyšeti zřetelný šustot, jako by se někdo přiblížil, aby naslouchal. Míjela chvílička ticha, za níž se Skočdopole usmíval. Bylo nejlépe mluvit o počasí a vskutku tlustý advokát shledal dvě či tři věty, jimiž mohl uklouznouti k tomuto předmětu hovorů tak půvabných. Skočdopole mu přisvědčoval, rozšiřuje svůj úsměv. Ale nezůstal na

místě, vstal a s prstem na ústech se blížil ke dveřím, zatím co Talafous oněměl nad touto drzostí a příliš pozdě ho chytil za rukáv.

Panebože, za dveřmi stála Talafousova žena. Nezbyvalo jí více času, než aby naznačila, že právě poklízí.

Když žena pohledí na zem, již smyslí nějakou lest; byl jsem zvědav, co odpoví. Ale Skočdopole jí nedopřál času. „Váš manžel, paní, se straní starých přátel, jsem si jist, že se zapomněl o nás zmíniti,“ řekl a uvedl naše jména. Neměli jsme co říci, v této chvíliče rozpaků mně napadlo, že advokát má důvod k mlčení. Paní nás odvedla z kanceláře doktorovy do obytného pokoje. Chovala se doslova tak, jak se chováme k návštěvám, jež přišly nevhod.

Skočdopole požádal znovu, aby doktor byl nápomocen jeho šetření, a nedbaje paniny přítomnosti, skončil svým pijáckým způsobem. „Pojďte s námi, pojedeme do Skaličky, provětráte si plíce klínkem čistého vzduchu a zapomenete na rozšklebence, kteří čekají před dveřmi. Dopřejte jim času, ať jejich spor uhnílí, beztoho je to dědická smlouva, či polní puch, či rušení držby, či rvačka před hospodou, či jiná lapálie, málo hodná pozornosti velkého právníka. Pojďte s námi, rozvíňte všechny schopnosti svého stavu a buďte tím, co vám lépe sluší.“

Věru, domnívám se, že Skočdopole působí jakýmsi kouzlem na ženské. To, co řekl, dostačilo, aby paní

změnila svoje mínění, a tak se doktor Talafous octl v našem voze. „Ah, pane,“ děl, sotva jsme vyjeli ze vrat, „vy jste mi způsobil trýzeň, moje žena je nadmíru žárlivá, bojím se před ní pronést slovo a vy jste spustil jako mlýn. Co jsem se nalhal, co jsem se nalopotil se svými výmysly, nemaje jich v náležitě paměti! Kolikrát jsem se zapletl, mohu říci, že jsem udeřil Mělníkem v Šopku a teď se vyděším, když šustne myš. Před deseti léty jsem se zamiloval a před třemi jsem se oženil, ale prosím vás, nesrovnávejte tyto dva stavy, nebo se rozpláči. Jeďte rychle,“ dodal, utíraje si zpocené čelo.

„Na mou duši,“ děl Skočdopole, „zedral jste již všechny svoje spodky! Co se to s vámi stalo? Jak jste se oženil? Zdá se mi, že jste mířil k měšci a sáhl po dudách.“

„Nemluvte o tom,“ odsekl Talafous a naklonil se k Půlpytlovi, tísně můj zadek. „Vy, pane, jste svědčil proti mně,“ děl s výčitkou, „svědčil jste křivě a nemohl jste prokázati ani nejmenší část svého tvrzení. Nuže dnes, po tolika letech, mi snad vysvětlíte, proč jste si vymyslel tak hroznou lež.“

„K šípku, zdráhal jste se odpovídati a nyní byste byl dosti nestydatý, abyste mě vyslychal? Řekl jsem, co jsem řekl. Viděl jsem vás! Ale přestaňte tlachati. Vzpomínám si na zemřelou paní, jaká to byla krásavice vážné a útlé spanilosti, vzpomínám si na dlouhé vlny jejího vlasu, jenž měl odlesky žitného

pole, jenž se stříbřil a rudl, jako kdyby v něm zapadal měsíc.“

„Jeďte zvolna,“ děl po chvíli ticha, „nechte na pokoji trubku, vracíme se na stará místa, jsem málem doma.“

Stoupali jsme do mírného svahu a vůz zvolňoval svůj běh. Bylo k desáté, poslední den v březnu a jaro se opovídalo líbeznými závany větru a ptáčkem neposedou, jenž křičí a křičí. V brance jsme potkali vozík, tažený voly. Kola se leda míjela. Viděl jsem, že Půlpytel se vychýlil, aby pohlédl do volákovy tváře. Vjížděli jsme však bez pozdravu.

Nuže, toto je Skalička! To je to nešťastné místo!

Zastavili jsme se před stavením obrostlým loubincem. Okna domu byla zúžena proutky, na nichž něco listů přečkalo zimu. Příbytek Půlpytlova bratra byl zpustlý a dům chátral. Zhlédli jsme pochýlené kolny, jejichž střechy nebránily, aby déšť stékal na hromadu vozů; záď korby opírala se rozvorou o zem a špice trčely z nábojů, ukazující na všechna místa svého poledníku, zatím co úseky rozbitého věnce se válely v loužích. Stáje zely prázdnotou, v studni zbývalo maličko vody, úly byly zpřekáceny, sad zarostlý a stromoví plné lišejníků. V blízkosti stodol stál stoh a spáleniště stohu. Hu, zdálo se mi, že nad vším statkem létá havran se zkrvaveným zobákem.

„Vstupme,“ řekl Půlpytel, „můj bratr vás neslyší a zřejmě nevyjde, aby vás pozval.“

„Bojím se, že není nikdo doma,“ pravil Skočdopole. Nicméně jsme vešli, zlekavše vyzáblou fenu, jež utekla s čenichem u země. Když jsme vystupovali po schodech mezi pavoučím a zrcadly bez světla, Skočdopole, přidržuje si nos před ostrým pachem kočičinců, povzdechl, že tento dům kdysi kvetl. Zde bylo plno růží a toto okno se nazývalo VYHLÍDKA K VRBINÁM. „Nyní je slepé a místo růží rozeznávám leda několik pahýlů a pruty plné trní.“ Po několika krocích Půlpytel nahlédl do otevřených dveří kteréśi světnice a vešel, nedávaje žádného znamení. Setrvali jsme na svých místech, domnívajíce se, že bude lépe, shledají-li se oba bratři nejprve o samotě. Náš advokát vyňal z kapsy noviny, předstíraje zájem o jejich bláhové zprávy, a Skočdopole se naklonil k mému uchu, řka: „Naše spravedlnost je ubohá, ale bez ní není odpuštění. Cítíte kletbu staré vraždy?“

Vzápětí vyšli nám oba mužové vstříc. „Můj bratr Josef,“ děl Půlpytel, „nechce mluvit o neštěstí.“

„Mám, kdo by mě bil,“ řekl statkář, „jestliže jsem se nějakým způsobem zúčastnil na vině, dostává se mi odplaty.“

„Bohužel je pravidlo,“ řekl Skočdopole, „že to, co člověka mrzí, se ho drží, a vše, co je milé, bývá vzdáleno na dvě míle. Nepřišli jsme vás vyrušovati všetečně,“ pokračoval, „tento dům je plný smutku nikoliv proto, že se v něm přihodilo před časem neštěstí, nýbrž proto, že tato neblahá příhoda zůstala

nevysvětlena. Myslíme příliš na mrtvou, hleďte, jak jsem zestárl a jak se změnil váš bratr. Jsem si jist, že třetího z nás nepoznáváte. Je to doktor Talafous! Ach, jaké proměny se s námi udály! Jaká podezření, jaké podezřívání nás tíží! Kde je zlé domnění, tam nemůže býti milosti. Nuže, snažme se mluvit o věci přímo, setřesme svůj smutek a prokletí, uchopme věc, jak se sluší na lidi, jimž zbývá několik krásných let života.“

„Nebudu vám překážeti,“ odpověděl Josef Půlpytel, „ale bylo by pro mne s výhodou, kdybyste, pánové, přicházeli současně.“

„Žertujete, tím lépe,“ odtušil Skočdopole.

„Pospěšte si,“ pokračoval opět statkář, „na zahradě je váš syn Vavřinec s panem Kubelákem z horských bud.“

„K řasu,“ vydechl ohromený soudce, „tomu se říká choditi na lýka, dokud je míza.“

Sešli jsme bez prodlení za těmito dvěma ptáčky do sadu. „Příteli,“ pravil jsem cestou Skočdopolovi, „ten z obou, jehož ty podezříváš, je daleko méně hrozný než druhý. Všiml jsi si hlubokého nezájmu a pohrdání, jež dává v řeči i ve všech skutcích najeho? Probůh, vždyť tato Skalička je hotové spáleníště. Vždyť chlap nedbá o svůj líbezný statek více než o špetku popele. Bojím se, že tvůj syn má více soudcovské prozíravosti než ty. Doposud chci věřit, že svoji ženu nezabil, ale proč se tak škaredí? Proč

je tak zanedbán? Toho převislého obočí a blešinců na rukách!“

Skočdopole odpověděl leda tak, abych držel jazyk za zuby, a vysmál se mi řka, že se mě zmáhá vášeň souditi.

Šli jsme hodnou chvíli, než jsme dorazili na místo neštěstí.

Vavřinec s měřičským pásmem a plánem zahrady stál pod stromem a pan Kubelák odpočítával kroky směrem k nízkému břehu, kde byl před lety nalezen v bezvědomí Jiří Půlpytel. Nepozorovali nás a musil jsem zahoukati, aby se obrátili. Nalhal jsem Vavřincovi několik znepokojivých nepravd. Neodpovídal, maje ústa pootevřená údivem a patře z jednoho na druhého.

„Kuchařce za dobrý hrách má býti sklenice vína,“ děl Skočdopole k synovi, „změřili jste to dobře a nyní si jdi propítí nějaký peníz, abys nepřekážel.“

Viděl jsem na Vavřincově čele nabíhati sítku hněvných žil a nezbyvalo mi, než abych maličkému říkal na útěchu průpovídky. Vavřinec však odpověděl velmi rozhodně: „Nevzdám se, setrvám a budu klásti otázky jako kterýkoliv z vás, neboť mám na co se tázati.“

Talafous a Kubelák se dohadovali v koutku zahrady; zdálo se, že dávná láska k mrtvé a sešlost, již si vyjevili svými tvářemi, je vrhá navzájem do náruče. Toho uštěpačného osudu! Před časem by si byli vjeli s chutí do vlasů.

Žádná písnička nemůže být tak dlouhá, aby jí nebylo konce, a tak projevy tohoto pozdního přátelství zvolna tichly, vády otce se synem ubývalo a oba bratři si odpovídali sotva slovíčkem. Nastávalo ticho, jež obchází větrík, pohybuující touto chvíličkou jako jablkem. „Jsme všichni bledí přísivitem starého neštěstí,“ řekl Josef Půlpytel, „jsme bledí, a když nastává soumrak, mluvíváme nepodobnými hlasy, neslyšíce odpovědi. Moje záští je klidné, můžete nahlédnouti v žalostiplný škleb Skaličky, jež poplává; raději bych vás neviděl, ale snad se vám podaří říci něco povzbudivého.“

„Lidský duch,“ řekl Skočdopole, „je tak uzpůsoben, že nesnáší tajemství. Odtud pochodí rozjitření, jež vás ovládá. Ah, maličká dlaň postačí zakrýt slunce. Dlaň, která se již proměnila ve špetku popele. Jakkoliv jsme rozběsněni a jakkoliv jsme smutni, vládeme doposud rozumem. Známe devět desetin příběhu a někdo z nás zná příběh celý. Nuže, otažme se tajnůstkáře, jenž se nebojí vražditi, ale zdráhá se přijmouti jméno, jež mu náleží, a rád by je oddělil od trestu, neboť ten pro něho znamená mír.“

„Eh,“ pronesl nato Vavřínek, vystupuje o něco málo z kruhu, „to zní jako výzva, aby se přihlásili dobrovolníci, to věru nepovede k cíli, ale věc má přece své jádro! Pravil jsi, otče, že vinník si přeje trestu. Což jestliže se již odsoudil? Kdo žije tak jako vězeň?“

Viděl jsem, že se oba Půlpytlkové pohnuli a že chtěli současně odpovědět, ale dříve než se z jejich váhavého hrdla ozvalo pípnutí, Kubelák zalomil rukama a vykřikl: „Já sám.“ Zdálo se mi, že ubožák pozbyl rozumu. Musil si zasunouti prsty za límec, aby si uvolnil hrdlo. Jeho stará tvář oživila snad naposledy za této řeči či křiku.

„Co na tom,“ pravil, „co na tom, že se přiznávám k tomuto způsobu života, čas stal se mojí strážní a mojí útěchou, čas členěný úderem hodiny, jež vyplaší můru právě si usednuvší nad mojí hlavou. Mimo sprostých starostí o peníze nepřihodilo se mi nic až do stáří padesáti tří let. Vím, že jsem směšný a že nevnukám lítost, mluvě o lásce touto žabí hubou, jež tak ráda pláče od těch dob. Můj opičí žal je pitvorný, ale ošklivost nezbavuje bolesti.“

Cizí kůň má tvrdý hřbet, nemohl jsem se vpraviti do starcova smutku a díval jsem se raději po kadeřavém stromě. Byla pohoda a právě v tu chvíli zahřmělo. Svatý Jiří dnes po prvé zabouřil zemí.

„Nespávám celé noci,“ pokračoval majitel horských bud, „pode mnou je pustá ulice a vzdalující se kročeje mne nutí, abych si vzpomínal, abych si vyčítal a hryzl se pro svoje provinění. Vzdalující se kročeje, uhořívající svíce, vše mne naplňuje sklíčeností. Jestliže jsem nezabil nešťastnou paní, lhal jsem, aby zemřela. Vychloubal jsem se její přízní, já, jemuž nikdy nedovolila, abych jí políbil ruku! Byl jsem tak ješitný,

že jsem si vymýšlel špatnou pověst pro tuto paní, pověst, jež měla učiniti moji zamilovanost méně směšnou a moje vychloubání pravděpodobnější.“

„Ano,“ odpověděl Skočdopole, „to vím, ale již se upokojte,“ dodal po chvíli, „mimo jediného nikdo nevěřil těmto smyšlénkám.“

Postřehl jsem, že si Skočdopole osvojuje právo udíleti útěchu a že mu to přináleží. Odtud se moje štítivost ke Kubelákovu smutku zmenšovala, mohl jsem se na něho opět podívat. Stál bez hnutí a čekal, co se stane, čekal, že nějaká věc vybuchne či zameká, čekal, že ho někdo z mužů ujistí odpuštěním, čekal, že se udá znamení, které by ukrátilo jeho smutek.

Ale již se ozval druhý hříšník a byl stejně naříkavý a stejně protivný. Sňal klobouk s hlavy, a otáčeje jím jako mládeneček, jenž zpívá koledu, dal se do řeči, již je třeba zkrátiti. „Já,“ řekl Talafous, „jsem bez viny, ale tehdy, když se přihodilo neštěstí, nebyl jsem rozumný a dopustil jsem se maličké neprozřetelnosti, zatajiv vám, že jsem v den vraždy, před dvěma hodinami, než se strhl pokřik, opravdu promluvil s paní Půlpytlovou na místě, kde byla později nalezena mrtva. Nemohu popřít,“ děl, obračeje se k propuštěnému vězni, „že jste mne mohl zahlédnouti pod tímto stromem. Mějte však na mysli, že tato rozmluva trvala pouze okamžik a že paní Půlpytlová i já jsme se vrátili do společnosti a roz-

mlouvali s vámi. Ještě o páté viděl jsem nešťastnou paní krájeti koláč a všichni hosté ji obklopovali.“

„Vy trdlo, pitomo, mumáku, darebo ješitná, vy zmoku, mezuláne!“ vykřikl Půlpytel, a kleje až se otvíralo nebe, přetáhl advokáta holí. „Sroulo!“ vykřikl a pral do něho o sto šest, aby omluvil to malé nedopatření. „Již vím,“ děl bez dechu nad tímto dílem, „již vím, proč se ta vepřová hlava na dvou kýtách tak polekala, když jsme vešli do jeho bytu. Ach, chlape, tohle mi zaplatíš. Jářku, vždyť by mě to stálo málem hlavu!“

„Myslím si, že zasluhuje, aby byl zbit až do zelena,“ řekl Skočdopole, když se kolem pitomého advokáta utišila vřava, „jen mu jich nasolte, co unese. Horší je, že za poslední hodinu vskutku nedešel od ostatních, to mám nade vši pochybu zjištěno. Je tomu tak! Ostatně,“ děl, dívaje se přes rameno na doktora, „cožpak by tento Kuba z boudy, řejhan, pazdera a ňouma mohl zabíjet?“

„Říkáte to,“ pravil jsem, „jako by šlo o krásné umění.“

Skočdopole mávl rukou, odpovídaje, že ničemu nerozumím.

Sotva to dořekl, Jiří Půlpytel se natáhl jak dlouhý tak široký na zem. Zafatými zuby vydechl jakýsi výkřik, jenž se prodlužoval v zaúpení. Jeho oči byly obráceny v sloup. Naráz jsme ztichli, litující, že jsme se dali unést tak daleko.

Nemocný ležel tiše. Nepostihl jsem křečí mimo lehoučké záchvěvy svalů obličejových a naznačení špetky prsty levice. Skočdopole a Josef přiklekli k Půlpytlovi. „Myslím, že jde o záchvat padoucí nemoci, o níž jsem slýchal,“ řekl váhavě jeho bratr. „Jiří je nevinně smrti mé ženy! Je nevinně,“ opakoval každému tváří v tvář.

Zdálo se mi, že se náš příběh již smráká. Hle, člověk v bezvědomí a čtyři zakaboněné tváře nad ním. Toto dohadování o zločinu na zlověstném místě! Měl jsem husí kůži, vzpomínaje na pohodu v našem městě, ale kdo se dá na vojnu, musí bojovat. Nemohl jsem přece utéci ze Skaličky! Pan Kubelák stál obrácen a skrýval svou tvář, Vavřinec o něčem přemýšlel, Talafous, nevšímaje si svého popleněného zevnějšku, obracel v rukách hůl, již byl zbit, a dva ostatní si hleděli nemocného. Zdálo se mi, že nikdo není mocen moudrého slova, a tak rozváživ, co bych měl říci, jal jsem se je utěšovati řka, že smrt obchází kolem nás za každého času. Proč se děsiti této stvůry? Je to nepovedená přítelkyně, ještě však chodíme, ještě vládneme rukou, ještě můžeme povolit opasek na svém břichu, ještě pijeme a jíme, ještě můžeme čísti v knihách a býti účastni líbezných příhod.

A což kdybychom věc obrátili? Což kdybychom řekli, že život a hřbitovy jsou jediný svět, což kdybychom zazpívali: Ze země jsem na zem přišel, na zemi jsem rozum našel, po ní chodím jako pán, do

ní budu zakopán. Nepleťme se do božských věcí, snad nějaká zlá myšlenka přiměla paní, aby se zabíla, kdož ví, jak přichází smrt.

Skočdopole mávl rukou, bruče, že zubatá paní nechodí s nožikem ani s kosou.

Tu jsem zmlkl, nikoliv snad proto, že by mne byl Skočdopole usadil, ale postřehl jsem kosým pohledem, jak se starý scvrklý Kubelákův nosík pohnul zadržovaným pláčem. Obrátil se a jeho zkřivená záda se třásla. Styděl jsem se, znamená, že všechno, co jsem řekl, je žvást. Tento blázeň, o němž se vypravuje, že nastrádal sprostě své peníze, byl pravděpodobně ušlechtilejší než ostatní. Jakže, nebyl žal ostatních mužů stejně veliký? Jedině Skočdopole a já jsme byli cizinci u tohoto hrobu. Mlčeli jsme a ticho se podobalo světlu velikého jeviště. Jiří se neprobouzel.

Utkvěl jsem pohledem na skleněném terčíku, který se leskl v trávě. Byl to monokl. A tu, vnímaje podrobnosti drahocenných látek a střevíců Půlpytlových a vnímaje sešlost šatů jeho bratra, myslel jsem na desetiletí skličujícího zájmu o mouchu, jež přeletuje po okenních tabulkách, na desetileté cestování, za něhož Jiří si piloval nehty. Zdálo se mi, že oba způsoby jsou líc a rub pláště, jež šije děsný krejčí.

Když uplynula dlouhá chvíle, Půlpytel procital ze své mdloby. Vstal beze slova. Toho břemene mlčení!

Přál jsem si, aby se mu vrátilo ono oživení a ona výmluvnost, již kdysi osvědčoval u Nezkoušeného, ale zdálo se, že i to byl škleb zmaru. První, kdo se ozval, byl opět Skočdopole.

„Slyšíte?“ pravil, „vyzvánějí poledne, pojďme ke stolu. Zhlédli jsme, co jsme chtěli. Ostatně, vše bylo dávno změřeno a poznáno. Pojďme. Nevím, co bude k obědu,“ dodal Skočdopole cestou, tak aby ho nikdo neslyšel než já. „Zdá se mi, že prosím mošnu od žebráka.“

Opravdu, nestálo to za nic. Ale, aby se neřeklo, přece jsme jedli.

Kolem druhé hodiny začalo líčení. Venku se dalo do deště. Usadili jsme se na skřipajících židličkách ve velké světnici, jejíž okna vedla do zahrady. Talafous supěl a Skočdopole kašlal.

„Řekl jsem již, že chci obnoviti řízení naší věci,“ pravil konečně soudce, „dnes přibyl nový důvod. Nejsem na neštěstí lékařem, abych mohl rozeznati povahu bezvědomí a rozlišil je od bdělého stavu. Můj úřad po léta prikazoval mi pochybovati, a tak ani dnes ze starého zvyku nejsem si jist, nebyla-li Půlpytlova mdloba názorným výkladem. Každý vine na své motovidlo, dovolte mi, abych byl tak bezohledný a chcete-li nestydatý, jako se sluší obezřetnému soudci.“

Nyní, když víme, že paní dvě hodiny před svojí smrtí prodelela okamžik na místě, kde byla

později nalezena mrtva, mohli bychom připustiti, že Jiří Půlpytel se přiblížil právě v té chvíli, když rozmlouvala s Talafousem. Není nemožné, že představivost Půlpytlova je malátná a čas od času rozjitřená, neboť byl zamilován a jest stížen chorobou, projevující se bezvědomím. Nuže, spatřil rozmlouvající dvojici, a zatím co ubývalo bystrosti smyslů, rostla jeho vášnivá fantasie. Mohl si z několika letných slov doplniti horoucí vyznání. Uvěříme-li polobdění, jež se domnívá slyšeti určitá slova, je třeba připustiti i jiné klamy. Jiří při mdlobném vidění mohl míti dojem, že rozmlouvající se objímají. Tato mráкотná chvílička snad předchází jen o okamžik hlubokému bezvědomí. Nastojte, kdyby tato tma trvala dvě hodiny, mohla se paní vrátiti na totéž místo. Není vyloučeno, že osvědčujíc vlastnosti doslova římské, sama si způsobila smrt. Když se Jiří probouzel, ještě dříve, než se mu vrátilo plné vědomí, zhlédl paní v krvi a tato hrůza jej znovu zbavila smyslů. Prvá představa promítla se i v tento okamžik a splynula s jeho zábleskem obrazů, neboť lidé takto nemocní jsou vydáni bloundění i omylům a jejich komolé vjemy se mísí a přecházejí z časů do časů.“

Tu se Skočdopole odmlčel, bylo slyšeti, jak déšť plíská do oken a kdosi přešel rachavým krokem síňku.

„Nuže, to vše je holý výmysl,“ děl Skočdopole po

chvilce ticha. Tvář mého přítele se zatemnila krví a poznával jsem, že se blíží jeden ze záchvatů zuřivosti, jež ho přepadaly. Zdálo se mi, že sám sobě opálal bláznivého ovsa a že se připodobnil k tomu, o čem se mluví.

„Nemohu věřiti,“ křičel, „v to, co se mi vnucuje tak nenáležitou hrou. Mudrák vždy trefí na mudráka, ale dva tvrdé kameny nedělají dobré mouky.“

„Skočdopole,“ řekl Jiří, přistupuje velmi blízko k soudci, „snad máte úmysl mluvit se mnou špatně, ale nesmýšlíte tak. Pronásledoval jste mne svým podezříváním, dobrá, nemohu se proto hněvati, neboť vy sám jste neměl pokoje pro tytéž věci. Zachovával jste mi jakési přátelství, mluvě tak, že by ani pes nevzal od vás kůrku. Teď jste upadl do staré chyby, neboť věci se nerozjasňují a úleva najíti pravdu se od vás vzdaluje. Jářku, dejte si zajít takový mrav, jsem doma a chtěl bych k vám býti zdvořilým, budete-li však pokračovati, vjedu vám do vlasů.“

Skočdopole se již smál. „Veselá mysl hostě více sytí, než krmě a pití,“ řekl a vzápětí poprosil, aby nám přinesli kávu, či víno, či aspoň ořechy. Potom se obrátil na Josefa Půlpytla a řekl mu, že je jeho dům bídný a že za nic nestojí. Pánové vstali ze svých míst a mluvilo se páté přes deváté. Soudní nálada byla ta tam. Byl jsem tomu zmíry rád. Nezbývalo, než aby si navzájem odpustili a abychom jeli domů. Ale kdežpak, stalo se něco jiného. Pře-

devším se dal do řeči doktor Talafous, který nevěřil na vraždu.

„Nevidím důvodu, pro něž by kdokoliv směl být podezříván z činu tak děsného. Kolik a lepších příležitostí by našel vrah,“ děl, povznášeje pravici po způsobu svého řemesla. „Což by zvolil právě okamžik, kdy byla zahrada plná lidí, aby mohl být překvapen právě při činu? Mezi tolika nepravděpodobnostmi, jež se přihodily, tato je nejméně pravděpodobná. Kdybyste sledovali myšlenku, kterou zastávám, zajisté by se našlo dosti důvodů pro ni. Cožpak paní po celé dlouhé měsíce se nechystala na cestu, nebylo její zavazadlo složeno a dopisy spáleny? Nejevila známky vzrušení, nezdá se vám, že v posledním čase si počínala jako ten, kdo se loučí? Nebyla v jistém smyslu podivínská?“

Josef Půlpytel tehdy po prvé projevil zájem o to, co se mluví, postavil se právě před advokáta a jal se ho dotazovati na sto věcí. Víte to a víte ono? Kládl mu nicotné otázky, takže jsme na sebe pohlíželi, dosvědčující si, že je bez rozumu. Jak byl sešlý! Vlasy mu padaly do mžikajících očí, třásl se a hlas mu přeskakoval tak, jako by měl za okamžik propuknouti v pláč. Jeho otázky se hrnuly a byly čím dál tím scestnější. Ale když umlkl, poznávali jsme, nahlédající v jeho smutek jako psi do kuchyně, že se stydí, či že se obává otázati, byla-li paní opravdu milenkou Talafousovou.

Můj bože, někdy i slepý nalezne podkovu. Zdá se, že první z nás, kdo to postřehl, byl Vavřinec. Zatím co my jsme stáli, překládající svoje rozpaky z ruky do ruky, Vavřinec se udeřil do kolen a vykřikl, že se zříká podílu na soudním řízení. „Můj příteli,“ řekl, otvíraje náruč, jako by chtěl nešťastníka obejmout, „můj příteli, což já vím, s jakými hrůzami jste spával, cožpak se mohu bezpečiti na ubohou pravděpodobnost! Nevím nic příliš jistě, ale to, co poznávám bez pochyby, je vaše láska. Věřil jsem, že jste se dopustil strašného činu ze žárlivosti, a chtěl jsem vás pohnati před nový soud, avšak co je ten soud proti skřípění pochybnosti a nejistotám, které cukají srdcem?

Chodil jsem po všech lidech, kteří sloužili ve Skaličce před deseti léty, vyhledal jsem Kubeláka a chtěl jsem navštívit i ostatní, myslil jsem dnem i nocí na vraždu. Probůh, zosnoval jsem si ďábelský příběh. Odpusťte mi to!“

Chtěl bych mítí takového syna, jako je Vavřinec. Líbil se mi, když trhal svoje papíry a když je házel na zem. Nezdržel jsem se, abych jej neudeřil po rameni. „Tak je to dobře,“ povídám, „neboť ne vše, co sedlák mlátí, nese do mlýna. Veliká moudrost bývá, kdo se včas nazve bláznem, a ty jsi jím byl, můj hochu.“

„Hýbejte se,“ vykřikl Skočdopole opět plný smíchu, neboť i on snad cítil úlevu, „přineste lách-

vičku, ať zapijeme doznání, které jsem vždy sdílel.“

Sotva však jsme zvedli sklenice, udála se nová příhoda. Do vrat Skaličky vjížděl motorový vůz. Viděl jsem, jak se zatáčí, vtlačuje rýhu do bahnité půdy, zpod jeho kol stříkala voda a řidič vytruboval. K řasu! říkali, že po řadu měsíců sem nikdo nepříjíždí, a zatím je zde celý sněmík. Skočdopole se díval oknem, špička jeho nosu se rozpleskla o sklo a zbledla horlivostí. „Ten vůz mi není neznámý,“ řekl, odvažuje svá slova, „je to Hrstkova drožka, poznal bych ji mezi celým stádem.“

Chtěl jsem otevřít okno, ale jsem neobratný, a jak jsem trhl rámem, okenní sklo spadlo s třeskem do dvora, div ne na Vyplampánovu hlavu. Na hlavu našeho přítele, jenž již hrozil pěstí.

„Vy pijete!“ volal do našich oken, maje zvrácenou hlavu, „vy pijete, ale dejte si zajít chuť, právě přijela paní Skočdopolová!“

Na mou čest, z vozu vystoupily dvě dámy a Zababoucha. Nemohli jsme si vysvětliti, co se přihodilo.

„Kdo jde sem nebo ven, dej mu pánbůh dobrý den,“ řekl Skočdopole, „vybral bych si raději to druhé, neboť s Lucií přichází opravdu moje žena.“

Zdá se mi, že ve všech hrklo a že se zastyděli za svoje soudní vzteky. Já, neboť se mne věc nejméně týkala, jsem si mohl bubnovati na okno. Za chvíličku Vavřinec a Jiří přivedli hosty.

„Milý pane,“ pravila paní Skočdoplová, obracejíc se k Josefu Půlpytlovi, „tahle vaše Skalička je nejkrásnější místo v kraji. Jak je tu všechno přívětivé, jaký máte krásný sad, ale,“ dodala, „neděláte dobře, že si ho nehledíte.“ Paní mluvila hodnou chvíli, vychvalujíc pole a setbu a dům, a zmínila se i o hospodáři, jako kdyby kvetl zdravím.

„Dobrá,“ odpověděl Skočdopole, „je tomu doslova tak, jak říkáte, ale co vás sem přivedlo?“

„To je dlouhé vypravování,“ pravila paní Skočdoplová, „snad bude lépe, když se zeptáte Vyplampána.“

Zatím Zazaboucha si našel pohodlný kout pěkně blízko u láhve. Lucie se dohadovala s Vavřincem, nebyla zřejmě ve své kůži.

„Jak jsme se sem dostali,“ opakoval Vyplampán, „to není právě nasnadě. Tu a tam, ve chvílích prázdně,“ děl, zvedaje obočí jako za času svého úřadování, „se stýkávám s mladou dámou. Měl jsem příležitost ji představití svojí sestře, paní Zámeškové, a tu mimo nadání obě našly v sobě veliké zalíbení.“

„Jestliže se nemýlím,“ děl Skočdopole, „jde o slečnu Brzobohatou. Hrome,“ doložil, když jsme přisvědčili, „budou záhy na dně přátelství.“

„Žel,“ pokračoval náš přítel, obraceje se zády k Zazabouchovi, „dívky, uzavírajíce nová přátelství, zrazují stará. A tak slečinka hned prvý den řekla

všechno, co ví o vašich spádech. Zazaboucha ošetřoval ji nedávno při angině a po způsobu všech lékařů při návštěvách vypleskal všechno, co zamýšlíte. Ovšem, netajím se, že i já jsem odpovídal na přímé otázky, jež mi kladla. Je v tom něco zlého? Nedělejte se tak hloupí! Paní dostaly zlost, že mluvíte bez přestání o Půlpytlech, jako kdyby to nebyli příbuzní, a spěchaly vám to překazit. Abych nezapomněl zmínit se o Vavřincovi," dodal Vyplampán již v rozpacích, „dnes ráno tě hledal jakýsi vysloužilý zdejší hájenství, měl s tebou jeti sem do Skaličky a přišel pozdě.

Nehněvejte se, ať se urodí konopí. Já za to nemohu, že jste takoví tuláci. Vavřinec nebyl doma bůhví jak dlouho. Souhlasil jsem, aby vás lapily na jeden zátah.“

„Ach,“ povídá Skočdopole, „to jsme rádi, že máme tak pilné ženy, to jsme rádi, že jsme se shledali.“

Paní Lucie se trošičku zasmála, ale přece jen byla smutná. „Nebyly bychom přišly,“ pravila, „kdyby byla Skalička dočista cizí místo a kdybychom neměly dobrého důvodu. Víím, že jde o moji sestru, víím, že se dohadujete o její smrti. Chtěla jsem poprositi, abyste toho již nečinili a zanechali své hry.“

„Hry?“ řekl Skočdopole, „což se domníváš, že je to kratochvilné?“

„Bojím se, že je tomu tak,“ odpověděla.

Skočdopole vyskočil ze svého místa a jal se pobí-

hati po světnicí, domnívám se, že jen stud zabránil, aby nespočítal všechny noci, za nichž myslel na svou při.

„Kdybych směla mluvit jako Vyplampán,“ pravila Lucie s úsměvem, jenž nás okouzloval, „řekla bych, že vy i Vavřinec i Jiří jste příliš chlapi. Jste posedlí řešením úkolu, jenž dávno již není záhadou, ale truchlivou skutečností. Nemyslíte na moji mrtvou sestřičku, ale na smrt a na její způsob. Je to snad proto, že nepláčete.

Zdá se vám, že jde o soud, zatím co jde o zármutek. Říká se, že mužské hoře bez slzí uvažuje. Ach, těch vašich dohadů, kdyby se stalo snad to a kdyby se stalo ono. Můj bože, kdyby paní teta měla vousy, byla by panem strýcem. Nechte již té vády. Komu pánbůh, tomu všichni svatí, komu biřic, tomu všichni kati. Vraťme se k pokojným řemeslům a neklejme za svým pluhem, neboť kdo to činí, seje zlé semeno.“

Lucie se usmívala a byla tak hezká, že jsem již nemyslel na to, má-li pravdu čili nic. Jsem již stár, abych mohl nesouhlasit s krásnými dětmi. Za mými zády drkotá smrt čelistmi a tu mi již nesejde na ničem, než aby plynuly nové dny a nová žírnost. Aby se urodila léta, jež nespočítám. Naučil jsem se vážit si těchto malých ženušek, které nám zalidní konec století. Řekl jsem to vše a ještě mnohem více. Souhlasil jsem s Vavřincem, že roztrhal svoje

papíry, a dal jsem se do Skočdopole a do Půlpytla pro jejich bláznovství.

„Prosím vás,“ povídám, „starejte se o příští věci a jděte z cesty, když to nedovedete. Neprodužujte již neštěstí, ať je na Skaličce místo pro nové příběhy. Nechť vezmou kati starý strach.“

Zdá se mi, že se Půlpytel a Skočdopole chtěli hádat, ale odtud to šlo se zlostí jako s hory, vždyť je nikdo neposlouchal. Nakonec jim potřásla Lucie pravicí a bylo dobře. Ostatně měli s sebou Zazabouchu a Vyplampána, štěstí, že přijeli. Ne že bych si o nich myslil kdoví co, nikoliv, jsou to mluvkové, ale prvý z nich má hlomozný hlas a směje se jako vojáci na pochodu. Vypravoval jakýsi nesmysl a bylo ho všude plno. Vyplampán zatím pil, shrnuje důvody pro dobrý konec, a jeho duch se stával smířlivější a smířlivější.

„Což jsem vám to neříkal již na počátku,“ děl, obraceje se k Jiřímu Půlpytlovi, „což jsem vám neříkal, že neklid, za něhož jste si ohryzal pěst, je mi zárukou neobyčejné povahy? Což jsem nerozeznával na prvý ráz příbuznost vašeho bloudění s romantickými vzteky, jimž navzdory svému lepšímu přesvědčení jsem nakloněn podržeti palec? Jakž by ne, tyto vlastnosti jsou katalogisovány v dějepise písemnictví. Nuže, hlavu vzhůru, co na tom, že jste tlachal u Nezkušeného píscklete a po lesích. Zapomeňte na to, byl to následek špatné četby. Již je

dobře. Již jsem vám odpustil. Nuže, napijme se!“

Za chvílku jsme si vzpomněli, že paní Skočdopolová ani Lucie nás již neposlouchají, chodily po hospodářství.

KAPITOLA DESÁTÁ

Na třetí den přibyli Josef a Jiří k Skočdopolům jako staří přátelé. Shledal jsem, že se oba bratři více sobě podobají než jindy. Josefovy šaty byly o poznání lepší a Jiří byl oděn nedbaleji. Pociťoval jsem z toho úlevu. Mluvílo se také trochu jinak než při poslední schůzce. Panečku, Skočdopolovy ženské nás již tak nechválily a Skaličku také ne.

„Myslím,“ řekl Josef, když se již rozmlouvalo dobrou hodinu, „že bych snad měl zavolat zedníky, aby opravili trošičku dům. Všiml jsem si, že velmi sešel.“

„Obytný dům?“ pravila paní Skočdopolová a její tvář zružověla zájmem, „co vás nemá, to právě je to poslední, nač máme mysliti. Obnošený klobouk na cestě nezmokne, avšak teď je čas polních prací a sadařských prací. Vždyť nemáte koňské potahy, ani dobytek, ani brav. Avšak jakmile jste na věc pomyslel, již je napravena.“

Potom nás vedla do stájí a do chlévů, a prochá-

zejíc podél řad kravských zadků, označovala jalovice a ony z dojnic, jež byla hotova půjčiti do Skaličky. Smluvili jsme ještě dva páry volů, a jak to bývá při selských smlouvách, zvážili jsme svůj dobyteček. Nepočínali jsme si snad ledabyly, byli jsme přesní a ještě jsme si kapánek přidali na váze. „To je pro povzbuzení,“ řekl Skočdopole a chechtal se, našed tuto výmluvu. „Víte, proč čert zbil bábu? Že se neuměla vymluviti!“

Dobytek byl tímto stěhováním celý poplašen, jedna jalůvka se vytrhla ze skotákovy ruky a proháněla se po dvoře jako divá. To není snadné polapiti takovou potvůrku a přivésti ji k rozumu! Bylo s velikou nevýhodou, že jsem to zkoušel. Ale již tu byl Vavřinec a popadl ji opravdu po řeznicku.

„To je po prvé,“ pravila paní Skočdopolová, „co vy mužští jste k něčemu dobří. Jděte, čpíte všichni kanceláři, a div že neběháte s pery za uchem.“

„A to bych se na to podíval,“ odpověděl Vavřinec již zcela vážně, „to bych se podíval, umím-li se ohánět v hospodářství čili nic. Přál bych si, abyste mi svěřili ten statek na jediný rok.“

„Zkusme to! Zkusme to,“ opakovala paní, zatajujíc svoji radost, „zkusme to, či raději toho nechme. Kdežpak, dnes již nebývá doma ani skřítek. Doma žádnému slano ani masno není, jinde voní mu koření. Jen si jdi, jen si jdi po všech čertech, beztoho bys jen zkazil to, co již je.“

„Myslím si,“ řekl Josef Púlpytel, „že by se Skalička hodila k tomu, abyste ukázal, co všechno dovedete. Pojdte se mnou!“

Smáli jsme se, považující toto vybidnutí za žert, ale Lucie o něm mluvila znovu a znovu. „Proč bychom nešli? Proč by ne?“

Rozmlouvali jsme již ve světnici, která přiléhá ke kuchyni. Služtičky drkaly nádobím a jedna z nich si prozpěvovala. Pootevřel jsem dveře, abych se na ni podíval, ale, hrome, ta byla škaredá! Skláněla se nad tloukem a seškrabovala s něho jakousi kaši. Ano, byla praškaredá, avšak za ní stál jakýsi chlapík, který měl o věci zřejmě jiné mínění. Pokuřoval po děvčeti jako kocour, obnažuje v úsměvu dřavý zub. Ale již mne zhlédl, děvče přestalo zpívat jako když utne a vozka zachřestil klíči, které přišel vrátit. Aby se neřeklo, zavolal jsem na Skočdopolova ohaře, jenž spal u kamen. Tu se ozvala nová písnička.

Ta holka nebyla tak zlá!

Vrátil jsem se k svým přátelům, usmívaje se pod vousy. Trochu se ještě mluvilo, ale já jsem poslouchal prozpěvování. Za chvíli si v kuchyni vzpomněli s drhnutím, rozeznával jsem jasně zvuky rýžáku. Paní Lucie, snad abych lépe slyšel, co se zpívá, připojila svůj hlas k hlasu děvčete a Vavřinec jako na povel se k ní obrátil. Propukl jsem v smích a smál jsem se z plna hrdla, až mi tekly z očí slzy.

Panebože, řekl jsem si, dnes by mohly ty holky

otěhotněti. Ty dvě ženušky si byly tak podobny, že mne nenapadly Luciiny výhody. Avšak kdo je chudý, bývá vždycky bit.

Když jsem opět začal poslouchati, co se vypravuje, táhlo na pátou hodinu. Jiří a Skočdopole mluvili o honbě. Co si počítí v čase hájení, když nesmíte pohlédnout ani na krkavce.

„Čas platí, čas tratí. Co dělat,“ řekl můj přítel, „nevydržím na jednom místě. Jestliže jsme opravdu skončili svůj spor, budeme přinuceni počítí nový.“

„Není z vás strach,“ odpověděl Jiří, „neboť již šetříte více dnů než klobás.“

Tlachali ještě chvíličku a paní Skočdopolová je poslouchala aspoň na půl ucha, hotova zasáhnouti, kdyby se rozmluva stávala povážlivou. Ale nebylo toho třeba. Vstal jsem, chystaje se k odchodu, a tu právě vešla paní Zámešková. Její dcery již odjely a sama byla rovněž připravena na cestu. Rozloučili jsme se, avšak paní, jak tomu bývá u stárnoucích ženských, si sedla na růžek židle, rozmlouvajíc, jako by bylo času nazbyt.

„Můj bratr,“ pravila, „můj bratr Vyplampán mne zdržuje, abych zůstala. Musím vám říci, že jsem se opravdu na něho zlobila, ale konec konců, je tak sám.“ Nyní paní spustila o jeho opuštěnosti, o jeho přednostech a srdci, hotova přimhouřiti oko nad jeho spády. „Víte,“ dodala, zatím co my jsme se smáli, „bylo by moudřejší, kdyby se oženil. Ano, měl by

se poohlédnouti po paní v přiměřených letech, ale co s ním, jestliže se již rozhodl. Bude to přece lepší, než aby působil veřejné pohoršení. Kdyby byl bohat, kdyby to děvče bylo nějaká lehkomyšlnice, ale vždyť ten outrata nic nemá a slečince popletl sám hlavu.“

„To si myslím,“ děl Skočdopole, „je bez groše, ať tedy zůstane ctnostný. Ať se ožení. Milost víže a chudoba ještě tíže. Však bychom mu to nedovolili, kdyby něco měl!“

Nicméně paní Zámešková to myslela dobře.

Asi za tři dny jel Vavřinec opravdu do Skaličky. Vrátil se pozdě večer ošlehán větrem a červený, jako by popíjel o několik direk výše. Nazítřek vzal s sebou Lucii a jindy starého soudce a opět jindy paní Skočdopolovou.

Po měsíci či ještě později jsem se octl na skaličském statku i já. Panebože, to byla krása! Viděl jsem všude plno chlapů, plno řemeslnického lidu, plno dělníků, kteří kvapili se svým dílem a pobíhali s nástroji. Černí a rudí kováři, jak ohnisko hasne a opět vybuchuje, vystruhovali pilníky a jejich krásná práce kráčela vpřed za rázu kladiva. Pah, ten tam byl starý krám. Ten tam byl žal, o němž jsme mluvivali. Hned vedle horkých chasníků se usadili koláři, to byl tanec! Hoblík a hoblice, pořez a poříz, kozí nožka a podbradka a širočina a dláto a nebozezy a zaklení, jež dopadne jako

kdybyste švihli bičem, to vše se otáčelo a svištělo a padalo a znělo, jako kdyby šlo o nástroje rusalky. Ale nic takového! Viděl jsem dobře, že mládenci mají na zídce džbánček a že si přihýbají. Ovšem! Jděte nám s rusalkami, svedeme lepší věci, máme-li co jíst a pít. Tehdy jsme veselí, tehdy nám jde dílo od ruky.

„Vy toho dovedete, vy břicháči,“ řekl mi Skočdopole. To je ovšem pravda, ale proto nemám menší radost z práce a z dělníků. Chtěl bych, až jednou budu vcházeti po zádech do kostela, aby se mnou šli chlapi v zástěrách a nesli svůj prapor.

„Vy dryjáčníku,“ pravil Skočdopole a pleskl mne přes záda, „nepřejte si víc, než co zasluhujete, a nechte již vzdechů. Podívejme se raději na zedníky!“

Poslechl jsem. Od zedníků jsme šli k sedlářům, od sedlářů k zahradníkům, od zahradníků k těm, kdo kladli drenážní potrubí, z pole k švýcarům, ze stáje do koníren a nakonec do kuchyně. Konec chválí dílo a dává znáti, jaká věc jest.

„Na mou duši,“ povídám, „vy, lidičky, nevíte, co máte za štěstí, že jste se sešli se svým protivným steskem a že jste si mohli vyřídit svou při.“

Eh, ký čert mě má k tomu, abych mluvil jinak, než se sluší, vždyť jste si nic nevyřídili! Vždyť z vás nikdo neřekl nic nového. Ba ne, v tom to vězí. Jsme zabeďnění a na konec býváme stejně hloupí, jako

jsme byli na začátku. Na štěstí však jste si odpustili nad svojí příhodou, aniž se vám podařilo ji poznati. Tím lépe, jste o špetičku skromnější. Snad si již dáte zajít chuť a nebudete vystavovat na odiv soudcovský bystrozrak, špinavý žal a pojízdné hoře. Jděte s tím do pekla, člověk může, chvála pánu bohu, býti živ, jak se mu ráčí, avšak jen z toho, co jest, nikoliv z toho, co bylo.“

„Hleďme,“ řekl Skočdopole, usedaje k oknu, jež jsem kdysi rozbil, „hleďme toho filipa, máte ještě nějakou radu?“

Odpověděl jsem, že jich mám ještě tisíc a jednu. Ale dal jsem se prosit, abych jim aspoň řekl, že se sluší pozvati Kubeláka. „Požádejte jej o maličkou úsluhu, způsobte, aby se mu opět něco přihodilo.“

Josef Půlpytel, týž, který jindy sotva otevřel ústa, měl dnes řeči nazbyt. „To,“ povídal, „není nic jinak, než že přišla kosá na kámen, pištec na hudebníka a holič na bradýře, neboť totéž mi dnes řekl již Skočdopole.“

Vrátili jsme se domů k večeři a šli jsme k Nezkoušenému pískleti; moje místo bylo obsazeno jakýmsi člověkem s dlouhými vlasy. „To je z toho,“ řekl jsem Skočdopolovi, „že mě vlečete hned sem, hned tam. Budu již pomalu hostem u svého zvyku. Kolik večerů jsem ztratil! Kolik dnů jsem neviděl Vyplampána a Zazabouchu.“

Tu jako na usmířenou se na mne obrátil kuchař, nebylo vyhnutí, musil jsem mu odpovědět úsměvem a již tu byl náš student a usadil mne ke stolečku, jenž za nic nestojí. Skočdopole ještě chvíli vzdoval, ale byl hladov a neměl na vybranou. Jedli jsme mlčky. Uprostřed večere přišel Zazaboucha a nám se rozvázaly jazyky.

„Pročpak sedíte proti té skleněné stěně,“ řekl náš lékař. „Kdo se dívá večer do zrcadla, dostane žloutenku.“

Konečně jsme se stěsnali všichni u stolečku při zdi, dotýkající se navzájem koleny. Bylo nám dobře.

„Víte, proč nepřichází Vyplampán?“ otázal se lékař. „Myslí na ženitbu. Bojím se, že dočista zhloupl. Na štěstí Leonie již zapomněla na několik dnů, kdy ji bavilo předstíratí nevinnost. Setkal jsem se s ní dnes ráno. Byla vyfintěna jako nikdy předtím. Vím, že je to nestálá holka, a vím, že má pokdy na Vyplampánovo přátelství (právě tak jako na mě) jen v období oddechu mezi dvojím úspěchem. A ten čas opět nastává. Viděl jsem, že její zastřižené vlasy dorůstají.“

„To je dobře,“ poznamenal Skočdopole, „vymyslíme si o ní nějaký příběh a pěkně za tepla jej vy-zvoníme.“

„Pomlouvati? To bych raději držel tři kopy. Vy jste mi pěkný zastánce dobrých mravů, není dost na tom, co se Leonii opravdu přihodí? Má milence! Vím

to, protože mi to včera řekla," odvětil Zazaboucha. Skočdopole se nezdržel, aby neprojevil radost nad zachráněním našeho přítele, ale lékař mávl jen rukou, poznamenáváje, že nebyl nikdy v nebezpečí.

Druhý den asi o desáté jsme šli k Vyplampánovi na návštěvu. Byl pěkně vymydlen a chodil od okna k oknu. Jeho světnice, kdysi plná papírů, podobala se nyní krajině, v níž roztály sněhy. Bylo tu zeleno od naděje.

„Vyplampáne, příteli,“ pravil Skočdopole, odkládaje klobouk, kabát a hůl po starém zvyku na knihovnu. „Jdeme vám říci, že jste vrácen Nezkušenému pískleti, své literatuře a nám, kteří jsme stálejší než nevěsta. Již se neoženíte. Vaše děvče chodí s jiným!“

Vyplampán vzal jednu z knih a jal se odstraňovati popel, který uvízl mezi jejími listy. „Vy kujone,“ odpověděl po chvíli, „chcete mne postrašiti? Přišli jste se mi vysmát. Chcete vidět, jak budu nabírat do pláče. Ale kdež, to jste nadarmo pospíchali. Kdyby bylo pravda to, co říkáte, odpověděl bych vám, že jsem to předvídal. Ale Leonie mne za chvíličku navštíví. Můžete se s ní setkati, jestliže se zdržíte, vy poslíčkové.“

„Leonie je pěkná kozička,“ řekl Skočdopole, „a nemám nic proti tomu, aby zůstala ve vaší ohradě, ale jestliže si věc rozmyslí, nepřijdete přece o rozum?“

„Kdo zůstal do padesáti let chud a bez ženy, ať si již později nezoufá,“ odpověděl Vyplampán, ale viděli jsme, že nevěří svému štěstí. Potom jsme se posadili pěkně ke kamnům a rozmlouvali o nemocných doktora Zazabouchy a o pošetilostech, které se mu přihodily. Vyplampán s lhostejnou tváří dovedl obratně využití několika okamžiků, když jsme byli obráceni, aby zhlédl běh ručičky, jež se blížila k jedenácté. Nepospíchali jsme valně s odchodem, ale zároveň se nám nechtělo trápit starého milence a přiváděti ho do rozpaků ještě větších. Jeho neklid vzrůstal a byl patrnější a patrnější. Když odbily hodiny, vstali jsme k odchodu.

„Sbohem,“ řekl Skočdopole, jemuž sebezapření dodalo jisté ušlechtilosti, „vzpomněl jsem si, že mám vykonati jakési pochůzky.“

Vyplampán nepohnul ani brvou. Již jsme brali za kliku, tu náš starý přítel přirazil dveře a povídá: „Nechtěl byste odložit svoje nákupy na zítřek? Hrome, snad neváháte se mnou strávit hodinku či dvě. Což jsem takový hlupák, abych si zasloužil šetrnosti, jež s vás odkapává? To je toho, nepřijde-li slečinka na snídani! Mám naději, že toho zhltnete dvakrát tolik a že budete pít stejně dobře.“

Posadil se, nádherný jako krocan, ke stolu v jídelně. Zůstal jsem po jeho levici a Skočdopole byl vpravo. Pili jsme a jedli a opět jsme pili. Vyplampánův lalok zrudověl a jeho oči nabyly starého lesku. „A co,“ řekl, přiklepávaje držátkem vidličky na stůl, „ze starého kožichu nebude dobrá podšívka. Co bych si počal s tou Leonii? Chválil bych ji jako svaté kosti, a malá hašteřilka by obracela všechno naruby. Člověk mého stáří nemá již vkládati příliš srdce do svých nadějí. Hle, jedna z nich mě právě mívá. Ale ať visím, nerozeznávám-li parohy nad jejím čelem. Můžete mi dosvědčiti, že se ještě nosí ta čelenka? Ovšem, že ano! Jaká čest, mohu-li si nasaditi doposud klobouk!“

„Někdy za těžkých chvil,“ řekl Skočdopole, „slýchal jsem vás tázati se, co by udělal váš gymnasijský ředitel. Nuže, jak by si asi dnes vedl? Sakroval by, či dal by se do pití, či vytáhl by svůj kapesník?“

„To byl jasný a vznešený duch,“ odpověděl Vyplampán. „Znal jsem ho deset let a mohu to uhádnouti s ohromující jasností. Za podobných okolností byl by se pohádal se školníkem, na nějž měl pifku. Činil to vždycky v období útlaku a tísně. Vídal jsem ho častokrát, jak spěchal chodbou, a tu se jeho císařský kabát v zlověstných záhybech plandal nad kolenem. Panečku, tato část oděvu je lék od malosti. To byste viděl, jak bych vám odpovídal, kdybych byl

v té kutně! Stáli bychom nos proti nosu jako školní příkladové a moje důstojenství by zvítězilo, aniž byste otevřel hubu. Eh, jaké štěstí, že nám převrat nepodřezal krky. Nebýt hrdinného odboje, nikdy bych nepoznal, že jsem nesmýšlel tak, jak jsem smýšlel. Krátce, zůstalo by utajeno, že jsem se zapíral.“

„Dost,“ řekl Skočdopole, položiv ruku na láhev. „Vy mi neodpovídáte na otázku. Zdá se, že jste se záhy utěšil.“

Díval jsem se trochu z okna. Zima již postoupila o hodný kus cesty. Dlažební kameny se leskly drobným deštěm a do tohoto třpytu směsice vozů vpisovala těžko čitelné iniciály. Mohl jsem sestavit věštbu z těchto znaků. A tak, nemysle na nic určitého, snažil jsem se uhádnouti, co se stane zítra, za pět let a za desetiletí. Tyto myšlenky mě zaměstnávaly, zatím co rozmluva mých přátel stávala se hlomoznější a hlomoznější. Utichli, právě když mě věc omrzela. Chvilku jsme rozvažovali, co si počneme, a nakonec jsme šli k Skočdopolovi.

V tom čase se dály na Skaličce věci již málo vhodné pro vypravování. Slýchávám, že se touží po soudních přiběžích s důmyslným agentem. Žel, Skočdopole ani jeho syn Vavřinec se mu nepodobají. Jsou to sedláci, jsou si navzájem všichni podobni jako vejce vejci a nikdo z nich nemá jasnou hlavu. Bývají přístupni důvodům lásky a jsou náchylní k rvačkám. Mají srdce plné krve a uši jim zčervenají pro slo-

víčko. Rvali by se s chutí a po sousedsku až do konce, nelitující nějaké kapičky, jež stříká, ale to vše jsou způsoby lásky. Vždy jsou ochotni odpouštět si a přistoupiti na ubohý výklad. Na záminku štěstí. Jsou ochotni vrátiti se na svá pole. Jsou ochotni něčemu uvěřiti. Starý Skočdopole je největší šelma. Chtěl si prodloužiti mládí, ale nevyplatilo se mu to; je odstaven. Vavřinec pochodil lépe, ale konec konců vyhrály při Skočdopolovy ženské. Krev není voda. Myslí, že bylo spravedlivé, aby rozhodovala paní Lucie.

Nuže, nyní je na Skaličce mír a pokoj. Josef a Jiří běhají po polích, ale ten, kdo hospodaří, je zajisté Vavřinec. Starý Skočdopole se dívá přes plot a chce se hádat. Tu je mu setba řídká, krmení nevydatné, vepři chcípačtí a koně jako žebřiny. „Každá věc tady křičí za svým pánem, vy hubeňourové,“ povídá, „všechno tu jde napříč a nestojí za nic.“

Nejlépe si s ním pojedná Jiří Půlpytel. „Jakže, to že nic není, víte, o kolika vstáváme a kdy jdeme spat? Zkuste to s námi, zřekněte se na týden svých kumpánů, uvidíte, jak budete potenku skákat.“

Paní Skočdopolová se zřídka na Skaličce ukázala, kdykoliv však přišla, měla co říci. Poslouchali ji bez námitek.

Ale Josef jí byl nejvděčnější. Jak se ten chlapík změnil! Kdysi zasmušilý, nepořádný a snad líný, zoufalec, jehož bledosti se nedotýkalo slunce, býval nyní celý den na nohách. Mluvíval ze starého zvyku velmi

málo, ale když seděli u stolu, vypravující, co je po polích kde nového, rozvázal se mu jazyk. Přece se mi však zdá, že mu někdy vzpomínka připaluje křídla, neboť před Lucií býval na rozpacích a zřídka kdy se na ni podíval. Byli však přáteli. Hrome, věc nejde tak zoztra. Pláčeme-li deset let pro ženu, nemůžeme snadno mluvit s její sestrou. Skočdopole říká, že jsou si velmi podobny. Tím hůře. Nu, co bylo dříve kříž, je nyní křížek. Bude mu již snáze pracovat.

„Víte, paní,“ řekl jsem jednou Skočdopolové, „ten Josef je hlupák, kdyby si byl počíнал, jako si vede teď, mohl být dávno ženat. Co říkáte, netrefil jsem do živého? Není to prvý lék od smutku?“

Ale paní Skočdopolová pokrčila jen rameny. „O svatbách se nemá mluvit dříve, dokud nejsou přede dveřmi. Možná, že máte pravdu, ale vy ani já mu nevymyslíme nevěstu. Však si poradí, až si sedne.“

Blížilo se již k podzimu a sklizeň byla dávno ve stodolách. Skočdopole, Vavřinec, Jiří a Zazaboucha chystali ručnice. Počaly honby, ale dříve než jsme se oddali těmto zábavám, měli jsme přivésti Vavřince a Lucii ze Skaličky. Mladá paní se nás již trochu stranila. Pro ni příběh teprve začínal. Její postava se proměnila, chodila zvolna a osvojovala si úsměvy, jež jsou krásnější nežli spanilost.

„Nezestárl jsem právě včas?“ říkal starý Skočdopole, ohlížeje se za ní opatrněji, než mu dovolovaly

jeho obhroublé zvyky. „Jaké štěstí, že budu mít pokdy na pohádky.“

Jeli jsme ze Skaličky jako ze svatby, ale Půlpytlům nebylo nejveseleji. To si myslím, dva mužští v takových haluznách! Ale je na nich, aby se měli k světu.

Čas plyne příliš rychle, byli jsme všichni spokojeni. Vyplampán zapomenul na svoje dobrodružství. Skočdopole trochu zbřichatěl, Půlpytlové přijížděli den co den a nakonec jsme se všichni tak spřátelili, že jsme mohli mluvit o starém neštěstí volně a bez bolesti.

Skočdopole, Vyplampán a já jsme nedělali nic užitečného. Ale ti ostatní byli pilní a oháněli se tak horlivě, že my staří zevlouni jsme si mohli přisvojit ždíbec cti, jenž na nás přebýval. Bylo nám dobře, ale sotvaže jsme si to uvědomovali, sotvaže jsme si protáhli údy, zkrušila nás zpráva, že se Lucie těžce rozstonala.

Všude práce, všude kříž, všude je nějaká tíž. Cožpak práce, o tu by nebylo, ale mysliti na smrt a v tomto požehnaném stavu!

„Můj bože,“ řekl Zazaboucha, „jsem starý sluha hrobníků a smrti, viděl jsem dodělávati neviňátka, často mne zděsil pohled, chroptění a cukání ruky těch, kteří umírali, ale nechtějte, abych stál u tohoto lože. Moje ucho již neslyší a nenahmátnu tepny. Zavolejte jiného lékaře.“

Ale vyspílali jsme mu a vrátil se zpátky. Šlo o zápal plic. Probůh, kde přišla k své nemoci!

Říkává se, že je zdrávo tam, kde je větrno. Vyplampán posílal maličké lék, za nějž se nemá děkovati, aby pomohl. Na štěstí (a pravím to, jakkoliv nevěřím na lékaře) Zazaboucha zahlédl tento lektvar a zaklel, až nás obešla hrůza. „Hlupáku,“ křičel, „ponechte si své šprýmy k Nezkušenému pískletí.“

Stáli jsme každého rána na dvoře, čekajíce, až lékař vyjde. Starý Skočdopole na nás kýval z okna, ale nechtělo se mu od nemocné. Nebylo mu již do řeči. Pátého dne přijeli Půlpytlové a starý Kubelák. Nevím, byl-li mu dopřán klid a útěcha jeho stáří. Nezměnil se od skaličské návštěvy a teď, maje snad důvod pro svoje štkání, usedavě plakal. Zdálo se mi, že je to neslušné vésti si beznadějně pod okny, za nimiž dosud mládí a smrt měřily svoji sílu. Dosud se nevzdala. Dosud dýchá, proč pláčete?

„Zemře,“ odpovídal, vzlykaje. Zděsil jsem se, vida hrozné zaujetí tohoto starce, tohoto chrta, jenž vždy stačí kolům bolesti. Zděsil jsem se, že dosud myslí na její sestru a zůstal nevykoupěn.

Za chvílku pootevřel Zazaboucha okno. Hrklo mi v útrobách, jako bych slyšel v polospánku své jméno a děsivé zapraskání. Báł jsem se. Vyplampán sáhl k svému klobouku. Jediný Jiří se vzmožil na otázku, co se přihodilo. Řekl to jako chlapec u zkoušky. Lékař zamával rukou a beze slova zavřel.

Domnívali jsme se, že Lucie umřela. Ale Zazaboucha, když jsme se ho později ptali, co nám chtěl, nevěděl ani, že otevřel okno, a hádal se, jako by to nebyla pravda. Bylo mi to důkazem, jak i takový ostrílený pták může být zmámen v blízkosti smrti. Tato hrůza byla již poslední.

Na druhý den se nemocné ulevilo a odtud bylo jisto, že se vystuně. Zazaboucha byl nafoukaný až až a nic se neostýchal pánaboha mluvit o svých zásluhách. Je to chlubná kůže! Asi za týden nám dovolil nemocnou navštívit. Sešli jsme se tu všichni mimo Kubeláka. S ním věru nic není. Toť se ví, že jsme upadli do rozpaků, co říci? Přece nebudeme mluvit o tom, že jsme se báli. Strkali jsme se trochu již ve dveřích, ale před ložem jsme byli dočista neobratní. Velcí, tlustí, měděných tváří a s čenichy plnými vína kývali jsme jen hlavami, opakující: To je dobře, to je dobře! Mně vrzaly boty a Vyplampán chodil tak hlučně, jako jezdí vůz. Zaplať pánbůh, že s námi byli Půlpytlové. Když bylo již příliš dlouho ticho, díval jsem se na ně, abych je povzbudil. Usmívali se jako Filip na kroupy a nedostal jsem z nich slovíčka. Jsou přece jenom chrapouni a selští hřbeti.

Tu se nás paní Lucie zeptala na jakousi hloupost a my jsme odpovídali sborem a sborem jsme jí potřásl rukou.

„To jsem rád,“ řekl Jiří, když jsme byli ze dveří,

„že její zdraví nezávisí od našeho vybraného chování.“ Panský kousek, sviňský obyčej. Řekl jsem mu, že jsem spokojen i s touto neomaleností a hlupáctvím, které z veliké radosti stříhá jen ušima.

Po několika dnech, když jsme přišli opět do Skočdoplova dvora, kynula nám nemocná oknem. Stará důvěrnost se vrátila, nebáli jsme se a mluvili jsme opět volně, co nás napadlo. To vše, společná tíseň a úleva, jež přišla vzápětí, učinila nás dokonalými přáteli. Doslova! Měl jsem jakýsi dloužek, jenž se mi táhl po léta a velmi mne tížil. Zavázati se jest snadné, ale plnění slib bývá obtížno. Při mém řemesle po všechny časy je roboty do soboty a peněz do neděle. Co jsem měl dělat? Řekl jsem si, že ušetřené peníze jsou dvojnásobné, a obrátil jsem každý haléřek, dříve než jsem jej vydal. K Nezkušenému pískletu jsem již nechodíval. Večeřel jsem doma mléko a počítal, kdy již budu míti ten pytel peněz. Jednou ke mně přišel Skočdopole a bez dlouhých okolků mi vysázel na stůl, co jsem potřeboval. „To je tak,“ řekl na vysvětlenou. „Vaše hospodyně vás zrazuje. Chcete-li si uchovati před ní tajemství, nezapisujte svoje závazky do kalendáře. Polovinu této částky mi pro vás přinesl Půlpytel.“

Mohl jsem se jim oběma vysmát a odpověděl jsem, že mne nic nepřiměje, abych peníze přijal. „Kdo své dluhy platí, tomu roste statek. Jsem rád, že se ke mně tak dobře máte,“ povídám, „ale od-

neste si své penízky. Kdežpak, platit dluhy dluhem u svých přátel. Člověk nemá nikdy pokoušeti cizí dobrotu. Snad byste se na mne ošklíbili, vy zazobanci. Mladý kuň jde v peníze, starý z peněz. Kdo ví, co se se mnou do roka nestane.“

Plácali jsme se oba na kapsu a přitom jsme se smáli. To je toho, míti peníze, ale přece jsem byl rád, že mně je nabízejí.

Ve svůj čas narodila se Lucii dceruška. To byla sláva! Zdálo se, že největší radost má Josef. Mně by se byl více zamlouval chlapec a Vavřinec snad také myslil na syna, neboť teď dělal, jako by se nechumelilo a jako by se ho věc netýkala. Ti, kdo si přáli, aby se narodilo děvčátko, vybírali pro ně sladká jména. Já jsem byl pro Kateřinu, ale Josef opakoval, že se nemůže jmenovati jinak, než její mrtvá teta. Víte, že to ten chlapík prosadil? Jmenuje se Eva.

Eva, Evka, Evička, Evinka, Evula, Evulka, Evulinka, co je to za volání? Koho to odlišuje?

Ale člověk musí býti spokojen, i když prohraje. Opička má hlavičku jako čtyrák, šklebí se a vrní. Říkají, že se usmívá, ale neviděl jsem to. Mám spíše strach než radost a bojím se, že umře, když náhle zčervená a špulí hubičku. Čert ví, jak jí může Lucie rozumět! Toto štěstí je věru plné starostí.

Když se blížil Luciin čas, Jiří Půlpytel trval na tom, aby Vavřinec zavolal cizího lékaře, který by byl se svými nástroji pohotově a mohl, kdyby se

snad udála nějaká nepravidelnost, porod ukončiti. Všichni jsme shledávali, že je to moudrá rada, ale jak to říci Zazabouchovi? „To je totéž,“ děl Skočdopole, „jako poslati našeho přítele do starého železa. A to ne, jsem mu zavázán více než slušností. Myslíte, že se nevyzná ve své věci? Myslíte, že je to nějaký budižkničemu, protože s námi večeřívá a protože pije víno? Panečku, s jeho pomocí se již narodilo dětí! Bude vám chvíličku krušno? Co na tom, však si ulevíte! Ale já, žena a Vavřinec dostaneme strach, až nám Zazaboucha řekne, že je čas báti se.“

Lucie a všichni Skočdopolovi opakovali totéž a tak jsme nepořídili. Ale Jiří dopsal přece kterémusi proslulému lékaři, s nímž se znal, aby přijel do našeho města. Dva dny s ním hrál v šachy.

Má-li člověk nějaké tajemství, učiní nejlépe, když se ho včas zbaví. Řekli jsme to Zazabouchovi ještě zatepla. Napřed se trochu nadouval a nakonec si posteskl, že mu to Púlpytel zatajil. „Tři jsme mohli hráti v karty,“ dodal s povzdechem.

Nedlouho po těchto událostech Leonie opět osiřela a hle, Vyplampán zapomněl na svoje dobrá předsevzetí. Jejich přátelství se opět obnovilo. Zastihl jsem je dvakrát či třikrát v důvěrném rozhovoru. Jednou jsem chodil s tlusťochem městem, již přituhovalo, a když se do nás dala zima, zašli jsme znenadáni k Zazabouchovi. Lékař prý nebyl doma.

Pah, poznali jsme Leoniin kožich, jenž visel v před-síni.

„Kdybych měl jehlu a nit,“ řekl Vyplampán, podobaje se starověkým mudrcům, „zašil bych té potvůrce kabát.“ Ale neodpustil si udělati na něm aspoň uzel. Byl vyléčen.

Maje ruku v ohbí jeho lokte, vracel jsem se s ním domů. Cítil jsem, že nemám, co bych mu vyčítal, a tu mně přišlo na mysl, jak kdysi horlil proti Půlpytlovu vypravování. Zeptal jsem se ho, co s ním tehdy bylo.

„Arci,“ povídal, „kampak na mě s takovým básněním. Mně hová řeč bodrá a rázná, naproti tomu, co se vypravuje, budiž tak ušlechtilé, abych to mohl vyjádřiti krásným příslovím, jež zní: S poctivostí nejdál dojdeš. Jděte mi s vašimi MÁJI! a s takovými násilnostmi, copak je pravděpodobno, aby loupežník mluvil ve verších?“

„Milý příteli,“ řekl jsem, tiskna jeho starou paži, „slovesnost je právě tak hezká holka jako Leonie a stejně tě podvádí. Ale nic si z toho nedělej, že spí s jinými.“

Šli jsme oklikou k Nezkoušenému pískleti, stále rozmlouvající. Odpočítal jsem si peníze a chutnalo nám dvojnásob, zvláště když přišel Skočdopole.

„Lidičky,“ pravil, sotvaže usedl, „mám pro vás novinu. Kubelák píše, že se oddal sběratelství křestních penězů. Jeho sbírka již nyní je prý podivu-

hodná.“ Přečetli jsme si dopis nahlas. Zněl rozumně. To jest, blázniviny nešťastníkovy byly méně truchlivé.

„Nyní,“ řekl Vyplampán, „nezbývá než vyzvědět něco o Talafousovi, co asi dělá?“

„Vím to,“ odpověděl Skočdopole, „jeho osud není ani zdaleka zajímavý. Zbohatl, má břicho jako vy dva, lze a staré příhody, jež připodobnil k špatnému románu, dodávají mu významu v očích jeho ženy. Někdy se ho dotkne žhavá vzpomínka a tu chodí po své kanceláři a opakuje si všechno, co řekl tak, aby to znělo pro něho co nejvýhodněji. Ale již slabé zaklepání na dveře ho vrací úřadu. Byl to hýsek a není leč měšťák!“

„To je dobré, to se vám povedlo, copak si myslíte, že jsme něco jiného?“

„My,“ odpověděl Skočdopole, „na rozdíl od tohoto pišišvora jsme měšťáci chlapáctí. My jsme darmojedi, břichopásci, holkáři, výtržníci, pijáci, žvanilové a smíškové. Jsme staří a scípne na svoje chyby. To je spravedlivé. Odpuštěme Vyplampánovi, že se dočista nevydařil, a můžeme říci, že nikdo z nás není tichošlápek. Pijte! Každému hraje chvíli. V kterési noční hodině počíná novovek, jenž se k nám obrátí zády. Hrome, chtěl bych být při té slávě, až se začne ve světě poklízet. Chtěl bych být při tom, třeba s připálenými vousy.“

„Já ne,“ řekl Vyplampán. „Není nad suchou cestu

rozumu a pokrokovosti.“ Žvanili jsme až do půlnoci.

„Na příští čtvrtek,“ řekl Skočdopole, louče se s námi, „máte přijít do Skaličky. Zazaboucha přijal již pozvání.“

V ustanovený den padal sníh. Byla překrásná sanice a Skočdopole váhal jeti vozem. „Což abychom cestovali po saních, koňmi a v kožiše jako za starých časů? Neřekl jsem, že středověk ještě trvá?“

„Vy provedete vždycky svou,“ pravila paní Skočdopolová. „Není to hřích hnáti koně takovou necestou?“

Chtěl jsem se podívat, jak zapřahají, ale paní mne zadržela za rukáv. „Prosím vás,“ otázala se se znepokojenou tváří, „co je to s Vavřincem? Od několika dní je zase ve větru. Sotva jej propustilo ze slibu jedno bláznovství, již běhá za jiným. Bojím se, že druhé je horší prvního.“ Vrtěl jsem nad tím hlavou. Ta paní má opravdu starost se svými mužskými.

Skočdopole zatím už stál u hlav koní a práskal bičem. „O svaté Barboře jsou saně na dvoře. Tak to má být. Nechcete jeti s námi?“

„Ne,“ odpověděla, „a nejraději bych odvedla kobylky do stájí. Pamatujte si, že dobrá sanice je koňská smrt.“

Ale nic naplat. Již jsme seděli. Zazaboucha měl huňatou čepici, Vyplampán si ovázal uši šátkem a mně vykukovala z límce jen špička nosu. Hospodář se ujal otěží a vyjeli jsme ze dvora.

Sanice je andělská jízda. Podobá se, že jedete po oblaku, ale vítr vás řeže a štípe a pálí, nestačíte si utírat staré oči. Seděl jsem vedle Skočdopole a otázel jsem se ho po Vavřincových spádech. Starý pokrčil rameny a usmíval se.

„Toť jeho věc,“ řekl, když jsem naléhal. „Já nevím, je to něco podvratného. Prosím vás, jsme starší více než o třicet let, chcete, aby myslel na tytéž věci jako my? Či měl by se vás snad potázati? Vedle toho, že se toulá, je pracovitý a hledí si svého.“

Popadla mě zlost a odpověděl jsem zhurta. „Nic nechci, vy vošklebo, leda aby vám naběhla huba jako potáč. Dávno vím, že je Vavřinec lepší než vy.“

Skočdopole se smál, až se plašili koně. Jeli jsme vysokým sněhem. Běl byla dotčena leda kopyty našich koní. Miluji hodiny jízdy, na jejímž konci mne někdo očekává. Projížďky jsou nesnesitelné, ale jeti na návštěvu! To si dám, pane, líbit! Myslíme na všechny lidi, jež máme rádi, a tyto větrné hodiny, toto polobdění působí, že jsou krásnější. Podobalo se, že podřimují. Úder kopyt stával se měkčí, svist větru zněl jako vzdálená píšťalka a neporušenost všech věcí se vracela v této hebké vánici, jež září kobaltem a bělí.

Když jsme dojeli, neměl jsem se k tomu, abych vystoupil. Zazaboucha mi křičel do ucha, a volaje mne jménem, cloumal mnou za rameno. Nebylo tak zle, vždyť jsem nespal.

Jiří a Josef Půlpytlkové vyběhli před dům a vítali nás velmi zdvořile. Jak se mi líbila tato dvojice bratří, tak svěžích, tak urostlých! Díval jsem se, jak se usmívají, zaujat zářivostí jejich zubů. Tu mne napadlo, jak často jsme říkali Jiřímu propuštěný vězeň. Oslovil jsem ho a vzápětí jsem užil tohoto výrazu, zvědav, nepřejde-li ho veselost.

„Propuštěný vězeň. Ano,“ opakoval, nepřestává se smáti. „Žel, byl jsem propuštěn příliš pozdě. Na vlastní škodu a na štěstí. Jak chcete, neboť věc má dva výklady. Ale pojďte již do světnice.“

„Jakže,“ pravil Skočdopole, „vy nám neukážete, co je nového na statku?“

„Ouvej,“ vzdychl Zazaboucha, „dostali jsme se s koně na cestu, teď začne průvod od stodoly ke stodole a pánové nás budou nutit, abychom se divili, že se zde rodí obilí a že se zrno sype do sýpek.“

„Ano,“ odpověděl Josef, „to platí za nevidané na Skaličce.“

Chodili jsme dvorem a stájemi. Mám-li mluvit pravdu, musím říci, že Skalička je nyní dokonalý statek. Zajisté by věc nešla tak hladce, kdyby byl hospodář chud. Ale lze i při plné truhle špatně stavěti.

„Hurá!“ vykřikl Skočdopole, „to se mně líbí. Chlévy jsou světlé, čisté a plné dobytka, žlábkem proudí voda, máte dobré koně, hojnost ovsu, bystré psy, co můžeme žádati více po těchto škarohlídech?“

„Jídlo,“ řekl Zazaboucha. „Jídlo a pití a přístřeší. Přítel je dobrá věc, ale běda, kdo jich mnoho potřebuje. Neříkejte, prosím vás, že se nám daří tak zle, nebo nám ukáží dveře.“

„Jaképak strachy,“ odpověděl Vyplampán, „prostotou nebývá pošlapána kázeň. Řeknu krátce, že neudělám ani krok, leč ke stolu, mám hlad, mám hlad!“

Nezhlédli jsme již nového býčka a utíkali jsme horempádem do jídelny. Podupávali jsme chvílku na schodišti a chvílku před kamny. Ale již tady byla kuchařka s kouřící mísou polévky a s rybou a s vejci a se slanečky a s okurkami tak maličkými, jako je kmín, s jikrami, s hovězinou, s pečeným seletem, koroptvemi, srnčím hřbetem, kvičalami a šneky a s ovocem, z něhož nad jiné rád jídám meloun a hrozny a jablka veliká jako prsy. Jedl jsem zvolna, podoben kaplanu na probošství. Chvílemi zazvonil talíř, či nůž, či sklo, neboť kuchařka byla husa a nalévala do sklenic málo zvysoka.

Když jsme se tak dopolou najedli, začaly se hovory.

„Co to asi je,“ děl Vyplampán, „že jste se pustili do takových hodů, kdo vám vnukl životní moudrost, kdo vás obrátil na víru? Měl jsem příležitost jísti jednou u vás skopce. Panebože, to ovšem vypadalo všechno jinak, byli jste jacísi omoklí, ale řekl jsem si tehdy, že vás pánbůh potrestá, protože nakládáte

špatně s jeho darů. Ať se propadnu, nebyl-li jsem z té pečeně nemocen tři dny.“

„Tak,“ řekl Jiří, „vy se dovedete učiniti příjemným, jen do nás, jen do nás perte! Ale nezapomeňte, proboha, kvůli tomu jíst a pít!“

„Do dna, do dna, pijte, jak se pivalo za starých časů, pěkně zvolna a krátkými doušky.“

„Prosím vás, jakpak to víte, odkud znáte staré zvyky?“

„To bývá v krvi, to je nádavek dobrých vlastností, toť věrný a stálý znak rodu.“

„Ale to jsou mi tlachy, utřete si, prosím vás, kapičku na bradě. Každý pije, jak umí. Nejlépe je vrhnouti se na džbán oběma rukama, hlavu vzhůru, prsa ven a pít a dýchat přitom, jako když plavete o závod.“

„Ale jezte, jezte přece! Staří Čechové nebývali veselí o hladu.“

„Mám vám podat ty kvíčaly nebo ždibec slanečka?“

„Zaplať pánbůh, není nad kousek chleba, to mi vracívá rozvahu.“

„Hoho! vy tlusťochu, ndrkejte břichem do stolu, vždyť jste nám rozlil víno, jezte a pijte, co srdce ráčí, ale neškodte nám, nebo vás pošleme do kouta.“

„Nuže, pánové, dejte se do pečeně, nůž sem, nůž a ubrousek!“

„Vy jste to zbřídil, vy jste tomu dal!“

„Jakže, jez doma, co máš; pravi svatý Tomáš, u lidí, co dají.“

„Ouvej, kdo mne zarmoutil, kdo slupl ptáčka i s hlavičkou? To se to bude dnes v noci spat. Lidičky, já jím o všechno pryč. Já jím o duši i o tři vzdechy a to vše jedinými ústy o dvaatřiceti zubech.“

„Nu dobrá, dobrá, ale jezte na sílu, nikoliv na sádlo.“

„Járku, co je vám, nebuďte na rozpacích, beřte ten větší kus a otevřte svůj zobáček. Host bez rozmluvy za bečku stojí. Kdo sedí u stolu toliko s břichem a zuby, měl by zůstat raději v oslí stáji.“

„Namoutě, tady se s lidmi pěkně zachází, ale bylo ještě hůře, když nás sázeli za pec. Hosta chlebem, solí a nezdvořáka odbývej holí.“

„Kdo je to, kdo to doráží na své příbuzné? Kdopak to nectí své hosty? Kde jsou ty časy, kdy se říkávalo, že při hostech lepší za tolar škody, než za halěř hanby.“

„Vida, zas mne někdo popadl za zadeček.“

„A mě si nikdo nevšímá. Sedím sám, ač je tu hostů dost, neb s nezdvořáky jaká veselost.“

„Dejte si zajít, nehádejte se, cožpak opravdu není hospůdky, aby v ní nebylo pŕtky?“

„Že je to Skočdopole! I vy nosáči, zbojníku a chlape s dlouhým jazykem, co jste se nás už natrápil. Ale konec konců, víte-li pak, že je to neviňátko a že se pere jen tak z radosti?“

„Nu, vždyť my jsme vám to dávno odpustili. Proboha! Zapomněli jsme na víno, nikdo nepije. Sem s láhví. Osušte jí hrdlo a na zdraví. Na zdraví všem umazánkům a neposedům!“

VANČUROVA HRDELNÍ PŘE

Vladislav Vančura není z autorů, kteří jdou od knihy ke knize s nenucenou lehkostí. Nad každou z Vančurových knih si uvědomujeme, že autor vytváře ji pocífoval znovu odpovědnost stejně za svůj přístup ke skutečnosti jako za uměleckou stránku jejího zobrazení. Hluboce se mýlili ti, kdo se domnívali, že Vančurovi byla posledním cílem umělecká forma. Vančurova umělecká forma se vyvíjela intensivně právě proto, že se autor její pomocí a jejím prostřednictvím vždy znovu a pokaždé z jiné strany usilovně prodíral ke skutečnosti. Vančurovo přesvědčení, že se blíží konec vlády buržoasie, se táhne jako červená nit jeho spisy a nebylo by nic snazšího než z těchto spisů vybrat řadu příslušných citátů. Nebylo však vždy snadné pomáhat odstranit s cesty sobě i jiným nepravdy a předsudky, které skutečnost zastiňovaly. Vančura měl dosti tvrdošijnosti lidské i umělecké, aby zkoušel vždy znovu opakovat své pokusy o pravdivé umělecké zobrazení složitosti a vnitřní rozpornosti tehdejší skutečnosti.

Na této tvůrčí cestě nacházíme v r. 1930 román „Hrdelní pře anebo Přísloví“. V sousedství „Posledního soudu“, který vypráví o horalovi, prostoduchém a přímém, jež rozdrtí pouhý dotek velkoměsta, a „Markety Lazarové“, románové balady s dějem

plným bojů a smrti, vyjímá se Hrdelní pře téměř idylicky.

Pravím-li: idyla, nezapomínám, že osou, okolo níž se děj otáčí, je záhadná smrt mladé ženy, která se ovšem udála již řadu let před začátkem děje. Hlavní dějové pásmo je dáno obnoveným pátráním po vrahovi (ač není nikterak jasné, nešlo-li o sebevraždu). Základní tón románu je však docela jiný: příznačná je okolnost, že děj začíná zabijačkou a končí rozmariným dialogem při hostině. „Pozatřme na svět z tohoto kouta přes kouřící talíř a láhev“ — říká vypravěč, který je zároveň i jednou z osob románu, téměř na začátku. A poslední slova závěrečného dialogu znějí: „Proboha, zapomněli jsme na víno, nikdo nepije. Sem s láhví. Osušte jí hrdlo a na zdraví. Na zdraví všem umazánkům a neposedům!“ I uvnitř vyprávění je mnoho scén, které svědčí o dobré náladě i nezdolné životnosti většiny jednajících osob.

Co tím chceme říci? Nic než upozornit, že Hrdelní pře nemůže být vykládána jen jednoznačně. Je pravda, že hledání zločince, pokusy (dokonce několika-násobné) o rekonstrukci zločinu, přítomnost soudce — to všechno připomíná detektivní novelu, která se po první světové válce pokusila — po kolikáté už? — proniknout do výšin umělecké literatury. Stačí připomenout, že rok před Hrdelní pří (1929) vyšly Čapkovi naráz po sobě dvě sbírky povídek o zločinu a trestu, „Povídky z jedné kapsy“ a „Povídky z druhé kapsy“ a že dokonce už i o knize „Boží muka“ (1917) Karel Čapek napsal: „Mimo to jako svou zvláštní legitimaci (k studii Holmesiana čili o detektivkách) uvádím, že jsem se sám už kdysi pokusil napsat svazek detektiv-

ních novel; myslil jsem to docela poctivě, ale na konec z toho vyšla knížka ‚Boží muka‘. Pohříchu v ní nikdo neviděl detektivky. Patrně se mi to dost nepovedlo.“ Není tedy Vančura se svým „detektivním příběhem“, Hrdelní při, sám; měl spoluvinníky nikoli nepatrné. Je nesporné, že v Hrdelní při jakési prvky techniky detektivních novel jsou. Jsou však tyto prvky opravdu rozhodující? Je možno položit tuto otázku samotnému vypravěči románu. Odpoví nám: „Slýchávám, že se touží po soudních příbězích s důmyslným agentem. Žel, Skočdopole ani jeho syn Vavřinec se mu nepodobají. Jsou to sedláci, jsou si navzájem všichni podobní jako vejce vejci a nikdo z nich nemá jasnou hlavu. Bývají přístupni důvodům lásky a jsou náchylni ke rvačkám. Mají srdce plné krve a uši jim zčervenají pro slovíčko. Rvali by se s chutí a po sousedsku až do konce, nelitující nějaké kapičky, jež stříká, ale to vše jsou způsoby lásky. Vždy jsou ochotni odpouštět si a přistoupiti na ubohý výklad. Na záminku štěstí. Jsou ochotni vrátiti se na svá pole. Jsou ochotni něčemu uvěřiti.“ Jak rozuměti tomuto výroku? Je zřejmé, že vypravěč nechce pojímat své vyprávění jako detektivní; prozrazuje dokonce v této pasáži i jeho pravý cíl — ale o tom bude řeč později. Musíme ovšem dodat: potřebuje-li Vančura výslovně zdůrazňovat rozdíl mezi Hrdelní při a detektivní novelou, je zřejmé, že Hrdelní pře není přece jen prostá vší příbuznosti s ní.

Soudobá kritika hledala ovšem v Hrdelní při i jiné ještě možnosti výkladu. Tak F. X. Šalda vidí v úsilí rekonstruovat průběh dávného zločinu boj o děj, „snahu poznat děj jako samu předmětnost poznání

básnického“. „Byl tu jakýsi děj,“ praví Šalda, „vražda mladé ženy Evy Půlpytlové, ale ten děj zapadl, rozplynul se, byl pohlcen tmou. Nevysvětlitelný zločin znepokojuje svou záhadou lidi. A tak se celá skupina lidí pustí do odhalování toho dávného děje. Bez výsledku: lidé stojí před něčím neřešitelným a nepoznatelným, aby posléze pochopili, že jediná pomoc je v zapomenutí.“ Šalda, když takto usuzoval, mluvil ve smyslu tendence, která se silně uplatňovala v próze mezi oběma světovými válkami — činit románový děj prostředkem noetického rozboru, nástrojem k řešení otázky, do jaké míry a jakými prostředky může člověk poznávat skutečnost, o které nemá přímých svědectví. V svém románě „Povětroň“, vzniklém ovšem až v polovině let třicátých, podal Karel Čapek vzornou ukázkou takového „hledání děje“. I když nemůžeme zásadně popřít prvky této metody v Hrdelní při, je přece jen tato metoda Vančurovi značně cizí.

Šalda, který vedle toho připouštěl ještě i výklad další, záležející „ve vystižení kolektivního osudu celé skupiny lidí, hnané k určitému cíli“, podotýká ke všem těmto výkladům zároveň, že „jako každá dobrá věc básnická připouští i Vančurův román několikero interpretací“. Měl pravdu. Sluší jen dodat, že tyto mnohonásobné možnosti výkladu nejsou dány tím, že by se v Hrdelní při křížilo několik filosofických teorií nebo uměleckých metod, ale tím, že básník neusiluje spoutat život apriorní teorií žádnou.

Osoby, které v románě uvádí, nejednají zpravidla zrovna důsledně a ani o to neusilují. Jsou příliš zdraví a neposední, aby v svých činech nepřeháněli jednou tím, podruhé jiným směrem a aby jednali stále

v stejném směru. Citovali jsme už, co o nich praví vypravěč, který je sám jedním z nich: „Nikdo z nich nemá jasnou hlavu. Bývají přístupni důvodům lásky a jsou náchylni ke rvačkám.“ Povahy tohoto druhu jsou ovšem sotva uzpůsobeny k tomu, aby se jejich nositelé stali ztělesněním nějaké filosofické teorie. Jsou prostě v nejvlastnějším slova smyslu živí.

Vedle neposednosti, nedůslednosti a sklonu ke rvačkám mají ovšem ještě jednu výraznou vlastnost: jsou družní, druh s druhem cítí a druh druhu pomáhá. Výrazem této jejich družnosti je i vzájemný jejich vztah v kompozici románu. Není tu totiž ojedinelých hlavních osob, dalo by se říci, že je tu „hlavní osobou“ celá skupina postav: Skočdopole, Vyplampán, Zaza-boucha a vypravěč, kteří nesou děj rukou společnou a nerozdílnou. Nikdo z nich se vlastně nikdy nevy-skytuje sám: buď jsou spolu v hospodě u Nezkuše-ného pisklete, nebo se procházejí po lese, nebo jsou návštěvou na statku bratří Půlpytlů, nebo konečně jsou shromážděni, aby s úzkostí očekávali zprávy o zdravotním stavu Skočdopolovy snachy, jež kolísá mezi životem a smrtí. Na to myslil Šalda, když mluvil o „skupině lidí hnané k určitému cíli“. Nejsou však hnáni fatalitou ani ničím jiným, jinak by v závěreč-ných slovech románu Skočdopole, soudce a hlavní iniciátor detektivní episydy, nebyl oslovován takto: „I vy nosáci, zbojníku a chlape s dlouhým jazykem, co jste se nás už natrápil. Ale konec konců, víte-li pak, že je to neviňátko a že se pere jen tak z ra-dosti?“ Životnost a optimismus hlavní skupiny osob jsou tak nakažlivé, že jejich vliv vysvobodí z kletby vzpomínání na nevysvětlenou smrt Evy Půlpytlové

i jejího manžela a švagra. Není na konci románu zoufalství, není, jak soudí Šalda, „hlubšího ještě zapadnutí do vulgární živočišnosti“. Román vyznívá radostnou oslavou toho, že se bratři Půlpytlové vracejí z končin beznaděje do života.

Dnes víme, jak se Vančura vyvíjel dál. Známe jen vrcholné dílo, kterým ve chvíli největšího nebezpečí vyzýval k boji za národní svobodu, „Obrazy z dějin národa českého“. V prvním díle Obrazů pak nacházíme vyprávění o Kosmovi, v kterém Vančura s hlubokou úctou a láskou kreslí postavu nejstaršího českého dějepisce. Není třeba příliš hlubokého rozboru, abychom poznali, že Kosmas, jeho přítel probošt Šebíř a magister Bruno jsou jen dotvoření skupiny přátel z Hrdelní pře. Dokonce i paní Skočdopolová ožívá tu v Kosmově ženě Božetěše. Kosmas a Bruno jsou stejně hřmotní a vznětliví jako Skočdopole a Zazaboucha; Vyplampán, vysloužilý učitel, nemá tak příliš daleko k Brunovi, Božetěcha se stejně ráda hádá jako paní Skočdopolová. A všichni mají rádi dobré jídlo i dobré víno. Jsou ovšem ve srovnání s hrdiny Hrdelní pře zvětšeni, monumentalisováni. Zejména se však u nich objevuje společný nový rys, vlastnost, kterou nazýváme vlastenectvím. Kosmas píše svou kroniku, Šebíř by chtěl v ní mít děje kláštera sázavského a slovanské bohoslužby, Bruno se Kosmovu spisu prostě obdivuje, Božetěcha je na něj hřda. Vančura tedy své postavy z Hrdelní pře v Obrazech z dějin národa českého dotvořil do jejich pravé podoby.

Nezměnil však jejich podstatu a odhalil tím bezděky i nejvlastnější smysl Hrdelní pře. Životnost a nebojácnost, kterou u svých postav Vančura v Hrdel-

ní při tak vyzdvihoval, není daleko jen pouhá „vulgární živočišnost“. Ve chvíli, kdy Vančura Hrdelní při psal, počínal se již i u nás uplatňovat fašismus, buržoasie koncentrovala své síly a pokoušela se o vládu „silné ruky“. Proti této politice odbourávání demokratických práv rostl však odpor lidových mas, jenž vyvrcholil dovršením bolševisace KSČ na V. sjezdu strany. Hrdelní pře na první pohled stojí stranou celé této problematiky; ne však ve skutečnosti. Spisovatel dobře ví, že se schyluje k rozhodujícím proměnám; svědčí o tom následující útržek z hovoru: „Byl to“ — praví se o jedné z vedlejších osob, advokátu Talafousovi — „hýsek a není leč měšťák.“ — „To je dobré, to se vám povedlo, copak si myslíte, že jsme něco jiného?“ praví jiná z osob. — „My,“ odpověděl Skočdopole, „jsme měšťáci chlapáctí. My jsme darmojedi, břichopásci, holkáři, výtržníci, pijáci, žvanilové a smíškové. Jsme staří a scípnete na svoje chyby. To je spravedlivé. Odpusťme Vypplampánovi, že se dočista nevydařil, a můžeme říci, že nikdo z nás není tichošlápek. Pijte! Každému z nás hrají chvíli. V kteréši noční hodině počíná novovek, jenž se k nám obrátí zády. Hrome, chtěl bych být při té slávě, až se začne ve světě poklízet. Chtěl bych být při tom, třeba s připálenými vousy.“

Nezapomeňme, že tu mluví osoba románu, ne spisovatel. I když je to osoba kladná, říká sama o sobě „my jsme měšťáci chlapáctí“. To ovšem neříká jménem autorovým. Vančura však neklade důraz na osobu, ale na ty vlastnosti, které mají přežít, ba které se mají ještě více rozvinout, až bude svět svobodný. Skočdopole se vyjadřuje slovy přehnanými, jak už

to patří k jeho povaze. „Darmojeři, břichopásci, holkáři, výtržníci, pijáci, žvanilové a smíškové“, kteří se vyskytují v jeho řeči, ukázali se v ději románu lidmi nezdolné životnosti a laskavé družnosti. Nebylo ve chvíli, kdy vznikala Hrdelní pře, ještě příliš jasně vidět dopředu. Ale postavy, které Vančura v tomto románě vytvořil, byly s to posilovat v čtenářích pocit svobodných lidí ve chvíli, kdy fašismus počínal již i u nás své první pokusy o lámání lidské důstojnosti terorem. I dnes ještě, ba snad právě dnes vycitujeme z Hrdelní pře hodnotu nebojácného smíchu, nespoutaného veselí radosti ze života a laskavého vztahu k lidem — vlastnosti, tak řečeno, zásadně protifašistické.

Když Hrdelní pře vyšla, nemluvilo se, jak jsme mohli výše seznat, příliš o jejím humoru — tehdy byli čtenáři i kritika nakloněni spíš hledat v ní hlubokomyslné tajemství. A přece už počínaje jmény má kniha velmi zřetelné humoristické zabarvení. Což ta jména jako Zazaboucha, Vyplampán a v jejich společnosti i Skočdopole to nenaznačují dost jasně? A hovory i činy osob se stále udržují na samotné hranici komična; někdy ji velmi zřetelně překračují do komičnosti jednoznačné, tak na př. Vyplampán, vysloužilý gymnasijský učitel, když líčí svůj „přerod“ při přechodu od Rakouska do předmnichovské republiky: „Eh, jaké štěstí, že nám převrat nepodřezal krky. Nebýt hrdinného odboje, nikdy bych byl nepoznal, že jsem smýšlel, jak jsem smýšlel. Krátce, zůstalo by utajeno, jak jsem se zapíral.“ Přesto nelze ovšem Hrdelní pře označit jako dílo převážně humoristické. Humor však posiluje mnohoznačnost tohoto

díla, vyznačujícího se bohatou různotvorností vztahů ke skutečnosti.

Rozbor této různotvornosti není však ještě vyčerpán. Je ještě třeba vzpomenout toho, že Hrdelní pře má také druhý název; jmenuje se totiž „Hrdelní pře anebo Přísloví“. Již v názvu vyznačuje tedy autor, že přísloví nejsou jen tak podřadným formálním znakem knihy. Hrdelní pře se příslovími jen hemží. Bývají někdy až nakupena do jediného chumlu. Pravíme-li přísloví, zahrnujeme do toho i pořekadla — obrazná rčení vzatá z lidové tradice, jež spíše než poučení slouží tomu, aby určité jednání nejen vyjádřila, ale zároveň i hodnotila.

Přísloví a pořekadla, vzatá z lidové tradice, tedy prostupují Hrdelní pře. Jako by jimi do knihy zavazovaly dávné doby české literatury, kdy hovory osob v románech a povídkách bývaly s oblibou proplétány příslovími. Toho si na Hrdelní pře všimla už soudobá kritika a někteří kritikové přímo vyslovovali ve spojení s Hrdelní pře jméno A. V. Šmilovského, jenž také přísloví v svých prózách hojně užíval. Srovnání nesmí ovšem daleko být bráno doslovně. Nejenže, jak jsme už viděli, má Hrdelní pře hodně všelijakých složek — tak na př. prvky detektivní novely — o kterých nemůže být u Šmilovského ani řeč, ale také užívá Vančura přísloví docela jinak, než jich užíval Šmilovský, vyznačující se v příslovích i jinak sklonem k poučnosti.

O způsobu, jakým Vančura přísloví a pořekadel v své knize užil, bude ještě řeč. Nejdříve však je třeba připomenout, že přísloví, jakožto součást lidové slovesnosti, jsou jen jedním z četných a těsných svazků, které Vančurovy romány i povídky pojí s lidovým

způsobem myšlení a vyjadřování. Často se ve Vančurových prózách mihne narážka na lidovou píseň, verš nebo slovní obrat z ní. Podíl lidového způsobu vyjadřování na Vančurově slohu je charakteristický; všude, kde šlo o „hrnaté, pádné a nejkratší spojení pojmů“, Vančura cítil vztah přímo rodný k lidovému obraznému vyjádření. On to byl, kdo v nakladatelství Družstevní práce, jehož byl literárním poradcem, prosazoval a prosadil povídkové knihy J. Š. Kubína právě pro jejich lidovost. A je známo, že poslední díla Vančurova, několik povídek uveřejněných v Panoramě Družstevní práce, i komedie Josefina se naplno daly směrem příklonu k lidovému vyjadřování.

Lze přímo říci, že neuvědomujeme-li si důležitý prvek lidovosti ve Vančurově umělecké tvorbě, zůstává nám celé jeho dílo nejasným. A nyní k otázce přísloví. Nutno podotknout, že Vančurův zájem o přísloví nebyl nikterak jen povrchní. Svědčí o tom už okolnost, že v knihovně Vančurově stály dva foliové svazky Flajšhansových Českých — vlastně staročeských — přísloví. A ne jen náhodou, neboť Vančurova stálá knihovna se skládala ne ze všech knih, které kdy koupil nebo dostal, ale jen z takových, ke kterým měl trvalý vztah. Četl velmi mnoho, ale vzdával se velmi snadno knih, které stály za jediné přečtení — ty prostě rozdával. Flajšhansova Česká přísloví bylo však jedno z děl, která ve Vančurově knihovně setrvala vedle na př. Zbraslavské kroniky. To je ovšem zevní okolnost, ale charakteristická. Vezmeme-li do ruky Hrdelní při a ověřujeme si původ přísloví, která se v ní vyskytují — a jsou nejen mnohá, nýbrž i velmi rozmanitá a z největší části málo známá — shledáme,

že snad většina z nich byla vzata z knihy Flajšhansovy, ne však příležitostně, při povrchním listování. Vančura si ve Flajšhansově knize zřejmě listoval často a podrobně, takže bohatství v ní shromážděné opravdu zažil. Při srovnávání Hrdelní pře s Flajšhansovými Českými příslovími shledáváme totiž často, že Vančura přísloví odtud vzatá zcela nenuceně kombinoval nebo obměňoval, asi tak, jako činili lidé v době, kdy přísloví byla ještě plně živá, kdy vznikala a větvila se.

Přísloví byla ostatně blízká samému principu Vančurova slohu. Flajšhansovu knihu (a patrně i jiné sbírky českých přísloví) četl Vančura jako básník, kterému se pod rukama mrtvý, už z užívání vyšlý materiál měnil v živou poesii, asi takovým způsobem, jak sám vylíčil po prolistování Trávníčkova slovníku: „Zaklepeme-li prstem na hřbet slovníku, změní se velikolepé osamocení významové a přemnohé z těch slovíček se vztáhne k nějaké souvislosti. Nejčastěji nás vede od slova k slovu (či od slova k příběhu) paměť, zkušenost, zvyk sdružovat pojmy, vzlet, ironie, potřeba reagovati, sklon k literárním tvarům, účelnost, neúčelnost, rozmar. Je tedy jisto, že významy neleží ve svých slovníkových pelíšcích v klidu, ale že směřují k slovesné akci, k soudům a k ději. Krátce: slova mívají epický potenciál a jedno více a druhé méně se jen jen třese zazníti v svém příběhu.“

Vančura zkrátka čta a prožívaje jako básník přísloví a pořekadla, si uvědomil, že původní určení těchto vět obrazných obrátů není jen působit v řeči jako poučný citát silný autoritou tradice a zkušenosti, nýbrž být mluvčím po ruce jako živá zásoba, aby jimi jednou chválil, jindy káral, jindy zas demaskoval lež

nebo záludnost, jindy napověděl, co nechce říci naplno, nebo poukázal pomocí obdoby k následku, jaký bude mít jistý čin nebo jisté slovo.

Příslloví nebo pořekadlo nejsou jenom a nebyly svým původcům jen k tomu, aby poučovaly, ale také k tomu, aby útočily nebo těšily; je ostatně nemožné charakterisovat v jediné větě všechny odstíny účínů, které mohou mít. K tomu, aby takto působily, je ovšem zapotřebí, aby byly součástí proudu živé řeči, jež opět je průvodním zjevem akce nebo i akcí samou, a aby nebyly pocíťovány jen jako citáty do řeči vkládané nebo dokonce jen jako tematicky či jinak uspořádaný mrtvý materiál sbírek.

A to pochopil Vančura mnohem jasnovidněji než folklorističtí odborníci. Z těch jediný, ale zato opravdu pronikavě, ač dlouhá desetiletí před Vančurou, všiml si vztahu přísloví k souvislé řeči ruský sběratel V. Dař již začátkem šedesátých let minulého století, kdy vydal svou sbírku „Příslloví ruského lidu“ s objevným úvodem. Nebude na škodu poznat aspoň letmo jeho názor na přísloví. Pomůže nám totiž pochopit lépe i způsob, jakým užívá přísloví Vančura. Může se ovšem zdát divné, že u nás teprve koncem druhého desetiletí dvacátého století si uvědomuje básník (a ne folklorista) to, k čemu se ruský badatel dopracoval už v šedesátých letech století devatenáctého. Nesmíme však zapomínat, že území Sovětského svazu je podnes klasickou zemí přísloví opravdu živého — stačí jen vzpomenout, jak důležitá úloha připadá často příslovím v řečech sovětských státníků, jak se pomocí přísloví v nich demaskuje, kritizuje nebo naznačuje tam, kde situace nedovoluje označení přímé.

Vraťme se však k samotné sbírce Dařově. Už její proverbiální motto je pro nás zajímavé: „Přísloví nepodléhá soudnímu řízení.“ Dař si byl zcela jasně vědom toho, že přísloví může sloužit kritice nebo útoku; řekl to vlastní řečí přísloví samých, citáty z jejich bohatství: „Na přísloví, stejně jako na šaška, není soudu.“ — „Přísloví nelze uniknout.“ — „Přísloví se říká, tak jako se koštětem mete.“ — „I na tvou čest se najde přísloví.“ Dařovi je však jasné i to, že o užití přísloví musí rozhodnout to, za jaké situace a vůči komu ho bylo užito; to také rozhoduje o jeho aktuálním významu: „Ne každého přísloví je vhodné užití vůči každému.“ — „Některé přísloví se nehodí pro Ivana Petroviče.“ — Dař si byl velmi zřetelně vědom toho, že „přísloví vznikají v běhu denního života a jejich užívání je krajně mnohotvárné“; o pořekadle pak říká, že je toliko „součástí okolní přímé řeči, že neodpovídá, nýbrž mnohdy jen naráží na věci konvenčně, avšak zcela jasně“.

Výroky Dařovy a jeho citáty ruských přísloví nám osvětlí, přečteme-li je pozorně, Vančurovu Hrdelní při zcela neočekávaně, ale pravdivě. Rozmluvy osob Hrdelní pře nám oživnou před očima. Přísloví rozehraji celou schopnost své významové proměnlivosti a zapadnou do okolního textu jako jeho součást. Vždyť je u Vančury dokonce leckdy dosti nesnadné rozhodnout, je-li některé přísloví lidové nebo umělé, básníkem vytvořené, ovšem v mezích lidové tradice.

Ostatně přísloví a pořekadla zapadají do Vančurova textu, jak již řečeno, i svou povahou. Sbližuje je s ním už to, že odpovídají Vančurovu sklonu ke slohu opisnému. Řekne-li Vančurův vypravěč příslovími: „Das

ví, v jaké vodě mne baba koupala, ale jakkoli se říká, že pes neštěká pro ves, ale pro sebe, dám si pozor a koupím pod pachole slušného koně“, a řekne-li hned nato svými vlastními slovy: „Jen zvesela, chasníku! Nic nezklekej a nezkačkej, a pokud stačí tvá hubená mysl, buď obšírný a jasný“, — je to jen dvojí opisné vyjádření téže prosté myšlenky: Není jisté, dovedu-li, ale přece se aspoň pokusím vyprávět lépe než dosud.

Ani způsob, kterým Vančura tvoří svá obrazná vyjádření, není příliš dalek způsobu, jakým jsou vytvářeny obrazy v lidových příslovích a pořekadlech. I přísloví i Vančura vyhledávají totiž značné rozpětí mezi obrazem a věcí jím označenou. Když pořekadlo řekne: „Komáry cedili, velbloudy požírali“ (Komenský) za tím účelem, aby upozornilo na rozdíl mezi nepatrnostmi a věcmi důležitými, není tu vzdálenost mezi věcí a obrazem menší, než řekne-li se v Marketě Lazarové o smrti: „Toť převozník, toť hřebec, který mne unáší ke shledání.“ V obou případech musí čtenář překonat vzdálenost od úzce konkrétní situace, která má být naznačena, k obecnému pojmu (nepatrnost, věc důležitá; smrt) a dále ještě k zobrazujícímu konkrétnímu (komáři, velbloudi; převozník, hřebec). A řekne-li konečně Vančurova osoba v Hrdelní při: „Vaše řemeslo, soudce, vás nabralo na rohy,“ ocitá se už na samém rozhraní své vlastní poetiky a poetiky lidových přísloví.

Nadměrné užívání přísloví zapadá tedy plně do Vančurova slohu a zvyšuje pocit barvitě rozmanitosti daný už mnohostranností a mnohovýznamností obsahu.

Přísloví v Hrdelní při nejsou mrtvé průpovědky,

které by působily dojmem uschlých květin založených mezi listy knihy, ale živé náznaky a narážky, jednou zlomyslné, jindy laskající, někdy radostné, někdy resignující, které pomáhají podstatným podílem vytvářet proud usměvavé a přitom nebojácné lidskosti, jenž probíhá jejími řádkami.

Hrdelní pře není — přes svůj nepřilíš velký rozsah — málo významným článkem v celku Vančurova díla. Je do té míry rozmanitá, že se k ní lze blížit z několika stran. To však, co tvoří její základní smysl, rýsuje se přesto jasně a zřetelně: oslava života, radosti z něho a lidské družnosti. Vančura cítil, že těchto vlastností budou lidé u nás a po celém světě brzy zvýšenou měrou potřebovat. Sám se nelekl toho, co přijde dříve, než „se začne ve světě poklízet“. O tom, do jaké míry tato kniha zdánlivě idylická, jejímiž hrdiny jsou „chlapáctí měšťáci“, znamená pro Vančuru přípravu k nastávajícímu boji, svědčí příbuznost postav Hrdelní pře s Kosmou a jeho přáteli z Obrazů z dějin národa českého. Pro to pro všechno má nám Hrdelní pře i dnes co říci — snad dokonce ještě více než ve chvíli svého vzniku, neboť žijeme v době, kdy ideál svobody a lidské družnosti zvítězil již u nás a počíná po celém světě udávat směr lidských dějin.

J a n M u k a ř o v s k ý

EDIČNÍ POZNÁMKA

Toto vydání románu *Hrdelní pře* anebo *Příslaví* je vydání druhé. Po prvé jej vydal Ot. Štorch-Marien v Praze roku 1930 jako 258. knihu edice Aventinum. Náš text se od textu prvního vydání liší na těchto místech:

- Str. 8, ř. 27: je lépe než věděti *místo* je lépe věděti
 21, 9: umění *místo* k umění
 24, 28: jehož rukávy *místo* jeho rukávy
 31, 26: masné krámy *místo* masné krámy
 64, 16: zkáza. Vyplampán *místo* zkáza, Vyplampán
 99, 2: Jiří Půlpytel *místo* Josef
 113, 19: chlapů *místo* chlapců
 114, 26: nevyřídili! *místo* nevyřídil!
 119, 9: které se mu přihodily *místo* které se mi přihodily.
 137, 20: popadl za zadeček *místo* popadl zadeček.

V úpravě pravopisu a jazyka jsme se řídili zásadami uvedenými v prvních svazcích tohoto vydání Spisů Vladislava Vančury. V tvarosloví jsme opravili ojedinelý tvar *Jiří* na *Jiřího* (20) nebo *Jiřímu* (107), ale nechali jsme tvar *hostem* (74) a *hostě* (33) a lidový tvar *po nohách* (26). Opravovali jsme chybný třetí pád zájmena *já mě* na *mně* (17, 23, 27, 35, 55, 62, 68) a genitivní tvary *jej* na *ho* (*že si ho nehledíte* str. 104; *ovoce, z něhož* str. 135). Upravili jsme ojedinelou chybnou shodu zájmena s podstatným jménem *o vejcích, na která místo na které* (8) a složený slovesný tvar *kdyby ses myl místo kdybys se myl* (15).

O úpravě interpunkce platí to, co jsme řekli v ediční poznámce k románu *Konec starých časů*. Čárky klademe podle dnešních zvyklostí. Ale i užívání vykřičníků a otazníků jsme přizpůsobili dnešnímu usu. Expresivnost Vančurova vyjadřování vynutila si často užití vykřičníku nebo otazníku uprostřed věty nebo za větým celkem, kde dnes píšeme čárku

nebo sice vykřičník (nebo otazník), ale pokračujeme po něm novou větou s velkým písmenem na začátku. Vančura píše: ... *nikdo ho nezkrotí! ani paní Skočdoplová* (10); *Jeho syn Vavřínek! to je ztřeštěnec* (10); ... *vaše nevina! každá zába...* (14); ... *násadkou? posud vás...* (13) a podobně. V takových případech ponecháváme Vančurův vykřičník (nebo otazník), ale píšeme po něm novou větu s velkým písmenem na začátku. Čárku píšeme v podobných případech tam, kde vykřičník má funkci pouze rozdělovací, na př.: *Což o to! což o to...* (8); *Dost! dost, mé děti* (22); *Ty, věrný bože! ať mě nevěsí* (18). Neupravujeme Vančurův způsob (vykřičník a malé písmeno) po slovech expresivních, na př.: *Hrome! bojím se...* (9); *Pah! vaše časy...* (67); *K řasu! říkali...* (103). Tam, kde má Vančura v podobných případech čárku (*Pah, nedám...* str. 70), necháváme ji. Podobně necháváme Vančurův způsob ve vložených přímých větách říkankového nebo pořekadlového charakteru: ... *opakuji: Ham tam i s voskem! přiměla nás...* (9).

Název hospody U nezkušeného písklete je v 1. vydání tištěn zpravidla proloženě. Píšeme jej obyčejně.

R. H.

OBSAH

<i>Kapitola první</i>	
o Nezkušeném pískleti	7
<i>Kapitola druhá</i>	
obsahující vypravování hrozného Jiřího Půlpytla	20
<i>Kapitola třetí</i>	
v níž se mluví o Půlpytlově návštěvě u paní Lucie	30
<i>Kapitola čtvrtá</i>	
jež obsahuje zápis o lesním jednání	39
<i>Kapitola pátá</i>	
v níž se mluví o příhodě učitele Vyplampána	49
<i>Kapitola šestá</i>	
jedná o Vavřincovi	56
<i>Kapitola sedmá</i>	
ve které je zmínka o důležitém přátelství	64
<i>Kapitola osmá</i>	
je plná nesmyslů	73
<i>Kapitola devátá</i>	
líčí cestu do Skaličky	78

<i>Kapitola desátá</i>	109
<i>Kapitola jedenáctá směřující ke konci</i>	118
<i>Jan Mukařovský: Vančurova Hrdelní pře</i>	139
<i>Ediční poznámka</i>	154

SPISY VLADISLAVA VANČURY

Svazek jedenáctý

Rediguje Jan Mukařovský

HRDELNÍ PŘE ANEBO PŘÍSLOVÍ

Doslov napsal Jan Mukařovský. K tisku připravil a ediční poznámkou opatřil Rudolf Havel. Obálku, vazbu a typografickou úpravu navrhl Josef Hanzl. Vydal jako svou 1303. publikaci Československý spisovatel v Praze r. 1958. Odpovědná redaktorka Květa Drábková.

Z nové sazby písmem garmond Primus vytiskly Brněnské knihtiskárny, n. p., provozovna 2. Papír 84×108 cm. 41880/56/SV2. AA 5,61, VA 5,92. D-586539.

Náklad 10.000 výtisků. 13/8. Vydání 2., v Československém spisovateli 1.

Cena brož. 4,40 Kčs, váz. 8,80 Kčs
56/VIII-1

